

પૂર્વાચાર્યવિરચિત

શ્રીકુલકસંગ્રહ

[ગુજરાતી ભાષામાં ભાવાર્થ સાથે]

પ્રમુદશક

સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર

પ્રાચીનાના નવનંબર, અમદાવાદ

કિંમત ૨-૯-૦

પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૯૫૪

પ્રગટક

પંડિત બૂરાનાન કાગિલાસ શાળા
અગસ્તી પુસ્તક બકાર
દાયીખાના ગુનપોષી અમલવાદ

મુદ્રક

ગોવિંદનાથ જગદીભાઈ શાહ
ગા. ૧ મુદ્રણાલય
પાનકાગ નાકા અમ. ૧૧

નિવેદન

સ્વાધ્યાય એ જ્ઞાનદિને માટે જોયે ઉપયોગી છે તેમ આ મ
ચિંતન માટેનું પણ એક જરૂરી સાધન છે અને તેથી જ સ્વાધ્યાયની
આશ્વત્થ તપમા મણના કવચમા આવી છે તે યથાર્થ છે

તે આ પુસ્તકમા આત્મચિંતનના ચાલકાને ઉપયોગી થઈ રહી એવી
૧૬ જેટલી પદ્ય કૃતિઓ આપવામા આવી છે એ બધીય પ્રાકૃત ભાષામા
ચાલેલી છે પ્રાકૃત ભાષા આજે બને આપણને અપરિચિત બની ગઈ
હોય, પરંતુ એક કાળે એ ભારતના અમુક પ્રેમના સામાન્ય જનસમૂહની
જેનિદી ભાષા હતી અને જૈન શાસ્ત્રોની પ્રારંભિક ગ્રંથના એ ભાષામા
જ થઈ હતી. કાગક્રમે એ ભાષા મોટીની ભાષા મગીને શાસ્ત્રની ભાષા
બની ગઈ, જ્યાં એ પ્રયોગો વિદ્વાનોનો આજે ચાલુ રહ્યાની બીજા જૈન
મુનિવરોની આસી પ્રાચિન-અર્વાચીન કૃતિઓથી સાબિત થાય છે

આ મન્યુનિઓનો વિષય એના નામથી જ સ્પષ્ટ થયો હોવાથી
એ માટે અત્રી વિવેચન કવચની જરૂર નથી બીજી, આ કૃતિઓનું
મૂલ્યામ્ન મન્યવત્ત્વની દૃષ્ટિએ ની કરના એના ભારતી સ્વયંભવના
તેમ જ સંપત્તિની દૃષ્ટિએ જ કરવું ઉચિત છે

પ્રાચીન કાળે કે મમે ત્યાંજે અસમગના સમયે આવી કૃતિઓનું ગજી
-મનન કવચથી આત્મભાવના ગમન નું છે આવી ભાવનાઓને યા
ગમવાની તેમજ એનું નુમંદુરગુજન કે રાત્રી દૃષ્ટિએ ગઈ કરના પદ્યકૃતિઓ
વધુ ઉપયોગી નીવડે છે આ દૃષ્ટિએ આ પુસ્તકમા અમરુની કાવ્યકૃતિઓ
સૌ કર્મપ્રેમી મદાનુભાવોને ઉપયોગી થઈ પડશે એવી આશા છે

વધુ ધ્યાન ગમવા જના દૃષ્ટિેા મનિલેષ કે મુદ્રાશ્લોકથી આમા
કથાય જૂના જીવા પામી હોય તો અમે નિમ્જામિ દુક્ક આપીએ
છીએ અને એવી જૂનો નમ્ર અમાડુ ધ્યાન ને રાત્રી આ અથના
વાચકોને વિનવી મરીએ છીએ

विषय-सूचि

विषय	पृष्ठ
१ गुणानुरागकुलकम् ॥ २१ ॥	१
२ श्रीगुरुप्रशिक्षणकुलकम् ॥ २२ ॥	९
३ मरिचसाधुयोग्यनियमकुलकम् ॥ २३ ॥	१५
४ पुण्यकुलकम् ॥ २४ ॥	३०
५ दानमहिमागर्भित श्रीदानकुलकम् ॥ २५ ॥	३४
६ शीलमहिमागर्भित श्रीशौचकुलकम् ॥ २६ ॥	४०
७ श्रीतप कुलकम् ॥ २७ ॥	४७
८ श्रीभावकुलकम् ॥ २८ ॥	५४
९ श्रीभयकुलकम् ॥ २९ ॥	६१
१० श्रीपुण्यपापकुलकम् ॥ ३० ॥	६४
११ श्रीगौतमकुलकम् ॥ ३१ ॥	७०
१२ श्रीआत्मावरोधकुलकम् ॥ ३२ ॥	७९
१३ श्रीजीवानुशास्त्रिकुलकम् ॥ ३३ ॥	९८
१४ इन्द्रियविकारनिरोधकुलकम् ॥ ३४ ॥	९८
१५ कर्मकुलकम् ॥ ३५ ॥	१०१
१६ दशभ्रातृकुलकम् ॥ ३६ ॥	१०६
१७ श्रीइन्द्रियावहिकुलकम् ॥ ३७ ॥	११०
१८ श्रीसबोधसत्प्रकरणम् ॥ ३८ ॥	११६
१९ इन्द्रियपराजय-शतकम् ॥ ३९ ॥	१६१

શ્રીસોમસુંદરશિષ્યેણ જિનહર્ષગણિના કૃત

ગુણાનુરાગકુલકમ્

સયલકહ્લાણનિલય, નમિઝુણ તિત્થનાહપયકમલ ।
પરગુણગહણસરૂવ, મળામિ સોહગ્ગસિરિજણય ॥૧॥

અર્થ — સકલ કયાણના નિવાસસ્થાન તીર્થ કર ભગ
વાનના ચરણકેમળને નમીને સોભાગ્યશ્રીકારક એવું પરાયા
શુભોને અંકેષુ કરવાનું સ્વરૂપ કર્તુ છું ॥ ૧ ॥

ઉત્તમગુણાણુરાઓ-નિવસદ્દિ હિયયમિ જસ્સ
પુરિસસ્સ ।

આતિત્થયરપયાઓ, ન દુહ્હહાતસ્સ રિહ્હીઓ ॥૨॥

અર્થ — જે પુરુષના દૃઢયમા ઉત્તમ ગુણુવાન જનો
તરફ અનુરાગ વસનો હોય તેને તીર્થ કર પદ સુધીની
રિહ્હીઓ દુર્લભ નવી ॥ ૨ ॥

તે ધન્ના તે પુન્ના, તેસુ પળામો હવિજ્જ મહ નિચ્ચ ।
જેસિ ગુણાણુરાઓ, અફિત્તિમો હોઈ અણપરય ॥૩॥

અર્થ — તેઓ વળાણુવા લાયક છે, તેઓ પુણ્યશાલી
છે અને તેઓના પ્રત્યે મારે હ મેશ નમસ્કાર હો કે જેમને
વિષે નિરતર ખરેખરે ગુણાનુરાગ હો છે ॥ ૩ ॥

કિ વહુણા ભણિણ, કિ વા તવિણ કિ વ દાણેણ ।
 ઇક્ક ગુણાણુરાય, સિક્કલ્લહ સુઝ્ઝાણ કુલભવણ ॥૪॥

અર્થ — બહુ બાણુવાથી અથવા બહુ તપ કરવાથી
 અથવા બહુ દાન દેવાથી શુ થનાર છે ? એકવા ગુણાનુરાગને
 શીખો કે જે સુખોનું (ખાસ) ઉત્પત્તિસ્થાન છે ॥ ૪ ॥

જઙ્ઘિ ચરસિ તવ વિઝલ, પઢસિ સુય કરિસિ
 વિવિહકટ્ટાઙ્ઘિ ।

ન ધરસિ ગુણાણુરાય, પેસુ તા નિપ્પલ સવલ ॥૫॥

અર્થ — જોકે તું ભારે તપ કરે છે, શાસ્ત્ર બધું છે
 અને અનેક કષ્ટ કરે છે, પણ બીજાના ગુણો ત દે અનુરાગ
 નથી ધરતો તો એ બધું નિષ્ફળ છે ॥ ૫ ॥

સોઝ્ઝણ ગુણુકરિસિ, અન્નસસ કરેસિ મચ્છર જઙ્ઘિ ।
 તા નૂણ સસારે, પરાહવ સહસિ સવ્વત્થ ॥૬॥

અર્થ — બીજાના ગુણોની પ્રતિમા સાબળીને જો તું
 ભક્તિ કરે છે, તો તું નક્કીપણે આ સસારમાં સઘળા સ્વર્ગને
 પરાભવ પામીશ ॥ ૬ ॥

ગુણવત્તાણ નરાણ, ઈસાભરતિમિરપૂરિઓ ભણસિ ।
 જઙ્ઘિ કહવિ દોસલેસ, તા મમસિ ભવે અપારમ્મિ ॥૭॥

અર્થ — તું ક્રિયાના જો કપ મધારાવી આધરો બનીને

શુભવત પુરુષોના ને કોઈ પણ રીતે લેશમાત્ર દોષ કહાડીશ,
તોપણ અપાઝ સસારમા લામીશ ॥ ૭ ॥

જ અઘમસેઈ જીવો, ગુણ ચ દોસ ચ હૃત્ય જન્મમ્મિ ।
ત પરલોણ પાવર્દ, અઘમાસેણ પુણો તેણ ॥ ૮ ॥

અર્થ — જીવ આ જન્મમા શુભ અથવા દોષમાથી -
જેનો અભ્યાસ પાડે તે અભ્યાસે કરીને ફરી પરલોકમા
તેને જ પામે છે ॥ ૮ ॥

જો જપઈ પરદોસે, ગુણસયમરિઓ વિ સચ્છરમરેણ ।
સો વિઠસાળમસારો, પલાલપુજ વ્વ પહિમાઈ ॥ ૯ ॥

અર્થ — જે પુરુષ પોને સે કહો શુભોથી ભરલો છતા
પણ મત્સરના આવેશથી પગથા દોષ ગણે તે વિઠાન જનોમા
પરાણના પૂજા માફક દમ વગરનો જણાય છે ॥ ૯ ॥

જો પરદોસે ગિણહઈ, સતાઽસતેવિ દુઢ્ઢમાત્રેણ ।
સો અપ્પાણ વધઈ, પાવેણ નિરત્યણાવિ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ — જે પુરુષ દુષ્ટ ભાવથી છતા કે અછના પરાયા
દોષ શકલ કરે તે પોતાના આત્માને નિર્વર્ક પાપથી
ભેટે છે ॥ ૧૦ ॥

ત નિયમા મુત્તવ્વ, જત્તો ઉપજ્ઞણ કસાયગ્ગી ।
ત વત્થુ ધારિજ્ઞા, જેણોવસમો કસાયાણ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ — જેનાથી કપાય, પ અગ્નિ પ્રદીપ થાય તે કામને

ચોક્કસપણે છોડી દેવું અને જેનાથી કપાયેા દબે તે વસ્તુ
ધારણ કરવી ॥ ૧૧ ॥

જહ્ ઇચ્છહ ગુરુયત્ત, તિહુયણમજ્ઞમ્મિ
અપ્પણો નિયમા ।

તા સવ્વપયત્તેણ, પરદોસવિવજ્જણ કુણહ ॥૧૨॥

અર્થ —જો તમે ત્રણ જગતની અદર પોતાની મોગઈ
મેળવવા ખરેખર ઇચ્છના હો તો સર્વ પ્રયત્નથી પરાયા
દોષોની નિંદા કરવાનું પૂરતી રીતે વર્જન કરો ॥ ૧૨ ॥

ચ્ચહા પસમણિજ્ઞા, પુરિસા સવ્વુત્તમુત્તમા લોષ ।
ઉત્તમઉત્તમ-ઉત્તમ મજ્ઞિમભાવા ય સવ્વેસિ ॥૧૩॥

અર્થ —આ જગતમાં ચાર પ્રકારના પુરુષ સર્વેને
પ્રશંસા કરવા યોગ્ય છે, એક સર્વોત્તમોત્તમ, બીજા ઉત્તમોત્તમ,
ત્રીજા ઉત્તમ, અને ચોથા મધ્યમ ॥ ૧૩ ॥

જે અહમ-અહમઅહમા, ગુરુકમ્મા ધમ્મગ્ગિયા
પુરિમા ।

તે વિય ન નિંદણિજ્ઞા, વિત્તિંદયા તેસુ કાયવ્વા ॥૧૪॥

અર્થ —પાત્રમાં અધમ અને છઠ્ઠા અધમાધમ જે વારે
કર્મી અને ધર્મવર્જિત હોય છે, તેઓની પણ નિંદા કરવી
નાહિ જોઈએ, કિંતુ તેઓ ઉપર દયા ધારવી જોઈએ ॥ ૧૪ ॥

પચ્ચગુઠ્ઠભડજુઠ્ઠવણ વતીણ સુરહિસારદેહાણં ।

જુવઈણ મઝ્ઝગઓ, સઠ્ઠુત્તમરૂઠ્ઠવતીણ ॥૧૫॥

આજન્મવભયારી, મળવયકાણહિ જો ધરઈ સીલ ।

સઠ્ઠુત્તમુત્તમો પુણ, સો પુરિસો સઠ્ઠવનમણિજ્ઞો ॥૧૬॥

અર્થ — હરેક મનુષ્ય પ્રગટી નીકળેલ આકાશ ચોવન વાળી, મધથી ખડેકતા શરીરવાળી, અને સર્વે કરતા ઉત્તમ રૂપવાળી સ્ત્રીઓના વચ્ચે રહીને જે પુરુષ ખગ્ગચારી હોય તે મન વચન અને કાયાથી શીળવાન રહે તે પુરુષ સર્વોત્તમોત્તમ જાણવો અને તે સર્વ કોઈને નમવા લાયક હોય છે ॥૧૫॥૧૬॥

एवविहजुवइगओ, जो रागी हुज्ज कहवि इगसमय ।

वीयसमयम्मि निदइ, त पाव सठवभावेण ॥१७॥

जन्ममि तम्मि न पुणो, हविज्ज रागो मणमि

जस्स क्या ।

सो होइ उत्तमुत्तम—रूपो पुरिसो महासत्तो ॥१८॥

અર્થ — એવા પ્રકારની (સર્વોત્તમ રૂપવાળી) સ્ત્રીઓની વચ્ચે જોયેલો યકો જે પુરુષ કદાચ કોઈ પ્રકારે માત્ર એક ક્ષણભર મનમાં ડોહાયમાન વાય, (પણ અકાર્યમાં નહિ દેસના તરત સાવચેત થઈ,) બીજા ક્ષણે તે (માનસિક) પાપને પૂર્ણ આવધી નિ દે અને દૂરીને તે જન્મમાં ક્યારે પણ તેના મનમાં

તેવે! રાગ ઉત્પન્ન ન થાય તે પુરુષ ઉત્તમોત્તમ જાણવો! તે
પણ મહાજાગવાન ગણાય છે ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥

પિચ્છર્ધં જુગર્ધરૂપ, મણસા ચિતેર્ધં અહવ્ર સ્વર્ણમેગ ।
જો નયરર્ધ અકજ્જ, પરિયજ્જતો વિ ર્થીર્ધિ ॥૧૯॥

સાદૂ વા સદ્ધોવા સદારસતોસસાયરો દુજ્ઞા ।
સો ઉત્તમો મણુસ્સો, નાયવ્વો થોવસસારો ॥૨૦॥

અર્થ —જે પુરુષ સીતું રૂપ ભેદ શબ્દભર મનથી
તેના તરફ જોયાયા છતાં પણ અને તે સોએ તેને લોગ્યા
છતાં પણ અકાર્યમાં નહિ રહે, કિંતુ સાધુ હોય તો સાધુ
તરીકે જે તાતું પ્રત્યર્થ તત જાગવી રાખે, અને આવક દેય
તો સ્વદાર-સતોષી રહે તે સાધુ અથવા આવક ઉત્તમ પુરુષ
જાણવો! તે પુરુષ પણ અત્ય સસારી જાણવો ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥

પુરિસત્થેસુ પગદ્દઈ, જો પુરિસો ધમ્મઅરથપમુહેસુ ।
અનુદ્ધમગાવાહ, મહિદ્ધમરૂવો હવદ્દ ઇસો ॥૨૧॥

અર્થ —જે પુરુષ ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણે
પુરુષાર્થને અરસપરસ જામ ન આવે તે રીતે તેમાં પ્રવર્તે
તે મધ્યમ પુરુષ જાણવો ॥ ૨૧ ॥

एएसि पुरिसाण, जइ गुणगहण करेसि बहुमाणा ।
तो आसन्नसिवसुहो, होसि तुम नत्थि सदेहो ॥२२॥

અર્થ —એ ચારે પ્રકરના પુરુષોના ગુણોની જો તુ

બહુમાન ધરી પ્રથ સા કરીય, તે તુ નજીકમા જ મુક્તિસુખ
મેળવીય, તેમા કશે સ દેહ નથી ॥ ૨૨ ॥

પાસત્યાહસુ અહુણા, સજમસિદિલેસુ મુક્કજોગેસુ ।
નો ગરિહા કાયવ્યા, નેવ પસસા સહામજ્ઞે ॥ ૨૩ ॥

અર્થ — આજ્ઞાન સયમ પાળવામા હીલા પડેલા, યોગ
ક્રિયાહીન પાર્શ્વસ્થ વગેરે યતિવેષધાગી જનોની સભા મધ્યે
નહિ તો નિદા કરવી અને નહિ તો પ્રથ સા કરી ॥ ૨૩ ॥

કાઠુણ તેસુ કરુણ, જહ મનહ તો પયાસણ મગ્ગ ।
અહ રૂસહ તો નિયમા, ન તેસિ દોસ પયાસેહ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ — તેઓ પર કટુણા લાવીને જો તેઓ માને એમ
હોય તો ખરો રત્નો ખતાવવો, પણ જો તેમ કરતા તેઓ
શુભે થાય તો ખર્ચિત આપશે તેમના દોષ નહિ પ્રશ્નશયા ॥ ૨૪ ॥

સપહ દૂસમસમણ, દીસહ થોવો વિ જસ્સ
ધમ્મગુણો ।

ઘહુમાણો કાયવ્યો, તસ્સ સયા ધમ્મવુદ્ધીણ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ — આજ્ઞના વિષમ વખતમા જેનામા થોડો પણ
ધાર્મિક શુભ દેખવામા આવે તેના તરફ હમેશા ધર્મબુદ્ધિથી
બહુમાન ખતાવતા રહેવું ॥ ૨૫ ॥

જહ પરગચ્છિ સગચ્છે, જે સવિગ્ગા વહુસ્સુયા
મુણિણો ।

તેસિ શુણાણુરાય, મા મુચસુ મચ્છરપ્પહઓ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ — જો પરાયા ગચ્છમા અગર પોતાના ગચ્છમા
જે વૈરાગ્યવાન અને વિદ્વાન યુનિઓ હોય તો તેમના તરફ
મત્સરે બાઈ શુભાનુરાગ મૂકતો ના ॥ ૨૬ ॥

ગુણરયણમહિયાણ, વહુમાણ જો કરેહ સુદ્ધમણો ।
સુલહા અન્નભવમિ ય, તસ્સ ગુણા હુતિ
નિયમેણ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ — શુભરૂપી જ્ઞાતીથી શબ્દગારાયેલા પુરુષોનું જે
શુદ્ધ મનથી બહુમાન કરે, તેને વાતા બરે તે તે શુભો
નિયમેન સુવશ થઈ પડે છે ॥ ૨૭ ॥

एय गुणाणुरायं, सम्म जो धरइ धरणिमज्झमि ।
सिरिसोमसुदरपय, सो पावइ सठवनमणिजं ॥ २८ ॥

અર્થ — આ શુભાનુરાગને જે પુરુષ સમ્યક્ રીતે આ
પૃથ્વીમા રહી ધારણ કરે, તે શ્રીસોમમુદર અર્થાત્ ગોબના
અક્ષ જેવા શાંતિમય અને સર્વને નમનીય (તીર્થ કરૂંપ)
પહેને પામે ॥ ૨૮ ॥

શ્રીગુરુપ્રદક્ષિણાકુલકમ્

ગોઅમ સુહસ્મ-જલુ પમવો સિજ્જમવાઢઆયરિવા ।
અલ્લેવિ જુગપ્પહાણા, પઢ્ઢિ દિઢ્ઢે સુગુરુ તે દિઢ્ઢા ॥૧॥

અર્થ—હે સદ્ગુરુ ! આપનું દર્શન કર્યું છેને શ્રી
ગોતમસ્વામી, શ્રીશુધર્માસ્વામી, શ્રી જબ્જીસ્વામી, શ્રી પ્રભવ
સ્વામી અને સિજ્જમવ આદિક આચાર્ય ભગવતો તેમજ
બીજા પદ્મ ગુરુપ્રધાનોનું દર્શન કર્યું માનુ છું ॥૧॥

અજ્જ કયરથો જમ્મો, અજ્જ કયરથ ચ જીવિય મજ્જા ।
જેણ તુહ્ઢ દસણામય રસેણ સિત્તાઢ્ઢ નયણાઢ્ઢ ॥૨॥

અર્થ—આજ માટે જન્મ કૃતાર્થ થયો, આજ માત્ર
લુપિત સદ્ગુણ થયું, કે જેથી આપના દર્શનરૂપ મમૃતગંધ
વડે કરીને માગ નેત્ર સિચિત થયા, (અર્થાત્ આપનું અદ્ભુત
દર્શન મને પ્રાપ્ત થયું) ॥૨॥

સો દેસો ત નગર, સો ગામો સો અ આસમો ધન્નો ।
જત્થ પહ્ઢુ તુમ્હ પાયા, વિહરતિ સયાવિ સુપસન્ના ॥૩॥

અર્થ—તે દેશ, તે નગર, તે ગામ અને તે આશ્રમ
(સ્થાન) ધન્ય છે કે, જ્યાં હે પ્રભુ ! આપ સદાય સુપ્રસન્ન
થતા વિચરો છો અર્થાત્ વિહાર કરો છો ॥૩॥

હત્યા તે સુઠયત્યા, જે કિર્દકમ્મ કુણતિ તુહ ચલણે ।
વાળી વહુગુણલાળી, સુગુરુગુણા વણિઆ જીણ ॥૪॥

અર્થ — તે હાથ સુકૃતાર્થ છે કે, જે આપના ચરણે
દ્વાદશાવર્ત વદન કરે છે, અને તે વાણી (જિહ્વા) ળહુ
ગુણવાળી છે કે, જે વડે સદ્ગુણા ગુણોત્તુ વર્ણન કરવામાં
આવ્યું છે ॥ ૪ ॥

અવયરિયા સુરધેણૂ, સજાયા મહ ગિહે કણયવુટ્ટી ।
દારિદ્ર અઝજ ગય, દિટ્ટે તુહ સુગુરુ મુહકમલે ॥૫॥

અર્થ — હે સદ્ગુરુ ! આપનું મુખકમલ દીઠે હતે
આજ કામધેનુ મારા ઘર આગણે આવી બાલુ છે, તેમ જ
સુવર્ણ વૃદ્ધિ થઈ બાલુ છે અને આગથી મારું દારિદ્ર દૂર
થયું માનું છે ॥ ૫ ॥

ચિતામણિસારિચ્છ, સમત્ત પાવિય મણ અજ્જ ।
સસારો દૂરીકઓ, દિટ્ટે તુહ સુગુરુ મુહકમલે ॥૬॥

અર્થ — હે સદ્ગુરુ ! આપનું મુખકમલ દીઠે હતે ચિતા-
મણિ રત્ન સરખું સમકિત મને પ્રાપ્ત થયું, અને તેથી સસારનો
અલ દરેક માનું છે ॥ ૬ ॥

જા રિદ્ધી અમરગણા, મુજતા પિયતમાડસજુત્તા ।
સા પુણ કિત્તિયમિત્તા, દિટ્ટે તુહ સુગુરુ
મુહકમલે ॥૭॥

અર્થ —હે સદ્ગુરુ ! આપનું મુખકમલ દીઠે છતે જે સદ્ધિ દેવતાઓ પોતાની દેવાગનાદિક સહિત ભોગવે છે તે મારે કંઈ હિસાબમા નથી ॥ ૭ ॥

મળવયકાયેહિ મણ, જ પાવ અજિય સયા [મયવ] ।
ત સય અજ્જ ગય, દિટ્ઠે તુહ સુગુરુ મુહકમલે ॥૮॥

અર્થ —હે સદ્ગુરુ ! આપનું વદનકમલ દીઠે છતે મન, વચન, કાયાથી મે જે પાપ આજ પર્યંત ઉપાર્જન કર્યું છે, તે બધું આજે સ્વન નષ્ટ થયું માત્ર છું ॥ ૮ ॥

દુલ્લહો જિણિદધમ્મો, દુલ્લહો જીવાણ માણુસો જન્મો ।
લલ્લેપિ મણુઅજન્મે, અહ્હુલ્લહા સુગુરુસામગ્ગી ॥૯॥

અર્થ —ભૂલોને સર્વજ્ઞભાવિત ધર્મ પામવો દુર્લભ છે તથા મનુષ્યજન્મ મળવો દુર્લભ છે અને તે મનુષ્યજન્મ મળે છતે પણ સદ્ગુરુ રૂપ સામગ્રી મળવી અતિ દુર્લભ છે ॥ ૯ ॥

જતથ ન દીસતિ ગુરુ, પચ્ચૂસે ડટ્ટિણ્હિ

સુપસન્ના ।

તતથ કહ જાણિજ્જહ, જિણવયણ

અમિઅસારિચ્છ ॥૧૦॥

અર્થ —જ્યા પ્રજ્ઞાતે બિઠતા જ સુપસન્ન ગુરુના દર્શન થતા નથી, ત્યાં અમૃત સદૃશ જિનવચનનો લાભ શી રીતે લઈ શકાય ? ॥ ૧૦ ॥

જહ પાડસમિ મોરા, ઢિણયરડદયમ્મિ

કમલવણસડા ।

વિહસતિ તેમ તચ્ચિય(?), તહ અમ્હે દસણે

તુમ્હ ॥૧૧॥

અર્થ — જેમ મેઘને રૂખી મોરો પ્રમુદિત થાય છે અને સૂર્યનો ઉદય થયે છતે કમળના વન વિકસિત થાય છે, તેમ જ આપણુ દર્શન થયે છતે અમે પણ પ્રમોદ પામીએ છીએ ॥ ૧૧ ॥

જહ સરહ સુરહિ વચ્છો, વસતમાસ ચ કોહલા

સરહ ।

વિંક્ક સરહ ગહ્દો. તહ અમ્હ મણ તુમ સરહ ॥૧૨॥

અર્થ — હે સફુરુ ! જેમ ગાય પોતાના વાછરડાને સભારે છે, અને જેમ કૈાવ વસતમાસને ઇચ્છે છે, તથા હાથી વિધ્યાથવની અટવીને યાદ કરે છે, તેમ અમારુ મન (સદાય) આપણુ સ્મરણ કર્યા કરે છે ॥ ૧૨ ॥

વહુયા વહુયા દિવસડા, જહ મહ મુહુરુ દીઠ ।

લોચન વે વિકસી રહ્યા, હીઅહહ અમિય પડઠ ॥૧૩॥

અર્થ — બહુ બહુ દહાડા જતા રહ્યા અને હવે મે મુહુરુ દીઠા તેથી ભારી બે આખો વિકસ્વર થઈ અને હૃદયમા અમત પેહુ ॥ ૧૩ ॥

અહો તે નિજિઓ કોહો, અહો માણો પરાજિઓ ।
અહો તે નિવિલયા માયા, અહો લોહો વસીકિઓ ॥૧૪॥

અર્થ — અહો ! આપે કોપનો કેવો જય કર્યો છે ।
માનનો કેવો પરાજય કર્યો છે । માયાને કેવી દૂર કરી છે ।
અને લોહને કેવો વશ કર્યો છે । ॥ ૧૪ ॥

અહો તે અજ્ઞાન સાહુ, અહો તે સાહુ મદ્વ ।
અહો તે ઉત્તમા સ્વતી, અહો તે મુત્તિ ઉત્તમા ॥૧૫॥

અર્થ — અહો ! આપનું અર્જવ (સરલપણ) કેવું
ઉત્તમ છે । અહો ! આપનું માર્દવ (નમ્રપણ) કેવું રૂઝું છે ।
અહો ! આપની ક્ષમા કેવી ઉત્તમ છે । અને આપની સતોષ
વૃત્તિ કેવી શ્રેષ્ઠ છે ॥ ૧૫ ॥

હહ સિ ઉત્તમો ભતે, પછા હોહિસિ ઉત્તમો ।
લોગુત્તમુત્તમ ઠાણ, સિદ્ધિ ગચ્છસિ નીરઓ ॥૧૬॥

અર્થ — હે ભગવત ! આપ અહીં પ્રગટ જ ઉત્તમ
છો । વળી આપ પહીં પણ (જન્માન્તરમા) ઉત્તમ થવાના
છે અને અતે પણ કર્મભવને ટાળીને આપ મોક્ષ નામનું
સર્વોત્તમ સ્થાન જ પામવાના છો ॥ ૧૬ ॥

આયરિયનમુક્કારો, જીવ મોણ્ઙ ભવસહસ્તાઓ ।
માત્રેણ કિરમાણો, હોઈ પુણો વોહિલામાણ ॥૧૭॥

અર્થ — આચાર્ય મહારાજને કરેલો નમસ્કાર જીવને

સંવિગ્નસાધુયોગ્યં નિયમકુલકમ્

ભુવણિક્ષપર્દવસમ, વીર નિયગુરુપણ અ નમિકુળ ।
વિરઙ્ગઅરદિરિત્તિઆણ, જુગે નિયમે પવત્તિસિ ॥૧॥

અર્થ—ત્રણ ભુવનને વિષે એક (અસાધાન્ય) પ્રતીપ
સમાત્રી વીર પ્રભુને અને નિય ગુરુના અનુક્રમણને
નમીને સર્વ વિગતિવત્-સાધુ જનો યોગ્ય (મુખે નિર્વાહી
શકાય એવા) નિયમો હું (સોમસુહૃદ્ભૂતિ) કહીશ ॥૧॥

નિઅડઅરપૂરણફલા, આજીવિઅમિત્ત હોઈ પવજ્જા ।
ધૂલિહઢીરાયત્તણજ્જા સરિસા સઠ્ઠેસિ

હસણિજ્જા ॥૨॥

અર્થ—યોગ્ય નિયમોનું પાલન કર્યા વગરની પ્રત્યક્ષા
(દીક્ષા) ફક્ત નિય ઉદર ખૂણું કરવા રૂપ આજીવિન અનાવવા
માન ફળવાળી કહી છે અને એવી દીક્ષા (તો) હોળીના
રાત્રિ (ઈલાછ)ના જેવી સહુ કોઈને હમવા યોગ્ય બને છે ॥૨॥

તન્હા પચાયારા—રાહણહેડ ગહિજ્જા ઇઅ નિઅમે ।
લોઆઈકટ્ટરૂવા, પવજ્જા જહ ભવે સફલા ॥૩॥

અર્થ—તે માટે પચાયાર (જ્ઞાન-દર્શન ચારિત્ર-તપ-

વીર્ય આચાર)ના આરાધન હેતે લોચાદિક કંઠજી નિયમે શ્રદ્ધા
કરવા ભેદ એ કે જોથી (આદરેલી) પ્રવચ્ચા સકલ થાય ॥ ૩ ॥

નાળાઽઽરાહણહેત, પદ્ધિઅહ પચગાહપઢણ મે ।

પરિવાડીઓ ગિળ્હે, પળગાહા ણ ચ સટ્ટા ય ॥૪॥

અર્થ — જ્ઞાન આરાધન હેતે મારે હંમેશા પાત્ર
ગાથાઓ ભજુવી, કંઠગ કરવી અને પરિપાટીથી (કમવાર)
પાત્ર પાત્ર ગાથાનો અર્થ સુદ સમીપે શ્રદ્ધા કરવો ॥ ૪ ॥

અળેસિં પઢણતથ, પળગાહાઓ લિહેમિ તહ નિચ્ચ ।

પરિવાડીઓ પચ ચ, દેમિ પઢતાણ પયદિયહ ॥૫॥

અર્થ — વળી હું બીજાઓને ભજુવા માટે હંમેશા
પાત્ર ગાથાઓ લખુ અને ભજુનારાઓને હંમેશા પરિપાટીથી
(કમવાર) પાત્ર પાત્ર ગાથા આપુ (ભજાવુ-અર્થ ધર્મ
વગેરે) ॥ ૫ ॥

વાસાસુ પચસયા, અટ્ટય સિસિરે અ તિન્નિ ગિમ્હમિ ।

પદ્ધિયહ મજ્ઞાય, કરેમિ સિદ્ધતગુણેણ ॥૬॥

અર્થ — મિહાત-પાઠ ભજુવા વટે વર્ષા ઋતુમા પાચમે,
શિશિર ઋતુમા આઠસો, અને ગ્રીષ્મ ઋતુમા ત્રણમે ગાથા
પ્રમાણ સત્ત્રાય ધ્યાન સંભવ કર્યા કંદુ ॥ ૬ ॥

પરમિટ્ઠિનવપયાણ, સયમેગ પયદિણં સમરાસિ અહ ।

અહ દસણઆયારે, ગહેમિ નિયમે ઇમે સમ્મ ॥૭॥

અર્થ—પરમેષી નવપદ (નવકાર મહામત્ર)નુ એકસો વાર હું સદાય રટણ કરુ હવે દર્શનાચારના આ (નીચે કરેલા) નિયમેને સારી રીતે અકણ કરુ છુ ॥ ૭ ॥

દેવે વદે નિચ, પણસન્નકલ્પણહિ એકવારમહ ।
દોતિન્નિય વા વારા, પડજામ વા જહાસત્તિ ॥૮॥

અર્થ—પાચ શઠસ્તવ વદે સદાય એક વખત દેવ વદન કરુ જ, અથવા બે વખત, ત્રણ વખત કે પહોરે પહોરે (યથાશક્તિ આજસ રહિત દેવવદન કરુ ॥ ૮ ॥

અટ્ટમીચઉદ્દસ્સીસુ, સઠ્ઠાણ વિ ચેડયાઈ વદિજ્ઞા ।
સઠ્ઠેવિ તહા મુણિણો, સેસદિણે ચેડઅ ઇમ્મક ॥૯॥

અર્થ—૭૨ક અટ્ટમી ચતુર્દશીને દિવને સપ્તમા દેગસરે જુહાપ્પા તેમ જ સપ્તમા મુનિજનોને વાદવા ત્યાં બાકીના દિવને એક દેશસરે (તો) અવશ્ય જવુ ॥ ૯ ॥

પહ્હદિણ તિન્નિય વારા, જિટ્ટે સાહૂનસામિ નિઅમેણ ।
વેયાવચ્ચ કિચી, ગિલાણ-બુહાડણ કુઠ્ઠે ॥૧૦॥

અર્થ—૬મેશા વડીલ સાધુને નિત્રે ત્રણ વાર (ત્રિકાળ) વદન કરુ જ અને બીજા ગ્ધાન (વ્યાધિઅન્ત) તેમ જ વૃદ્ધાદિક મુનિજનોનુ વૈયાવચ્ચ યથાશક્તિ કરુ ॥ ૧૦ ॥

અહ ચારિત્તાયારે, નિઅમગ્ગહણ કરેમિ માવેણ ।
ઘહિભૂગમણાઈસુ, વજ્જે વત્તાઈ ઈરિયત્થ ॥૧૧॥

અર્થ — હવે ચારિત્રાચાર વિષે નીચે મુજબ નિયમો
ભાવ સહિત અગિયાર કરુ છુ ૧ ઈર્થાસમિતિ - વડી નીતિ,
લઘુ નીતિ કરવા, અથવા આહાર પાણી વહેરવા જતા ઈર્થા
સમિતિ પાળવા માટે (જીવ રક્ષા અર્થે) વાટમા વાર્તાલાપ
વગેરે કરવાનું હું વર્જી - ત્યાગ કરુ ॥ ૧૧ ॥

અપમજ્જિયગમણમ્મિ અ, સહાસા પમજ્જિત ચ
ઉવવિસણે ।

પાઉછળય ચ વિ, ઉવવિસણે પંચનમુક્કારા ॥૧૨॥

અર્થ — યથાકાળ પૂજ્યા-પ્રમાણ્યા વગર આવ્યા
જવાય તો, અગ પડિલેહણા પ્રમુખ સહાસા પડિલેહ્યા વગર
જેસી જવાય તો, અને કટાસણા (કાળજી) વગર જેસી
જવાય તો (તત્કાળ) પાચ નમસ્કાર કરવા (પાચ ખમાસમણા
દેવા અથવા પાચ નવકાર મનનો બાપ કરવો) ॥ ૧૨ ॥

ઉગ્ઘાડેણ મુહેણ, નો માસે અહવ જત્તિયા વારા ।

માસે તત્તિઅમિત્તા, લોગસ્સ કરેમિ ઉસ્સગ્ગ ॥૧૩॥

અર્થ — ૨ ભાષાસમિતિ-ઉઘાડે મુખે (મુખપત્તિ રાખ્યા
વગર) બોલુ જ નહિ તેમ છતા મક્કલનથી જેટલી વાર
મુહા મુખે બોલી બાઉ તેટલી વાર (ઇરિયાવહીપૂર્વક)
લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કરુ ॥ ૧૩ ॥

અસણે તહ પહિવ્વકમણે, વયણ વજ્જે

વિસેસકજ્જ વિણા ।

સકીયમુવાહિં ચ તહા, પડિલેહતો

ન વેમિ સયા ॥૧૪॥

અર્થ — આહાર પાણી ક્રાંતા તેમ જ પ્રતિક્રમણ કરતા કોઈ મહત્વના કાર્ય વગર કોઈને કોઈ કંઈ નહિ એટલે કે કોઈ સગાથે વાર્તાલાપ કરુ નહિ એ જ રીતે આપણી (સુખે નિર્વહી શકાય અને ઉપયોગમા લઈ શકાય એટલી યાધી) ઉપધિની પડિલેહણા કરતા હું કદાપિ બોલુ નહિ ॥ ૧૪ ॥

અજ્જલે લલ્લભતે, વિહરે નો ધાવણ સકજ્જેણ ।

અગલિઅજલ ન વિહરે, જરવાણીય વિસેસેણ ॥૧૫॥

અર્થ — ૩ એવણાસમિતિ—બીજા નિર્દોષ પ્રાસૂક (નિર્જીવ) જળ મળતા હોય ત્યાં સુધી પોતાને પ્રયોગન (ખપ) છતાં ધોવણ (વાગુ જળ) હું અકલ્પ કરુ નહિ વળી અણુગળ (ગાળ્યા વગરનું) જળ હું લઉં નહિ અને જગવાણી (ઝરેલું) તેા વિશેષે કરીને લઉં નહિ ॥ ૧૫ ॥

સવકીયમુગહિમાહ, પમજ્જિઝ નિસ્લિવેમિ

ગિળ્હેમિ ।

જહ્ ન પમજ્જેમિ તઓ, તત્થેવ કહેમિ

નમુસ્કાર ॥૧૬॥

અર્થ — ૪ આદાન-નિવેષણાસમિતિ—આપણી પોતાની ઉપધિ પ્રમુખ પુણ્ય-પ્રમાણને તેને ભૂમિ ઉપર સ્થાપન

કરુ તેમ જ ભૂમિ ઉપરથી ગ્રહણ કરુ એ તેમ પૂજવા-પ્રમા-
ર્જવામા ગણના થાય તેા ત્યાજ નવકાર મહામત્રનો ઉચ્ચાર
કરુ (નવકાર ગણુ) ॥ ૧૬ ॥

જત્ય વ તત્ય વ ઉજ્જાણિ, દડગઉવહીળ

અવિલ કુઠ્ઠે ।

સયમેગ સજ્જાય, ઉસ્સગ્ગે વા ગણોમિ અહ ॥૧૭॥

અર્થ — દાહો પ્રમુખ પોતાની ઉપધિ ત્યા ત્યા (અસ્ત
વ્યસ્ત, ઢંગ ધડા વગર) મૂંડી દેવાય તેા તે બદલ એક
આયબિલ કરુ અથવા બિલા બિમા કાઉચગ્ગ મુદ્રાએ રહી
એકસો સ્ત્રોક થા સો ગાવા જેટલુ સજ્જાય ધ્યાન કરુ ॥૧૭॥

મત્તગપરિટ્ઠવણમ્મિ અ, જીવવિણાસે કરેમિ નિવિચ ।

અવિહીઈ વિહરિક્કળ, પરિઠવણે અંવિલ કુઠ્ઠે ॥૧૮॥

અર્થ — ૫ પારિક્કલણિયા સમિતિ-વડુનીતિ કે ખેળા-
દિકલુ ભાજન પરઠવાના દોઈ જીવને વિનાશ થાય તેા નિવી
કરુ અને અવિધિથી (સંદોષ) આહાર પાણી પ્રમુખ વહેંચીને
પરઠવાના એક આયબિલ કરુ ॥ ૧૮ ॥

અણુજાણહ જસ્સુગ્ગહ, કહેમિ ઉચ્ચારમત્તગટ્ઠાણે ।

સહ સન્ના-ડગલગ જોગ, કપ્પતિપ્પાઈ વંસિરે

તિઅગ ॥૧૯॥

અર્થ — વડીનીતિ કે લઘુનીતિ કરવાના કે પરઠવાના

અથાને 'અણુમણિકે જન્મસંગહો' પ્રથમ કહું, તેમ જ તે
લઘુ-વડી નીત પાણી લેપ અને ડગન પ્રમુખ પરઠ્યા પછી
ત્રણ વાર 'વોસિરે' કહું ॥ ૧૯ ॥

રાગમયે મળતયણે, ઇન્નિરુરુ નિવિચ કરેમિ અહ
કાયકુચિટ્ટાણ પુણો ઉવવાસ અવિલ વા વિ ॥૨૦॥

અર્થ — મન-વચન-કાયગુણિ— મન અને વચન
રાગમય-રાગાકુળ થાય તો હું એક નિવી કરું અને જો
કાયકુચેષ્ટા થાય-ઉન્માદ જતો તો ઉપવાસ અથવા આયબિલ
કરું ॥ ૨૦ ॥

વેદિયમાઈણ વહે, ઇદિઅસલા કરેમિ નિવિચયા ।
મયકોહાઈવસણ, અલીયવચણમિ અવિલય ॥૨૧॥

અર્થ — અહિ સાનતે-જો ઇન્દ્રિય પ્રમુખ જીવની વિનાશના
(પ્રાણહાનિ) મારા પ્રમાદા-વગ્ણથી થઈ જાય તો તેની
ઇન્દ્રિયો જોડવી નિવીઓ કરું સત્યમતે ભય, ક્રોધ, લોભ
અને હાસ્યાદિકને વશ થઈ જઈ જૂઠું બોલી જાઉં તો
આયબિલ કરું ॥ ૨૧ ॥

પઠમાલિયાઈ ન ગિણહે, ઘયાઈરત્તૂણ ગુરુઅદિટ્ટાણ ।
દહગતપ્પણગાઈ, અદિન્નગહણે ય અવિલય ॥૨૨॥

અર્થ — અન્તેય મતે—પઠમાલિયા (પ્રથમ ભિક્ષા)મા
આવેના જો ધૃતાદિક પદાર્થ તે ગુરુ નહારાજને દેખાડ્યા
વગરના રાખ તે હું લઉં નહિ (વાપરું નહિ) અને દાડો,

તર્પણી વગેરે જીભની ગળા વગર લઉં—વાપરુ તે! આયબિલ
કરુ ॥ ૨૨ ॥

एगित्थीहि वत्ति, न करे परिवाडिदाणमवि तासिं ।
इगवरिसारिहमुवहि, ठावे अहिग न ठावेमि ॥ २३ ॥

અર્થ —પ્રદાનતે—એકલી શ્રી સગાવે વાર્તાલાપ ન
કરુ અને શ્રીઓને (સ્વનત્ર) ભણાવુ નહિ પરિશ્રદ્ધપરિ
હારવતે—એક વર્ષ ચોગ્ય (આલે તેટલી જ) ઉપધિ રાખુ,
પણુ એથી અધિક ન જ રાખુ ॥ ૨૩ ॥

पत्तगटुप्परगाइ, पनरस उवरि न चेव ठावेमि ।
आहाराण चउण्ह, रोगे वि अ सनिह न करे ॥ २४ ॥

અર્થ —પાત્રા અને કાચલા પ્રમુખ પદ્મ ઉપનત ન જ
રાખુ રાત્રિસોજનવિરમણવતે—અશન, પાન, ખાદિમ અને
સ્વાદિમ રૂપ આર પ્રકારના આહારનો (લેશમાત્ર) મનિધિ,
રોગાદિક કારણે પણ રાખુ—કરુ નહિ ॥ ૨૪ ॥

महरोगे वि अ काढ, न करेमि निसाड पाणीय न पित्रे ।
साय दोघडियाण, मज्झे नीरपि न पिवेमि ॥ २५ ॥

અર્થ —મહાન્ રોગ થયે હોય તોપણ ક્વાથ ન
કરુ—ઉપજો પીઉ નહી, તેમ જ રાત્રી સમયે જળપાન કરુ
નહિ અને સાચે છેલી બે ઘડીમા (સૂર્યાસ્ત પહેલાની બે
ઘડીના કાગમા) જળપન પણ કરુ નહિ, તો પછી બીજા
અશનાદિ આહાર કરવની તો વાત જ શી ? ॥ ૨૫ ॥

અહવા નિચ્છિઅ સૂરે, કાલે નીર કરેમિ સયાકાલ ।
અળહારોસહસાનિહિ-મવિ નો ઠાવેમિ વસહીણ ॥૨૬॥

અર્થ —અથવા સૂર્ય નિત્યે દેખાતે છતે જ ઉચિત
અવસરે સદાય જળપાન કરી લેઉં-સૂર્યાસ્ત પડેલા જ સર્વ
આહાર સળધી પચ્યખખાણુ કરી લઉં અને અણાહારી
ઓષધનો સનિધિ પણ ઉપાશ્રયમા રાખુ-રખાવુ નહિ ॥૨૬॥

તવઆચારે ગિળ્હે, અહ નિયમે કહિવિ સત્તીણ ।
ઓગાહિય ન કપ્પહ, છટ્ટાડતવ વિણા ડ જોગ
ચ ॥૨૭॥

અર્થ —હવે તપ આચાર વિષે ડેટલાક નિયમો શક્તિ
અનુસારે શ્રદ્ધણુ કરુ છુ છટ્ટ (એકસાથે બે ઉપવાસ) આદિક
તપ કર્યો હોય તેમ જ યોગ વકન કરનો હોઉ તે વગર મને
અવગ્રાહિત બિજા લેવી ક પે નહિ ॥ ૨૭ ॥

નિલ્લિયતિગ ચ અવિલ-દુગ ત્રિણુ નો કરેમિ
વિગયમહ ।

વિગડ દિળે સ્વહાઈ-ળકારનિયમો અ
જાજીવ ॥૨૮॥

અર્થ:—લાગવાગા ત્રણુ નિવીઓ અથવા બે આય બિવ
કર્યા વગર હું વિગઈ (દૂધ દહી ધી પ્રમુખ) વાપરુ નહિ

અને વિગઈ વાપરુ તો દિવસે ખાઠ પ્રમુખ વિશિષ્ટ (સાથે
મેળનીને નહિ વાપરવાનો) નિયમ બાવજીવ સુધી પાળુ ॥૨૮॥

નિવિચાઈ ન ગિળ્હે, નિવિચતિગમજિજિ વિગઈ
દિવસે અ ।

વિગઈ નો ગિળ્હેમિ ચ, દુન્નિ દિણે કારણ મુત્તુ ॥૨૯॥

અર્થ — તથા નિની લાગોલાગ થાય તે દરમિયાન
તેમ જ વિગઈ વાપરવાના દિવસે નિવિચાતા શકલ્ય કરુ નહિ-
વાપરુ નહિ તેમ જ જે દિવસ સુધી લાગટ ડોઈ તેવા પુદ્
કારણ વગર વિગઈ વાપરુ નહિ ॥ ૨૯ ॥

અટ્ટમીચઉદસીસુ, કરે અહ નિવિચાઈ તિન્નેવ ।
અવિલદુગ ચ કુવ્વે, ઉવવાસ વા જહાસત્તિ ॥૩૦॥

અર્થ — પ્રત્યેક અટ્ટમી અને અતુર્દશીને દિવસે શક્તિ
હોય તો ઉપવાસ કરુ, નહિ તો તે બદલ જે આય બિંચ અથવા
ત્રણ નિવીઓ પછુ કરી આપુ ॥ ૩૦ ॥

દવ્વલિત્તાઈગયા, દિણે દિણે અભિગ્ગહેઅવ્વા ।
જીયમ્મિજઓ મણિઅ, પચ્છિત્તમભિગ્ગહાભાવે ॥૩૧॥

અર્થ — પ્રતિદિન દ્વબ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને લાગવત
અભિગ્ગ* ધારણ કરવા, કેમ કે અલિગ્ગ ન ધારીએ તો
પ્રાયશ્ચિત્ત આવે એમ જીતપ્રપમા લાખ્યુ છે ॥ ૩૧ ॥

* અમુક વસ્તુ અમુક રથને અમુક વખતે અને અમુક રીતે
મને તે જ જિજ્ઞાસુ વખતે લેવી એવા પ્રકારની વિશિષ્ટ પ્રતિજ્ઞા ધારવી તે.

વિરિયાયારનિયમે ગિન્હે કહઅપિ જહાસત્તિ ।
 દિણ પણ ગાહાઈણ, અતથ ગિન્હે મણેણ સયા ॥૩૨॥

અર્થ — વીર્યાચાર સબ ધી કેટલક નિયમે: યથાશક્તિ
 હુ શ્રેયસ્કરું કરું છું સદા સર્વદા પાત્ર ગાથાદિકના અર્થ હું
 શ્રેયસ્કરું કરી મનન કરું ॥ ૩૨ ॥

પણ વાર દિણ મજ્ઞે, પમાયયતાણ દેમિ હિયસિવ્વ ।
 ઇગ પરિઠગેમિ અ, મત્તય સવ્વસાહૂણ ॥૩૩॥

અર્થ — આખા દિવસમા સુયમ માર્ગમા (ધર્મકાર્યમા)
 પ્રમાદ કરનારાઓને હું પાત્ર વાર હિતશિક્ષા (શિખામણી)
 આપુ અને સર્વ સાધુઓને એક માત્ર (પરકવવાતુ ભાજન)
 પરકવી આપુ ॥ ૩૩ ॥

ચડીસ વીસ વા, લોગસ્સ કરેમિ કાડસ્સગ્ગમ્મિ ।
 કમ્મસ્સયટ્ઠા પહ્વદિણ, સજ્ઞાય વા નિ તમ્મિત્ત ॥૩૪॥

અર્થ — પ્રતિદિવસ કર્મક્ષય અર્થે ચોવીસ કે વીસ
 લોગમ્મને કાઉસગ્ગ કરું, અથવા એટલા પ્રમાણમા સત્તજાત
 ધ્યાન કાઉસગ્ગમા ગંડી મિચ્છતાવી કરું ॥ ૩૪ ॥

નિહાઈપમાણ, મહાલિભગે કરેમિ અપિલય ।
 નિયમા કરેમિ ઇગ, વિમ્સામણય ચ સાહૂણ ॥૩૫॥

અર્થ — નિહાઈ પ્રમાદવટ મટીને ભગ થઈ જાય
 (મહાગીમા બનાવવું વખતે હાજર ન થઈ શકું) તે એક

આયબિલ કરુ અને સદુ સાધુજનોની એક વખત વિદ્યામણા
—વૈયાવચ્ચ નિશ્ચે કરુ ॥ ૩૫ ॥

સેહ-ગિલાણાફળ, ત્રિણાવિ સઘાડયાઈસવધ ।

પડિલેહળમહ્લગપરિ—ઠવણાફ કુલ્લે જહાસત્તિ ॥૩૬॥

અર્થ —સઘાડયાઈકનો ડયો સબધ ન હોય તોપણ
લઘુ શિષ્ય (બાલ) અને જ્ઞાન સાધુ પ્રમુખનુ પડિલેહલ
કરી આપુ, તેમજ તેમના જેગ પ્રમુખ મળતી કુટીને પર-
ઠવવા વગેરે કામ થયુ હુ યથાગતિ કરી આપુ ॥ ૩૬ ॥

વસહીપવેતિ નિગ્ગમિ, નિસીહિ આવસ્તિયાગે

વિસ્તરણે ।

પાયાપમજ્જણે વિ ચ, તત્થેવ કહેમિ નવકાર ॥૩૭॥

અર્થ —વસતિ (ઉપાશ્રય—ધ્યાન) મા પ્રવેશ કરતા
‘નિમ્મીહી’ અને તેમાથી નિમ્મળતા ‘આવસ્સપ્પી’ કહેવી ભૂધી
બાઉ તેમજ ગામમા પેસતા કે નીસરતા પગ પૂજવા વીમર
બાઉ તો (યાદ આવે તે જ સ્થળે) નવમર મ ર ગદ્ ॥૩૭॥

મયવ પસાડ કરિડ, ઇચ્છાફ અભાસણમ્મિ બુદ્ધેસુ ।

ઇચ્છાકારાકરણે, લહુસુ સાહુસુ કજ્જેસુ ॥૩૮॥

સવ્વત્થવિ સ્વલિણસુ, મિચ્છાકારસ્સ અકરણે તહ ય ।

સયમન્નાડ વિ સરિણ, કહિયલ્લો પચ નવકારો ॥૩૯॥

અર્થ:—કાર્ય પ્રસંગે વૃદ્ધ સાધુઓને ‘હે ભગવન્ !
પસાય કરી’ અને લઘુ સાધુને ‘મિચ્છકાર’ એટલે તેમની
ધર્મી અનુસારે જ કરવાનું કહેવું ભૂની જાઉં, તેમ જ સર્વત્ર
જ્યારે જ્યાં ભૂવ પડે ત્યારે ત્યારે ‘મિચ્છાકાર’ એટલે
‘મિચ્છા મિ દુષ્કેડ’ એમ કહેવું જોઈએ તે વીસરી જાઉં તો
જ્યારે મને પોતાને સાભરી જાવે અથવા કેમ હિતમ્વી જાભારી
આપે ત્યારે તત્કાળ મારે નવકાર મત્ર ગણવો ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥

बुद्धस्स विणा पुच्छ, विसेसवत्थु न देमि गिणहे वा ।
अन्नपि अ महकज्ज, बुद्ध पुच्छिय करेमि सया ॥४०॥

અર્થ:—વૃદ્ધ (વડીલ)ને પૂછ્યા વગર વિશેષ વસ્તુ
(અથવા વસ્તુ) લઉં દઉં નહિ અને મોટા કામ વૃદ્ધ
(વડીલ)ને પૂછીને જ સહાય કરું, પણ પૂછ્યા વગર કરું
નહિ ॥ ૪૦ ॥

दुष्कलसंघयणाण वि, एए नियमा सुहावहा पाय ।
किचिवि वेरग्गेण, गिहिवासो छड्डिओ जेहि ॥४१॥

અર્થ:—જેમનો શરીરનો ખાવો નખળો કે એવા
દુર્ભાગ સંઘયણના છતાં પણ જેમણે કર્મક વૈરાગ્યથી
ગૃહસ્થવાસ છાડ્યો છે તેમને આ ઉપર જણાવેલા નિયમો
પાળવા પ્રાય સુવશ છે ॥ ૪૧ ॥

सपइकाले वि इम, काउ सम्के करेइ नो निअमे ।
सो साहुत्त गिहित्तण, उभयभट्ठो मुणेयव्वो ॥४२॥

અર્થ — સપ્રતિ કાળે પગ સુખે પાળી શકાય એવા
આ નિયમેને જે આદરે-પાળે નહિ, તે સાધુપણાથી અને
ગૃહસ્થપણાથી ઉભયબ્રહ્મ થયે બાળુવો ॥ ૪૦ ॥

જસ્ત હિઝયમ્મિ ભાવો, થોવો વિ ન હોડ
નિયમગહ્ણામિ ।

તસ્ત કહ્ણ નિરત્થય-મસિરાવણિ કૂવલ્લણ
વ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ — જેના હૃદયમાં ઉક્ત નિયમો અકલ્પ કંવાને
લગાવે ભાવ ન હોય તેમને આ નિયમ સંબધી ઉપદેશ
કરવો એ (સિરા)-સર વગરના સ્થળે ફૂલો ખોદવા જેવો
નિરર્થક-નિષ્ફળ થાય છે ॥ ૪૩ ॥

સઘયણ કાલ ચલ દૂસમા-ચાલમ્મણાઈ ધિત્તુણં ।
સવ્વ ચિઅ નિઅમધુર, નિરુજ્જમાઓ
પમુચ્ચતિ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ — (નળગા) મધમણ, કાગ, બગ અને દુપમ આરો
એ આદિ ટીણા આલબન પકડીને પુરુષાર્થ વગરના પામર
જીવો આગસ પ્રમાદથી બધી નિયમ પુરાને છડી દે છે ॥ ૪૪ ॥

વુચ્છિન્નો જિણકપ્પો, પહિમાકપ્પો અ સપઈ નતિય ।
સુદ્ધો અ થેર કપ્પો, સઘયણાઈણ હાળીણ ॥ ૪૫ ॥

તહવિ જઈ ઇઅ નિયમા-રાહણવિહિણ

જણજી ચરણમ્મિ ।

સમ્મમુવડત્તચિત્તો, તો નિયમારાહગો હોઈ ॥૪૬॥

અર્થ — (સપ્રતિ કાળે) જિનકલ્પ બુદ્ધિજન થયેલો
 ૪૬ વગી પ્રતિભાકર્ય પણ અત્યારે વર્તતો નથી તથા સાધય
 જ્ઞાતિકની હાનિથી શુદ્ધ અવિરકર્ય પણ પાળી શકાતો
 નથી તોપણ જો મુમુક્ષુઓ આ નિયમોના આશયન વિધિ
 વડે સમ્યગ્ ઉપયુક્ત ચિત્ત થઈ ચારિત્ર સેવનમાં ઉત્તમાળ બનશે
 તો તે નિયમા-નિશ્ચે આશયક સાવને પામશે ॥ ૪૫ ॥ ૪૬ ॥

ઈ સર્વે નિયમા, જે સમ્મ પાલયતિ વેરગ્ગા ।

તેસિ દિરલા ગહિઆ, સફલા સિવસુહફલ

દેહ ॥૪૭॥

અર્થ — આ સર્વે નિયમોને જે (શુભાશયો) વેગમ્મથી
 સમ્યગ્ રીતે પાળે છે, આગધે છે તેમની અકલ્પ કરેલી દીક્ષા
 સફળ થાય છે એટલે તે શિવમુખફળને આપે છે ॥ ૪૭ ॥

પુણ્યકુલકમ્

સપુત્રહાદિયત્ત, માણુસત્ત ચ આરિયલિત્ત ।

જાઈ કુલ જિણધમ્મો, લલ્ભતિ પમૂયપુણ્ણેહિં ॥૧॥

અર્થઃ—સ પૂર્ણ ઇન્દ્રિયપણુ-કર્ષ પણુ ખોડ ખાપણુ
વગરની સરગી (પાત્રે) ઇન્દ્રિયોની પ્રાપ્તિ, મનુષ્યપણુ, આર્ય-
મેનમા અવતાર, ઉત્તમ જાતિ, ઉત્તમ કુળ અને વીતરાગ
ભાષિત જીનધર્મ—એ સધળા વાના પ્રભૂત (પુષ્કળ) પુન્યથી
પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ॥ ૧ ॥

જિણચલણકમલસેવા, સુગુરુપાયપજ્જુવાસ ચેવ ।

સેઙ્ગજ્ઞાયવાયવડત્ત, લલ્ભતિ પમૂયપુણ્ણેહિં ॥૨॥

અર્થઃ—જિન-અરિહંતના ચરણકમળની સેવા-ભક્તિ,
સંશુરુના ચરણની પર્યાયાસના, સન્નિધાય ધ્યાન તથા ધર્મ
વાદમા વડાપણુ એ સધળા વાના પ્રભૂત પુન્ય યોગે પ્રાપ્ત થઈ
શકે છે ॥ ૨ ॥

સુદ્ધો વોહો સુગુરુહિ, સગમો ઉવસમ દયાહુત્ત ।

દલિલ્લખણકરણ જ, લલ્ભતિ પમૂયપુણ્ણેહિં ॥૩॥

અર્થ — શુદ્ધ બોધિણીજ રૂપ સમકિનરત્નનું પામણુ,

૧ “ સન્માત્તવાવત્ત એવોજ પાડ હોત તો સંશુરુત થયાતથ્ય
વાદમા અપરાજિતપણુ એવો અર્થ સજાવે ॥

સુચુદનો સમાગમ, ઉપશમ ભાવ-શમતા, દયાળુપણ, અને દક્ષિણ્યતા ગુણનું પાલન એ જાધા વાના પ્રભૂત પુન્યયોગે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૩ ॥

સમત્ત નિચ્ચલ ત, વયાણ પરિપાલણ અમાયત્ત ।
પઢણ ગુણણ વિણઓ, લઠ્ઠમંતિ પમૂયપુણ્ણેહિ ॥૪॥

અર્થ — સમ્યક્ત્વ (સમક્તિ) મા નિશ્ચયતા, પ્રતોનું (અથવા બોલેલા વચનોનું) પરિપાલન, નિર્મામાપણ, ભણવું, ગણવું અને વિનય એ જાધા વાના મહાપુન્યયોગે પ્રાપ્ત થઈ શકે ॥ ૪ ॥

ઉત્સર્ગે અવવાયે, નિચ્છયવવહારમ્મિ નિઉણત્ત ।
મણવયણકાયસુદ્ધી, લઠ્ઠમતિ પમૂયપુણ્ણેહિ ॥૫॥

અર્થ — ઉત્સર્ગ-વિધિમાર્ગ અને અપવાદ-નિષેધમાર્ગ તેમા તથા નિશ્ચય-સાધ્યમાર્ગ અને વ્યવહાર-સાધનમાર્ગ તેમા નિપુણપણ, તેમજ મન વચન કાયાની શુદ્ધિ-પવિત્રતા-નિર્દોષતા-નિષ્કલંકતા એ જાધા વાના પ્રભૂત પુન્યયોગે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ॥ ૫ ॥

અવિયાર તારુણ, જિણાણ રાઓ પરોવચારત્ત ।
નિક્કપયા ય જ્ઞાણે, લઠ્ઠમતિ પમૂયપુણ્ણેહિ ॥૬॥

અર્થ — નિર્વિકાર-વિકાર વગરનું ચોવન, જિ નશાસન ઉપર (ચોળમજીક જેવો) રાગ, પરોપકારીપણ અને ધ્યાનમા

નિશ્ચલતા એ બધા વાના મહાપુન્યયોગે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ॥ ૬ ॥

પરનિંદાપરિહારો, અપ્પસસા અત્તણો ગુણાણ ચ ।
સવેગો નિવ્વેઓ, લબ્ભતિ પમ્ભૂયપુણ્ણેહિ ॥૭॥

અર્થ — પરનિંદાનો ત્યાગ અને આપણા ગુણોની સ્તુતિ-પ્રશંસાથી દૂર ગંહેવું, તેમ જ સવેગ-ભ્રમભિલાષ અને નિર્વેદ-ભવવૈરાગ્ય એ બધા વાના પ્રભૂત પુન્યયોગે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૭ ॥

નિમ્મલસીલબ્ભાસો, ઠાણુહાસો વિવેગસવાસો ।
ચડગદ્દુહસતાસો, લબ્ભતિ પમ્ભૂયપુણ્ણેહિ ॥૮॥

અર્થ — નિર્મળ-શુદ્ધ શીવનો અભ્યાસ, સુપાત્રાદિક દાન દેતા હોવાસ, હિતાવક મળધી વિવેકમહિતપણું અને ચાર ગતિના દુઃખથી સંપૂર્ણ ત્રાસ એ બધા વાના મહાપુન્યના યોગે પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૮ ॥

દુક્કડગરિહા સુઠ્ઠા ણુમોયણ પાયચ્છિત્તતવચરણ ।
સુહક્ષાણનમુનકારો, લબ્ભતિ પમ્ભૂયપુણ્ણેહિ ॥૯॥

અર્થ — કરેલા પાપકૃત્યની આત્મોચ્છના-નિંદા, મારા કૃત્યો કર્યા હોય તેની અનુમેદના, કરેલા પાપનો છેલ્લો કરવા માટે શુદ્ધ મહારાજે બળાવેલા તપનુ ક-આચરણ, શુભ ધ્યાન ધરવું અને નવકાર મહામંત્રનો બાપ કરવો એ સઘળા વાના મહાપુન્યયોગે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ॥ ૯ ॥

इय गुणमणिभडारो, सामग्गी पाविऊण जेण कओ ।
विच्छिन्नमोहपासा, लहति ते सासय सुक्ख ॥१०॥

અર્થ — આ ઉપર બતાવ્યા મુજબ શુભધર્મ-રત્નના
બદાર જેવા સુદૃઢો, સઘળી રૂડી સામગ્રી પ્રાપ્ત કરીને જે
મહાનુભાવો કરે છે-આચરે છે તે પુણ્યાત્માઓ સઘળા મોહ
પાસથી સર્વથા મુક્ત થઈને શાન્ત મુખરૂપ મોક્ષપદને
પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૧૦ ॥

दानમહિમાગર્ભિતં શ્રીદાનકુલકમ્

પરિહરિઅરજસારો, ઉપ્પાદિઅસજમિક્કગુરુમારો ।
સ્વધાઓ દેવદૂસ, વિઅરતો જયઉ વીરજિણો ॥૧॥

અર્થ — સમસ્ત રાજ્ય-શક્તિનો અનાદર કરીને સધમ
સખધી અતિ ઘણો ભાર જેમણે ઉપાડ્યો છે અને ઇન્દ્ર
મહારાજે દીક્ષા સમયે ઝકધ ઉપર સ્થાપેલુ દેવદૂષ્ય વગર પણ
જેમણે પછાડી લાગેલા વિપ્રને આપી દીધુ તે શ્રી વીરપ્રભુ
જયવતા વર્તો ॥ ૧ ॥

ધમ્મરથકામમેયા,તિવિહ દાણ જયમ્મિ વિક્ખાય
તહવિ અ જિણિદ્ધુણિણો, ધમ્મદાણં પસસતિ ॥૨॥

અર્થ — ધર્મદાન, અર્થદાન અને કામદાન એમ ત્રણ
પ્રકારનું દાન દુનિયામાં પ્રસિદ્ધ છે તોપણ જિનેશ્વર પ્રભુની
આજ્ઞાના રસિક મુનિઓ ધાર્મિક દાનને જ પ્રથમ છે ॥૨॥

દાણ સોહમ્મકર, દાણ આરુમ્મકારણ પરમ ।
દાણ ભોગનિહાણ, દાણ ઠાણ ગુણગણાણ ॥૩॥

અર્થ — દાન સુખ-સોભાગ્યકારી છે દાન પરમ
આરોગ્યકારી છે દાન પુણ્યનું નિધાન છે એટલે લોભકારી
છે અને અનેક ગુણગણોનું ઠેકાણું છે ॥ ૩ ॥

દાણેણ ફુરડ કિત્તી, દાણેણ હોડ નિમ્મલા કતી ।
દાણાવજિઅહિઅઓ, વેરી વિ હુ પાણિય વહડ ॥૪॥

અર્થ — દાનવડે કીર્તિ વધે છે, દાનથી નિર્મળ કાંતિ
વધે ॥ અને દાનથી વશ થયેલા હૃદયવાળો દુશ્મન પણ
। (દાતારના) ઘરે પાણી ભરે છે ॥ ૪ ॥

ધનસત્થવાહજમ્મે, જ ઘયદાણ કય સુસાહૂણ ।
તકારણમુસમજિણો, તેલુકપિયામહો જાઓ ॥૫॥

અર્થ — વનસાથવાહના ભવમા મુસાધુચ્ચનેને જે ધીનું
દાન દીધું હતું તે પુણ્યના પ્રભાવથી કલ્પભદ્રેવ ભગવાન ત્રણ
લોકના પિતામહ (નાવ) થયા ॥ ૫ ॥

કરુણાઈ દિનઢાણો, જમ્મતરગહિઅપુણ્ણકિરિઆણો ।
તિત્થયરચકરિદ્ધિ, સપત્તો સતિનાહો વિ ॥૬॥

અર્થ — પાછલા ભવમા કુલ્લાવડે (પારેવાને) અભયદાન
આપ્યું અને પુણ્ય-કરિયાણું ખરીદી લીધું તેથી શાંતિનાથજી
તીર્થ કર અને ચક્રવર્તીની શ્રદ્ધિ પામ્યા ॥ ૬ ॥

પંચસયસાહુભોયણ દાણાવજિઅસુપુણ્ણપઠમારો ।
અચ્છરિઅચરિઅમરિઓ, મરહો મરહાહિવો

બહુ ભારે પુણ્ય પેઠા કર્યું ॥ તે આશ્ચર્યકારક ચરિત્રથી ભરેલો
એવો ભરત ભરતક્ષેત્રનો નાયક-ચક્રવર્તી થયો ॥ ૭ ॥

મૂલ વિના વિ દાડ, ગિલાણપડિઅરણજોગવત્થૂણિ ।
સિદ્ધો અ રયણકવલ-ચદણવણિઓ વિ તમ્મિ
ભવે ॥૮॥

અર્થ — ગ્લાન (માદા) મુનિને વાપરવા યોગ્ય વસ્તુઓ
વગર મૂ થે આપવાથી રત્નકળવ અને બાવનાચદનને
વ્યાપારી વાણિયો તે જ ભવમા સિદ્ધિપદ પામ્યો ॥૮॥

દાડુણ સીરદાણ, તવેણ સુસિઅગસાહુણો ધણિઅ ।
જણજણિઅચમકારો, સજાઓસાલિભદો વિ ॥૯॥

અર્થ — તપમ્યાવડે શોષિત દેહવાળા સાધુ મુનિરાજને
હીરનું ઘણું દાન દેવાથી તત્કાળ સદુ કોર્મને ચમત્કાર ઉપજાવે
એવો ઋદ્ધિપાત્ર શાલિભદ્ર કુમાર થયો ॥ ૯ ॥

જમ્મતરદાણાઓ, ઉહ્હસિઆડપુવ્વકુસલજ્ઞાણાઓ ।
કયઉત્તો કયપુત્તો, ભોગાણ ભાયણ જાઓ ॥૧૦॥

અર્થ; — પૂર્વ જન્મમા દીધેલા દાનના પ્રભાવથી પ્રગટ
થયેલા અપૂર્વ (અદ્ભૂત) શુભ ધ્યાન થકી પુણ્યશાળી એવો
કયવત્તો શેઠ વિશાળ સુખલોગનો ભાગી થયો ॥ ૧૦ ॥

ઘયપૂસ-વત્થપૂસા, મહરિસિણો દોસલેસપરિહીણા ।
લહ્હીઈ સવ્વગચ્છો-વગ્ગહગા સુહગઈ પત્તા ॥૧૧॥

અર્થ—બિલકુલ દોષ રહિત એવા વૃતપુષ્પ અને વસપુષ્પ નામના મહામુનિઓ સ્વવર્ણિયવડે સકળ ગમ્મની ભક્તિ કરતા હતા સદ્ગતિને પામ્યા ॥ ૧૧ ॥

જીવતસામિપડિમાણ, સાસણ વિઅરિઝણ મત્તીણ
પવ્વઙ્ગણ સિદ્ધો, ઉદાઙ્ગો ચરમરાયરિસી ॥૧૨॥

અર્થ—જીવત (મહાવીર) -વામીની પ્રતિમા માટે ભક્તિથી શાસનમા વિચરીને (ગામ ગરાસ આપીને) છેવટે દીક્ષા ગ્રહણ કરીને ઉત્તરી નામનો છેલ્લો રાજર્ષિ મોક્ષગતિને પામ્યો ॥ ૧૨ ॥

જિણહરમડિઅવસુહો, દાઠ અણુકપમત્તિદાણાઙ્
તિત્થપ્પમાવગેરેહિં, સપત્તો સપદ્દરાયા ॥૧૩॥

અર્થ—જેણે પૃથ્વીને જિતવેત્યેથી મડિત કરી છે એવો સપ્રતિ ગણા અનુકપાદાન અને ભક્તિદાન દેવાવડે મહાન શાસનપ્રભાવકની પકિતમા લેખાયો ॥ ૧૩ ॥

દાઠ સદ્ધાસુદ્ધે, સુદ્ધે કુમ્માસણ મહામુણિણો ।
સિરિમૂલદેવકુમારો, રજ્જસિરિં પાવિઓ ગુરુઙ્ ॥૧૪॥

અર્થ—રૂડી શ્રદ્ધાવડે-શુદ્ધ ભાવપૂર્વક નિર્દોષ એવા અડદના બાકળા મહામુનિને દેવાવડે (જિતશત્રુ ગણને પુત્ર) શ્રી મૂળદેવ કુમાર વિશાળ રાજ્યવક્ષમીને પામ્યો ॥૧૪॥

અહ્દાળમુહરકવિઅળ વિરહઅસયસસવકવ્વ-

વિત્થરિઅ ।

વિક્રમનરિંદચરિઅ, અજ્જવિ લોણ પરિપ્પુરહ ॥૧૫॥

અર્થ — અતિદાન મળવાથી વાચાળ થયેલા દવિએ (પહિતો)એ મે કડો કાચોવડે વિસ્તારેલુ શ્રી વિક્રમાદિત્ય રાજાનું ચરિત્ર અદ્યાપિ પર્યંત લોકમા પ્રસિદ્ધ થઈ ગયું છે ॥ ૧૫ ॥

તિયલોયવધવેહિ, તવ્મવચરિમેહિં જિણવરિંદેહિ ।

કયકિચ્ચેહિ વિ દિન્ન, સવચ્છરિય મહાદાળ ॥૧૬॥

અર્થ — ત્રણ લોકના બધુ એવા ત્રિનેશ્વરો તે જ ભવમા નિશ્ચિત મોક્ષ જવાના અને કૃતકૃત્ય દત્તા પણ તેમણે સાવ ત્સરિક (એક વર્ષ પર્યંત) મહાદાન આપ્યું ॥ ૧૬ ॥

સિરિસેયસકુમારો, નિસ્સેયસસામિઓ કહ
ન હોહ ।

ફાસુઅદાળપવાહો, પયાસિઓ જેળ મરહમ્મિ ॥૧૭॥

અર્થ — જેણે પ્રામુક (નિદોષ) દાનનો પ્રવાહ આ ભરતમેત્રમા થવાવ્યો એવો શ્રીક્રિયાસકુમાર મોક્ષનો અધિકારી કેમ ન થાય ? ॥ ૧૭ ॥

કહ સા ન પસસિજ્જહ, ચદળવાલા જિણિદદાળેળ ।

છમ્માસિઅતવતવિઓ, નિવ્વવિઓ જીણ

વીરજિણો ॥૧૮॥

અર્થ — છ માસી ૧૫ જેમણે કરેલો છે એવા વીર પ્રભુને જોણીએ અડદના બાકુળા પડિવાજવાવડે સતોપ્યા તે અદનબાળાની કેમ પ્રશ્ન સા ન કરીએ ? ॥ ૧૮ ॥

પદમાઈ પારણાઈ, અકરિસુ કરતિ તહ કરિસતિ ।
અરિહતા ભગવતો, જસ્સ ઘરે તેસિ ધ્રુવ સિદ્ધી ॥૧૯॥

અર્થ — અરિહતા ભગવતોએ જેમના ઘરે પ્રથમ (તપના) પારણા કર્યા છે, કરે છે અને કશું તે બચ્ચાત્માએ અવશ્ય મોક્ષમાર્ગી જ બાંધુવા ॥ ૧૯ ॥

જિણભવણ વિંધ-પુત્થય-સઘસરૂવેસુ સત્તલિત્તેસુ ।
વવિઅ ધણ પિ જાયડ, સિવફલયમહો

અણતગુણ ॥૨૦॥

અર્થ — અહો ! જિનભુવન (જિનમદિર), જિનબિબ્બ (પ્રતિમા), પુન્તક અને અતુર્વિધ સઘરૂપ સાતે ક્ષેત્રોમા વાયેનુ ધન અનર્તું અક્ષય ફળ આપનારુ થાય છે (એમ સમજી ધનની મમતા તણ, તેનો સદ્વ્યય કરી ધનવત લોકોએ તેનો લહાવો લેવો) ॥ ૨૦ ॥

શીલમહિમાગર્ભિતં શ્રીશીલકુલકમ્

સોદ્દગ્ગમહાનિદિણો, પાપ પળમામિ

નેમિજિણવડ્ડણો ।

ઘાલેણ ભુયવલેણ, જણદ્ડણો જેણ નિજ્જિણિઓ ॥૧॥

અર્થ — જેમણે બાત્યાવચ્ચામા પોતાના બુજબજવડે
કૃષ્ણુને સર્વથા છતી લીધા હતા તે સુખ-સૌભાગ્યના સમુદ્ર
એવા શ્રી નેમિનાથ પ્રભુના ચરણકમળને હું પ્રણમું ॥ ૧ ॥

સીલ ઉત્તમવિત્ત, સીલ જીવાણ મગલ પરમ ।

સીલં દોદ્દગ્ગહર, સીલ સુક્ખાણ કુલભવણ ॥૨॥

અર્થ — શીલ-સદાચરણ જ પ્રાણીઓનું ઉત્તમ ધન છે,
શીલ જ પરમ મંગલરૂપ છે, શીલ જ હું બદાશિષ્ટને હઠનાડુ
છે અને શીલ જ સકળ સુખનું ધામ છે ॥ ૨ ॥

સીલ ધમ્મનિહાણ, સીલ પાવાણસ્વડ્ડણ મળિય ।

સીલ જતૂણ જણ, અકિત્તિમ મડ્ડણ પરમ ॥૩॥

અર્થ — શીલ જ ધર્મનું નિધાન છે, શીલ-સદાચરણ જ
પાપનું ખડકારી કણુ છે અને શીલ જ જગતમા પ્રાણીઓનો
સ્વાભાવિક શ્રેષ્ઠ શણગાર છે, એમ જાણ્યું છે ॥ ૩ ॥

નરયદુવારનિરુમણ-કવાડસપુડસહોઅરચ્છાયં ।

સુરલોઅધવલમંદિર-આરુહણે પવરનિસ્સેળિં ॥૪॥

અર્થ—શીલ જ નરકના દ્વાર બંધ કરવાને કમાડની
બેડ જેવું જબરજસ્ત છે, અને દેવલોકના ઉચ્ચતા વિમાને
ઉપર આરૂઢ થવાને ઉત્તમ નિસરણી સમાન છે ॥ ૪ ॥

સિરિડગ્ગસેણધૂયા, રાઈમઈ લહડ સીલવઈરેહ ।

ગિરિવિવરગઓ જીણ, રહનેમી ઠાવિઓ મગ્ગે ॥૫॥

અર્થ—શ્રી ઉમમેનશાખની પુત્રી શાંભતી શીલ
વતીમા શ્રદ્ધ ગણવા યોગ્ય છે, કે જેણે શુક્ષ્મા પ્રથમથી
આવી ચઢેલા અને મોહિત થયેલા રહનેમિને સયમમાર્ગમા
પાછા સ્થાપિત કર્યા-સ્થિર કર્યા ॥ ૫ ॥

પજ્જલિઓ વિ દુ જલણો, સીલપ્પભાવેણ પાણીઅહોઈ ।

સા જયડ જણ સીઆ, જીસે પયડા જસપડાયા ॥૬॥

અર્થ—શીલના પ્રભાવથી, પ્રજ્વલિત કરેલો એવો
પણ અગ્નિ ખરેખર જળરૂપ થઈ ગયો એવી જશ-પતાકા
જેની જગમા ફરકી રહી છે એ મીતાદેવી જયવતી વર્તો ॥ ૬ ॥

ચાલણીજલેણ ચપાણ, જીણ ઉગ્ધાહિઅ દુવારત્તિગ ।

કસ્સ ન હરેઈ ચિત્ત, તીણ ચરિઅ સુમદ્દાણ ॥૭॥

અર્થ—ચાલણીના જળવડે જેણે ચ પાનમરીના ત્રણ
દ્વાર ઉઘાડ્યા હતા તે સુખદા સતીનું (શીલ) ચરિત્ર કોના
ચિત્તને હરણુ નથી કરતું ? ॥ ૭ ॥

નદડ નમયાસુદરી, સા સુચિર જીણ પાલિઅ સીલ ।
 ગહિલત્તણં પિ કાડ, સહિઆ ય વિહવણા ,
 વિવિહા ॥૮॥

અર્થ—ને નર્મદા સુદરી સતી સદાય જયવતી
 વર્તે, કે જેણીએ અહિલપણ (ગાડાપણ) આદરીને પણ
 શીલવ્રતનું પાલન કર્યું અને (તેની ખાતર) વિવિધ પ્રકારની
 વિહવણા સહન કરી ॥ ૮ ॥

મદ્ કલાવર્ણ, મીસણરણમ્મિ રાયચત્તાણ ।
 જ સા સીલગુણેણ, છિન્નગા પુણન્નવા જાયા ॥૯॥

અર્થ—ભય કર નાટવીમા રાજાએ તજ દીધેની કલા
 વતી સતીનું ઠણ્ઠાણ થાએ, કે જેના શીલગુણના પ્રભાવથી
 છેદાયેલા અંગે પણ ફરી નવા થઈ ગયા ॥ ૯ ॥

સીલવર્ણ સીલ, સમ્કદ સમ્કો વિ વણિણડ નેવ ।
 રાયનિડત્તા સચિવા, ચડરો વિ પવચિઆ જીણ ॥૧૦॥

અર્થ—શીલવતી સતીના શીલને શક-ઈન્દ્ર પણ
 વર્ણવવાને સમર્થ થઈ શકે નહિ, કે જેણીએ ગળાએ મોક
 લેના ચારે પ્રધાનોને છેતરી અશીનનું રક્ષણ કર્યું છે ॥ ૧૦ ॥

સિરિવદ્ધમાણપદુણા, સુધમ્મલાભુત્તિ જીણ
 પદ્ધવિઓ ।

સા જયડ જણ સુલસા,

સારયસસિવિમલસીલગુણા ॥૧૧॥

અર્થ — શ્રી વર્ધમાન પ્રભુએ જેણીને ઉત્તમ ધર્મલાભ પાઠવ્યો હતા તે શરદ-શતુના ચદ્રમા સમાન નિર્મળ શીલ ગુણવાળી સુલસા સતી સર્વત્ર જયવતી વર્તે ॥ ૧૧ ॥

હરિહરવમ્ભપુરદર—મયમજળપચવાણવલદપ્પ ।

લીલાઈ જેણ દલિઓ, સ થૂલમદ્દો દિસડ મદ્દ ॥૧૨॥

અર્થ — હરિ, હર, બ્રહ્મા અને ઇન્દ્રના મદને ગાળી નાખનારા કામદેવની શક્તિનો ગર્વ જેણે લીલામાત્રમા દર્શાવ્યો તે સ્થૂલશદ્ર (મુનિરાજ) અમારુ ક-યાણુ કરો ॥ ૧૨ ॥

મળહરતારુણભરે, પતિજ્જતો વિ તરુણિનિયરેણ ।

સુરગિરિનિચ્ચલચિત્તો, સો વયરમહારિસી જયડ ॥૧૩॥

અર્થ — મનોહર યૌવન વયમા અનેક સ્ત્રીસમુદાયવડે (વિષય માટે) પ્રાર્થના કરાતા છતા જે મેદુગિરિ જેવા નિશ્ચળ ચિત્તવાળા (૬૬) રહ્યા તે શ્રી વજ્રસ્વામી મહામુનિ જયવતા વર્તે ॥ ૧૩ ॥

થુણિડ (મુણિડ) તસ્સ ન સવ્કા, સદ્દસ્સ

સુદસણસ્સ ગુણનિવહ ।

જો વિસમસકડેસુ વિ, પડિઓ વિ અસ્સ-

સીલધણો ॥૧૪॥

અર્થ — તે સુદર્શન શ્રાવકના ગુણગણને આવા (કેઈ પણ) સમર્થ થઈ શકે નહિ કે જે ભારે શકટમાં આવી પડ્યા છતાં અખડ શીતને રાખી શક્યો છે ॥ ૧૪ ॥

**સુદરિ-સુનદ-ચિહ્ણ-મળોરમા અજણા મિગાવર્ઝ અ ।
જિણસાસણસુવસિદ્ધા, મહાસર્ઝાઓ સુહ દિંતુ ॥ ૧૫ ॥**

અર્થ — સુદરી, સુનદા, ચિહ્ણા, મનોરમા, અજના અને મુગાવતી વગેરે જિનશાસનમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી મહા સતીઓ સુખચાતિ આપે ॥ ૧૫ ॥

અચ્ચકારીઅ દટ્ટૂણ, (સુણિઝણ) કો ન ધુણઈ

કિર સીસ ।

જા અલંડિઅસીલા, મિહ્ણવર્ઝકયત્થિઆ વિ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ — અચ્ચકારીભટ્ટાનું (અહ્મુત ચારિત્ર) સાબળીને કોણુ (પોતાનું) મસ્તક ન ધુણાવે ? કે જેણીએ મિહ્ણપતિએ અત્યંત કદર્થના કર્યા છતાં અડગપણે સ્વચીવને અખડ સાચવી રાખ્યું ॥ ૧૬ ॥

**નિયમિત્ત નિયમાયા, નિયજણઓ નિયપિયામહો
વા વિ ।**

નિયપુત્તો વિ કુસીલો, ન વહ્ણહો હોઈ લોઆણ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ — ગમે તો પોતાનો મિત્ર, પોતાનો ખંધુ, પોતાનો તાત, પોતાના તાતનો તાત કે પોતાનો જ પુત્ર હોય, પણ જો એ કુશીલ હશે તો તે લોકોને પ્રિય થઈ શક્યો નહિ ॥ ૧૭ ॥

સવ્વેસિ પિ વયાણં, મમ્માણ અત્થિ કોઈ
પાઠિઆરો ।

પક્કઘડસ્સ વ કન્ના, ના હોઈ સીલ પુણો
મમ્મા ॥૧૮॥

અર્થ — ખીના બધા જાત લાભ થયા હોય તો તેનો ઉપાય કંઈ ને કંઈ (આલોચના-નિદ્ધા પ્રાયશ્ચિત્તાદિક રૂપ) હોઈ શકે, પણ પાકા ઘડાને કાના આધવાની પેરે લાગે ન શીલને સાધવું દુર્ધટ-દુ શક્ય છે ॥ ૧૮ ॥

વેઆલમૂઅરવલ્લસ-કેસરિચિત્તયગ્ગદસપ્પાણ ।
લીલાઈ દલઈ દપ્પ, પાલતો નિમ્મલ સીલ ॥૧૯॥

અર્થ — નિર્મલ શીલનું રક્ષણ કરનાર ભવ્યાત્મા, વેતાલ, ભૂત, રાક્ષસ, કેસરીસિંહ, ચિત્તા, હાથી અને સર્પના અહ કાગ્ને લીલામાનમા (જોતજોતામા) હળી નાખે છે ॥ ૧૯ ॥

જે કેઈ કમ્મમુક્કા, સિદ્ધા સિજ્ઞતિ સિજ્ઞિ-
હિંતિ તદ્દા ।

સવ્વેસિં તેસિં વલ વિસાલસીલસ્સ દુલ્લલિઅ
(માહપ્પ) ॥૨૦॥

અર્થ — જે કોઈ મહાશયો સર્વ કર્મથી મુક્ત થઈને

સિદ્ધિપદને પામ્યા છે, વર્તમાનકાળમાં (મહાવિદેહાદિક
ક્ષેત્રમાં) સિદ્ધિપદને પામે છે અને ભવિષ્યકાળમાં આ
ભરતાદિક ક્ષેત્રમાં પણ સિદ્ધિપદને પામશે તે આ પવિત્ર
શીવનો જ પ્રભાવ બાણવો ઉત્તમ શીવ-ચારિત્ર (યથાખ્યાત
ચારિત્ર)ની પ્રાપ્તિ કરનારની અવશ્ય સિદ્ધિ સાથે જ છે
[શીલ-ચારિત્રનું આવું ઉત્તમ માહાત્મ્ય શાસ્ત્રકારોએ જણાવેલું
છે, તે ધ્યાનમાં લઈ લખ્ય જનોએ (સહુ ભાઈ-બહેનોએ)
નિર્મળ શીલ-ગુણનું પરિપાલન કરવા સંદેશન (હમેશા
ઉદ્યમવાળા) રહેવું ઉચિત છે] ॥ ૨૦ ॥

શ્રીતપઃકુલકમ્

સો જયત જુગાદિજિણો, જસ્સસે સોહૃષ

જહામઝહો ।

તવજ્ઞાણગિપજ્જલિઅ-કર્મિમધણધૂમલહરિ વ્વ ।

(પતિ વ્વ) ॥૧॥

અર્થ — તપ અને ધ્યાનરૂપ અગ્નિવડે બાળી નાખેલા
કર્મધૂનનોની ધૂમપક્તિ જેવો જટાકવાય જેમના ખભા ઉપર
શોભી રહ્યો છે તે જુગાદિમંત્રુ જયવતા વર્તો ॥ ૧ ॥

સવચ્છરિઅતવેણ, કાઠસ્સગગમ્મિ જો ઠિઓ મયવ ।

પૂરિઅનિયયપદ્ધો, હરત દુરિઆદ્ વાહુવલી ॥૨॥

અર્થ — એક વર્ષ મર્યાદા તપવડે કાઠમમગા મુદ્રાએ
ખડા રહી જે મહારામાએ અવપ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી છે તે બાહુબલી
મહારાજ (અમારા) દુરિત-પાપ દૂર કરે ! ॥ ૨ ॥

અધિર પિ ધિર વકપિ ઝજુઅ દુલ્લહ પિ તહ સુલહ ।

દુસ્સજ્જ પિ સુસજ્જ, તવેણ સપજ્જણ કજ્જ ॥૩॥

અર્થ — તપના પ્રભાવથી અસ્થિર હોય તે પણ સ્થિર
થાય છે, વાકુ હોય તે પણ સરળ થાય છે, દુર્લભ હોય તે
પણ સુવર્ણ થાય છે અને દુઃસાધ્ય હોય તે પણ અસાધ્ય
થાય છે ॥ ૩ ॥

છટ્ટ છટ્ટેણ તવ, કૂળમાળો પદમગણહરો ભયવ ।
 અક્ષીળમહાણસીઓ, સિરિગોયમસામિઓ
 જયત ॥૪॥

અર્થ — છટ્ટ છટ્ટ તપ આતગરહિત કરતા પ્રથમ ગણ
 ધર થો ગૌતમત્વામી મહારાજ અક્ષીણ મહાનમી નામની
 મહાલલિખિને પ્રાપ્ત થયા તે જયવતા વર્તો ॥ ૪ ॥

સોહઈ સળકુમારો, તવવલસેલાઈલલ્લિસપત્નો ।
 નિટુઅલ્લવડિયગુલિ, સુવળ્ણસોહ પયાસતો ॥૫॥

અર્થ — થૂકવડે ખરડેલી આગળીને સુવર્ણ નેવી
 શોભતી કરી દેખાડતા એવા મનત્રુમાર રાજર્ષિ તપોભળથી
 એવાદિક લલિપ્તપત્ર એવા શોભે છે ॥ ૫ ॥

ગો વમ-ગવમ ગલિમળીવભિળીઘાયાઈ-

ગુરુઅપાવાઈં ।

કાઝળ વિ કળય પિ વ, તવેણ સુદ્ધો દદપ્પહારી ॥૬॥

અર્થ — ગો, ગ્રાહણ, ગર્ભ અને ગર્ભવતી ગ્રાહણીની
 હૃત્યાદિક મહાઉચ્ચ પાપને કર્યા છતા દૃઢમહારી (છિવટે) મુનિ
 પદ્મે તપમેવનવડે સુવર્ણની પેરે શુદ્ધ થયા ॥ ૬ ॥

પુવ્વભવે તિવ્વતવો, તવિઓ જ નદિસેણ-

મહરિસિળા ।

વસુદેવો તેણ પિઓ, જાઓ સ્વયરીસહસ્તાળ ॥૭॥

અર્થ—પૂર્વ જન્મમાં નહિયેલું મહર્ષિએ જે તીવ્ર તપ કર્યો હતો તેના પ્રભાવથી તે હજારો વિદ્યારીઓના પ્રિય-પતિ એવા વસુદેવ થયા ॥ ૭ ॥

દેવા વિ કિંકરત્ત, કુળતિ કુલજાઙ્ગિરહિઆણ પિ ।
તવમતપ્પભાવેણ, હરિકેસવલસ્સ વ રિસિસ્સ ॥૮॥

અર્થ—તીવ્ર તપ અને મત્રના પ્રભાવથી હરિકેશબલ શ્રદ્ધિની પેઠે (ઉત્તમ) કુળ અને બાલિહીન હોય તોપણ તેમની દેવતાઓ પણ સેવા ઉઠાવે છે ॥ ૮ ॥

પડસયમેગપડેણ, એગેણ ઘડેણ ઘડસહસ્સાઙ્ગ ।
જં કિર કુળતિ મુણિણો, તવકપ્પતરુસ્સ ત ચુ
ફલ ॥૯॥

અર્થ—મુનિજનો જે એક ય (વઝ) વડે સેકડો પટ વાસો કરે છે અને એક ઘટ-ભાજનવડે હજારો ઘટ-ભાજનો કરે છે તે નિત્ય તપશ્ચ કર્મપુણ્ય જ ફળ છે ॥ ૯ ॥

અનિઆણસ્સ વિહિણ, તવસ્સ તવિઅસ્સ કિ
પસસામો ।

કિજ્જઙ્ગ જેણ વિણાસો, નિકાઙ્ગયાણ પિ કમ્માણ ॥૧૦॥

અર્થ—જેનાવડે નિકાચિત કર્યોનો પણ ધ્વસ કરી શકાય છે એવા યથાવિધ નિયાણા રહિત કરવા તપની અમે કેટલી પ્રશ્ન સા કરીએ ? ॥ ૧૦ ॥

અહુદ્ધરતવકારી, જગગુરુના કણહપુચ્છિણ તદા ।
વાહરિઓ સો મહપ્પા સમરિજ્ઞઓ ઢઢણકુમારો ॥૧૧॥

અર્થ — (અદાર હામર મુનિઓમા) અતિ દુધ્ધર તપ
કરનાર કયા સાધુ છે? એમ કૃષ્ણે એકદા પૂછ્યે હતે જગગુરુ
નેમિપ્રભુએ જે મહાશયને વખાણ્યા તે ઢઢણમુનિ (સદાય)
સ્મરણીય છે ॥ ૧૧ ॥

પહિદિવસ સત્તજણે, હુણિઝુણ(વહિઝુણ)ગહિય—
વીરજિણદિક્કલો ।

દુગ્ગાભિગ્ગહનિરઓ, અઙ્ગુણઓ માલિઓ
સિદ્ધો ॥૧૨॥

અર્થ — પ્રતિ દિવસ (ભૂતાવેશથી) સાત સાત જથ્થાને
વધ કરીને છેવટે વીરપ્રભુ પાસે દીક્ષા મહી જે ધોર—દુધ્ધર
અભિમહ પાળવામા ઉત્તમાણ થયે તે અર્જુનમાળી મુનિ સિદ્ધિ
પદ પામ્યે ॥ ૧૨ ॥

નદીસર-રુમ્મગેસુ વિ, સુરગિરિસિહરે વિ ઇગફાલાપ ।
જઘાચારણમુણિણો, ગચ્છતિ તવપ્પભાવેણ ॥૧૩॥

અર્થ — નદીશ્વર નામના આઠમા દ્વીપે તથા રુમ્મક
નામના તેરમા દ્વીપે તેમ જ મેરૂ પર્વતના ચિખરે ઉપર એક
દાળે કરી જ ઘાચારણ અને વિદ્યારણ મુનિઓ તપના પ્રભાવે
જઈ શકે છે ॥ ૧૩ ॥

સેણિયપુરઓ જેસિં, પસાસિઅં સામિણા તવોરૂવં ।
તે ધન્ના ધન્નમુળી, દુળ્હાંવિ પચુત્તરે પત્તા ॥૧૪॥

અર્થ — શ્રવિકેરાબની પાસે વીર ધરમાત્માએ જન્મનું
તપોબળ વખાણ્યું હતું તે ધન્નામુનિ (શાલિવદના બનેલી)
અને ધન્નકાકદી બંને મુનિઓ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને ગયા ॥ ૧૪ ॥
સુણિઝળ તવ સુદરી-કુમરીય અવિલાળ

અળવરય ।

સદિં વાસસદ્દસા, મળ કસ્ત ન કપ્પ
હિઅય ॥૧૫॥

અર્થ — યુવનદેવચામીની પુત્રી સુદરીએ ૬૦ હજાર
વર્ષ પર્વત દાયમ આબિલ તપ કર્યો તે સાવળી કહે
કોનું દુઃખ ક'યા વગર રહેશે ? ॥ ૧૫ ॥
જ વિહિઅમવિલનવ, ઘારસવરિસાઈ સિવકુમારેણ ।
ત દદુ જનુરૂવ, વિમ્હઈઓ સેણિઓ રાયા ॥૧૬॥

અર્થ — (પૂર્વ ભાગમાં) શિવકુમારે બાર વર્ષ પર્વત
આબિલ તપ કર્યો હતો તેના પ્રભાવથી જ જૂઠ્ઠામરનું અશ્મુત
રૂપ રૂપીને શ્રેષ્ઠિકે રાજ્ય વિગ્રમય પામ્યો હતો ॥ ૧૬ ॥
જિણકાપ્પિઅ-પરિહારિઅ-પડિમાપડિવન્ન-

લદયાઈળ ।

સોઝળ ધન્નો વહુડ તવગવ્વ ॥૧૭॥

અર્થ — જિનકંઠી, પરિકારવિશુદ્ધિ, પ્રતિમાપ્રતિપક્ષ
અને યથાલદી તપસ્વી સાધુઓના તપનું સ્વરૂપ સાબળીને
ખીંતે કોણ તપનો ગર્વ કરવો પસંદ કરશે ? ॥ ૧૭ ॥

માસદ્ધ - માસસ્વઓ, વલમદો રૂપવ પિ હુ વિરત્તો ।
સો જયઉ રણવાસી, પડિવોહિઅ-

સાવયસહસ્સો ॥૧૮॥

અર્થ — અતિ રૂપવ ત છતા વિરત્ત અર્થ અરહયમા
વખી નેણે હંમદો ત્યાપક જાનવરોને પ્રતિબોધ્યા છે તે માસ
અર્થ માસની તપમ્યા કરતા બલિભદ્રમુનિ જયવતા વર્તો ॥ ૧૮ ॥

ચરહરિઅધર ફલહલિઅ-સાયર

ચલિયસયલકુલસેલ ।

જ અકાસી જય વિળહૂ, સંઘકણ ત તવસ્સ

ફલ ॥૧૯॥

અર્થ — શ્રી સધનું કષ્ટ નિવારણ કરવા માટે વિષ્ણુ
કુમારે લક્ષ્યે જનપ્રમાણ રૂપ વિકૃંતું ત્યાર પૃથ્વી કપાય
માન ધર્મ, સગર જળહંધ્યા-હાલકલોઠ અથા, અને હિમ
વતાન્કિ પર્વતો ચલાયમાન થ અને છેવટે શ્રી સધનું રક્ષણ
કર્યું તે ને તપનું જ ફળ બાણુ ॥ ૧૯ ॥

કિ વહુળા મળિણ, જ કસ્સ વિ કહ વિ

વત્ય વિ સુહાઈ ।

દીસતિ (તિહુઅણ) મગ્ગમજ્ઞે, તત્થ તવો

કારણ ચેવ ॥૨૦॥

અર્થ —તપનો પ્રભાવ કેટલો વર્ણવી શકાય? જે
કોઈને કોઈ પણ પ્રકારે કયાય પણ ત્રિભુવન મધ્યે સુખ-
સમાધિ પ્રાપ્ત થાય છે ત્યાં સર્વત્ર (જાણી અમ્યતર) તપ જ
'કારણુ' રૂપ ॥ એમ ચોક્કસ સમજવું (અને તેનું આરાધન
કરવા યથાવિધિ ઉદ્યમ સેવવો) ॥ ૨૦ ॥

શ્રીભાવકુલકમ્

કમઢાસુરેણ રઢયમ્મિ, મીસણે પલયતુલ્લજયવોલે ।
ભાવેણ કેવલલર્ચિ, વિવાહિઓ જયડ
પાસજિણો ॥૧॥

અર્થ — કમઢાસુરે રચેલા ભારે ભય કર પ્રલયકાળના
જેવા જળના ઉપલે ઢાળે સમભાવને ઢા પુ કરવાવડે જે કેવળ
જ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીને વર્ધા તે શ્રી પાર્શ્વપ્રભુ જયવત્તા વર્તો ॥ ૧ ॥
નિચ્ચુષ્ણો તવોલો, પાસેણ વિણા ન હોઈ જહ રગો ।
તહ દાણસીલતવભાવણાઓ, અહલાઓ સઠ્ઠ
ભાવ વિણા ॥૨॥

અર્થ — જેમ ચૂના (કાથા) વગરનુ તાણુવ (નાગરવેવનુ
પાન) અને પાસ વગરનુ વજ્ર ઢીક રગાતું નથી તેમ ભાવ
વગર દાન શીવતપ અને ભાવનાઓ પણ અક્ષણ જાય છે ॥ ૨ ॥
મણિ-મત-ઓસહીણ, જતતતાણ દેવયાણ પિ ।
ભાવેણ વિણા સિદ્ધી, ન હુ દીસઈ કસ્સ વિ
લોણ ॥૩॥

અર્થ — મણિ, મત્ર, ઔષધી તેમ જ જત્ર તત્ર અને
દેવતાની પણ સાધના દુનિયામા કેઈને ભાવ વગર સક્ષણ

થતી નથી (જાવ યોગે જ તે તે વસ્તુઓની સિદ્ધિ થતી
, દેખાય છે) ॥ ૩ ॥

સુહ્રુભાવણાવસેણ, પસન્નચદો મુદ્દુત્તમિત્તેણ ।
સ્વત્રિઝ્ઞ કમ્મગર્ઠિ, સપત્તો કેવલ નાણ ॥૪॥

અર્થ—શુભ જાવના યોગે પ્રસન્નચદ (રાજર્ષિ) જે
ઘડી માત્રમાં રાગદ્વેષમય કર્મની અથી-ગાઠને ભેગી નાખી
કેવલજ્ઞાન પામ્યા ॥ ૪ ॥

સુસ્સૂસતી પાણ, ગુરુણીણ ગરહિઝ્ઞ નિયદોસે ।
ઉપ્પન્નાદિવ્વનાણા, મિગાવર્ઘ્ઘ જયઠ સુહ્રુભાગા ॥૫॥

અર્થ—નિઃશોષ (અપરાધ)ની નિદા ગર્હા કરીને
ગુરુણીના ચરણની સેવા કરતા જેણીને શુભ જાવથી કેવલજ્ઞાન
ઉપન્યુ તે મૃગાવતી સાધ્વી જયવતી વર્તો ॥ ૫ ॥

ભયવ ઇલાહપુત્તો, ગુરુણ વસામ્મિ જો સમારુદ્ધો ।
દટ્ટૂણ મુણિવર્ઘિ, સુહ્રુભાવઓ કેવલી જાઓ ॥૬॥

અર્થ—મોગ વાસ ઉપર નાચવા માટે ચઢ્યા છતાં
કોઈ મહામુનિરાજને દેખી શુભ જાવથી પૂજ્ય ઈલાહિપુત્રને
કેવલજ્ઞાન પ્રગટ થયું (એ સદ્જાવનો જ પ્રભાવ સમજવો) ॥ ૬ ॥

કવિલો અ વમણમુણી, અસોગવણિઆઈ
મજ્ઞયારમ્મિ ।

લાહા લોહ તિ પય, પઢતો (જ્ઞાયંતો)

જાયજાહસરો ॥૭॥

અર્થ — કેપિલ નામનો પ્રહાણ મુનિ અચોક વાટિકામાં
“જહા લહો તહા લોહો, લાહો લોહો પવર્તુમ્” એ પદની
વિચારણા કરતો શુભ ભાવથી ભતિસ્મરણ જ્ઞાન પામ્યો ॥ ૭ ॥

સ્વગનિમત્તણપુઠ્ઠ-વાસિઅમત્તેણ સુદ્ધભાવેણ ।
મુજતો ઘરનાણ, સપત્તો કૂરગહુ વિ

(કૂરગહુઓ) ॥૮॥

અર્થ — વાસિત ભાવવડે તપસ્વી સાધુઓને નિમત્રણ
કરવા પૂર્વક યોજને કરતા કૂરગહુમુનિ શુદ્ધ ભાવથી કેવળ
જ્ઞાન પામ્યા ॥ ૮ ॥

પૂઠ્ઠમ્મસૂરિવિરહમ-નાણાસાઅણમભાવદુમ્મેહો ।
નિયનામ જ્ઞાયતો, માસતુતો કેવલી જાઓ ॥૯॥

અર્થ — પૂર્વ ભવે આશ્ચર્યપણે કરેલી જ્ઞાનની આશા
તનાના પ્રભાવથી બુદ્ધિહીન થયેલા ‘માસતુમ્’ મુનિ નિજ
નામને ધ્યાતા છતાં (કોઈની ઉપર રાગ કે રીસ ન કરવારૂપ
શુરુ મહારાજાએ બતાવેલા પરમાર્થ સામે દૃષ્ટિ રાખી રહેતા
છતાં) ધ્યાતિ કર્મનો દાવ કરી (શુદ્ધ નિર્ભળ ભાવથી) કેવળજ્ઞાન
પામ્યા ॥ ૯ ॥

હતિથિમિ સમારૂઢા, રિદ્ધિં દદૃષૂં ઉસમત મિસ્સ ।

તવલ્લખણ સુહૃદ્ગણેણ, મરુદેવી સામિળી

સિદ્ધા ॥૧૦॥

અર્થ — હાથીના મુકેષ ઉપર આરૂઢ થયેલાં મરુદેવી
માતા કવચકેવ સ્વામીની રિદ્ધિ-સિદ્ધિ દેખીને તત્કાળ શુભ
ધ્યાનથી અતદ્રુત કેવળી થઈ શ્રોક્ષપદ પામ્યા ॥ ૧૦ ॥

પડિજાગરમાળીય, જઘાતલ્લખીણમણિઆપુત્ત ।

સપત્તકેવલાય, નમો નમો પુષ્પચૂલાય ॥૧૧॥

અર્થ — જઘાતળ જેનું કીલુ થયું છે એવા અશ્વિકા
પુત્ર આચાર્યની સેવા (ઉચિત વચાવચ્ચ) કરતા જેને કેવળજ્ઞાન
પ્રાપ્ત થયું તે સાધ્વી પુષ્પચૂલાને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર હો ॥ ૧૧ ॥

પન્નરસયતાવસાણં, ગોઅમનામેણ દિન્નદિક્ષ્વાણ ।

ઉપ્પન્નકેવલાણ, સુહૃદ્ભાવાણ નમો તાણ ॥૧૨॥

અર્થ — ગોતમસ્વામીએ જેમને દીક્ષા દીધી છે અને શુભ
ભાવવડે જેમને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે એવા પદરસો તાપસોને
નમસ્કાર હો ॥ ૧૨ ॥

જીવસ્સ સરીરાઓ, મેઅ નાઉ સમાહિપત્તાણ ।

ઉપ્પાડિઅનાણાણં, સ્વદક્કસીસાણ તેસિ નમો ॥૧૩॥

અર્થ —ભાવ જ ખરો પરમાર્થ છે, ભાવ જ ધર્મનો સાધક-મેળવી આપનાર છે અને ભાવ જ સમ્યક્ત્વને ઉત્પન્ન કરી આપનાર છે, એમ ત્રિભુવનશુર શ્રીતીર્થ કરો કહે છે ॥૧૯॥

કિં વહુળા મણિણાં, તત્ત નિસુણેહ મો ।

મહાસત્તા ।

મુસ્ત્વસુહૃદીયમૂઓ, જીવાણ સુદાવહો ભાવો ॥૨૦॥

અર્થ—ઘણુ ઘણુ શુ કહીએ ? હે સત્ત્વવત મહાશયો ! હું તમોને તત્ત્વરૂપ વચન કરું છું તે તમે સાવધાનપણે સાંભળો— મોક્ષસુખના બીજરૂપ ભાવ જ હવેને સુખકારી છે અર્થાત્ સદ્ભાવ દોગે જ હવે મોક્ષ સુખ મેળવી શકે છે ॥૨૦॥

इय दाणसीलतवभावणाओ, जो कुणइ

सत्तिमत्तिपरौ ।

देविंदविंदमहिअ, अइरा सो लहइ

सिद्धिसुह ॥२१॥

અર્થ —આ દાન શીલ તપ અને ભાવતાઓને જે (સંન્યાસી) શક્તિ અને લક્ષિતાના ઉદ્ધેશ યોગે કરે છે તે (મહાશય) ધંદોના સમૂહવડે પૂજિત એવુ અદ્વય મોક્ષ સુખ અપકાળમા મેળવી શકે છે ॥૨૧॥

આ કેસકમા છેવટે અથક રે પોતાનું ‘દેવેન્દ્રસૂરિ’ એવું નામ ગર્ભિતપણે સૂચ્યું જણાય ॥ ઉક્ત મહાશયના અતિહિતકર ને ખરા ભાવથી આદરવા એ આપણુ ખાસ ખાસ કર્તાવ્ય ॥

શ્રીઅભવ્યકુલકમ્

જહ અભવિયજીવેહિ, ન ફાસિયા એવમાઈયા

ભાવા ।

इदत्तमणुत्तरसुर सिलायनर-नारयत्तं च ॥१॥

અર્થ—અભવ્ય જીવેએ આ દેવે પછી કહેવામાં આવશે તે બાવેા સ્પર્શ્યા નથી—તે ઇદ્દપણુ અનુત્તરવાસી દેવપણુ, ત્રેસશ્વત્વાકાપુરુષપણુ અને નવ નારદપણુ ન પામે ॥ ૧ ॥

केवलिंगणहरहत्ये, पठवज्जा तित्थवच्छरं दाणं ।

पवयणसुरी-सुरत्त, लोगंतियदेवसामित्त ॥२॥

અર્થ—વળી દેવતી તથા ગણધરના હાથે હીક્ષા, તીર્થ કરતું વાર્ષિક દાન, પ્રવચનની અધિષ્ઠાયક દેવી તથા દેવપણુ સોગતિક દેવપણુ અને દેવપતિપણુ ન પામે ॥ ૨ ॥

तायत्तीससुरत्त, परमाहम्मिय जुयलमणुअत्त ।

सभिन्नसोय तह, पुव्वधराहारयपुलायत्त ॥३॥

અર્થ—ત્રાયત્રિશકદેવપણુ, પદર આતેનું પરમાધામી પણુ, સુ સિલયા મનુષ્યપણુ, સભિન્નશ્રોતવર્ણિ, પૂર્વધર્મજ્ઞિ, આહારકર્ણિ, અને પુત્રકવર્ણિ પણુ ન પામે ॥ ૩ ॥

मइनाणाई सुच्छी, सुपत्तदाण समाहिमरणत्त ।

चारणदुगमहुसप्पिय खीरासवखोणठाणत्त ॥४॥

અર્થ — મતિજ્ઞાન તથા શ્રુતજ્ઞાનાદિકની લબ્ધિ, સુખાત્મ
દાન, સમાધિમરણ, વિદ્યાચારણ અને જ ધ્યાચારણની લબ્ધિ,
મધુસર્પિવબ્ધિ, ક્ષીરાશ્રવણબ્ધિ, અક્ષિણુમાણસીલબ્ધિ પણ ન
પામે ॥ ૪ ॥

તિત્યયર નિત્યપડિમા તણુપરિભોગાઈ-

કારણે વિ પુણો ।

પુલ્કવાઈયભાવમ્મિ વિ, અમઠ્ઠજીવેહિ

નો પત્તં ॥ ૫ ॥

અર્થ — તીર્થ કર તથા તીર્થ કરની પ્રતિમાના શરીરના
ઉપયોગ આદિ કારણમા પણ અભવ્ય જીવે પૃથ્વીકાયના બાવેને
ન પામે ॥ ૫ ॥

ચુદસરયણત્તંપિ, પત્ત ન પુણો વિમાણસામિત્ત ।

સમ્મત્તનાણસયમ તવાઈભાવા ન ભાવદુગે ॥ ૬ ॥

અર્થ — ચોદ રત્નપણુ અને વની વિમાનનું સ્વામીપણુ
ન પામે વની સમ્યક્ત જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્ર અને તપ વગેરે
તેમ જ બાહ્ય-અભ્યંતર એ બે બાવ પણ ન પામે ॥ ૬ ॥

અણુભવજુત્તા મત્તી, જિણાણ સાહમ્મિયાણ વચ્છહ્ણ ।

ન ય સાહેઈ અમઠ્ઠો, સવિગત્ત ન સુક્કપ્પવલ્લ ॥ ૭ ॥

અર્થ — અભવ્ય જીવ જિનેશ્વરની અનુભવયુક્ત સક્તિ,

સાધર્મિની સેવા-શક્તિ, સારથી વૈરાગ્યપણુ તેમ જ શુકલપક્ષ
ન પામે ॥ ૭ ॥

જિણજળયજણાણિજાયા જિણજક્ષાજક્ષણી

જુગપહાણા ।

આચરિયપયાઈ દસગ, પરમત્યગુણદ્વમપ્પત્ત ॥૮॥

અર્થ—જિનેશ્વરના માતા, પિતા, સ્ત્રી, જક્ષ, જક્ષણી
અને જુગપ્રધાન પણ ન થાય વધી આચાર્યાદિ દશ પદને
વિનય તેમ જ પરમાર્થની અધિક શુણ્યતાપણુ ન પામે ॥ ૮ ॥

અણુપદહેડસરૂત્રા, તત્થ અર્હિસા તિહા

જિણુદિટ્ઠા ।

દઢ્ઢેણ ચ ભાવેણ ચ, દુહાવિ તેસિ ન સપત્તા ॥૯॥

અર્થ—વલો અભય છવ અનુભવ, હેતુ અને સ્વરૂપ
એવી ત્રણ પ્રકારે શ્રીજિનેશ્વરે કહેલી અર્હિમા દ્રવ્ય અને ભાવ
એવા બે બેદથી ન પામે ॥ ૯ ॥

શ્રીપુણ્યપાપકકુલકમ્

છત્તીસદિણસહસ્તા, વાસસયે હોઈ આઠપરિમાણ ।
શ્વિજ્ઞત પદ્મસમય, પિચ્છઓ ધર્મમાર્મિ
જહઅવર્વ ॥૧॥

અર્થ—સો વરસના છત્તીસ હજાર દિવસ, આયુધ્યનું
એન્હુ પશ્ચિમ હોય છે તે સમયે સમયે એક યતુ જાય
છે, એમ જાણીને ધર્મમાં ચલ કરવો ॥ ૧ ॥
જહ પોસહસદિઓ તવ નિયમગુણેદિ
ગમ્મહ યગદિણ ।

તા વધઈ દેવાડ, ઇત્તિયમિત્તાઈ પલિયાઈ ॥૨॥
અર્થ—એ ડોઠી છવ પોસહ સદિત તપ નિયમના
ગુણથી એક દિવસ ગાળે તો તે આગળ કહેશે તેટલા પંથો
પમનું દેવતાનું આયુધ્ય બાધે છે ॥ ૨ ॥
સગવીસ કોઢીસયા, સત્તહત્તરી કોઢિલમ્ભ
સહસ્તા ય ।

સત્તસયા આઠુત્તરિ, નવભાગા સત્તપલિયસ્સ ॥૩॥
અર્થ—સત્તાવીસ સો કોડ, સત્યોતેર કોડ, સત્યોતેર
સાત મતે નેર હજાર, સાતસો ને સત્યોતેર એન્હા ॥ યોપમ
ને ૮૮ એક પ યોપમનો સાતમો ભાગ ॥ ૩ ॥

અટ્ટાસીઈ સહસ્સા, વાસસયે દુણિલમ્મપહરાણં ।
 ઇગો વિ અ જહ્ પહરો, ધમ્મજુઓ તા ઇમો
 લાહો ॥૪॥

અર્થ —એક સો વર્ષના બે લાખ અને અઠાસી હજાર
 પહોર છે તેમાથી બે કોઈ છવ એક પશુ પહોર ધર્મયુક્ત
 (પોસહમત યુક્ત) થાય તો તેને આગળ કહેશે એટલે
 લાખ થાય છે ॥ ૪ ॥

તિસયસગ ચત્તકોડિ, લક્ખા વાવીસ સહસ
 વાવીસા ।

દુસય દુવીસ દુમાગા, સુરાઉવધો
 ય ઇગપહરે ॥૫॥

અર્થ —ત્રણસો મુડતાલીસ કોડ, બાવીસ લાખ, બાવીસ
 હજાર, બસો અને બાવીસ, વળી ઉપર બે લાખ — વર્ષમા એક
 પહોર પોસહ કગ્નારને દેવતાના આમુખ્યનો એટલે બધ થાય
 છે ॥ ૫ ॥

દસ લક્ખ અસીય સહસા, મુહુત્તસલા ય હોઈ
 વાસસય ।

જહ્ સામાહ્ અસહિઓ, એગો વિ અત્તા
 ઇમો લાહો ॥૬॥

(૬૬)

અર્થ — સો વર્ષના મુહૂર્ત (બે ઘડીઓ) દસ લાખ
અને એવી હજાર થાય છે જે શુભ એ એક મુહૂર્ત
સામાયિક લોકે તેને આગલી ગાથામાં કહેશે તેટલો લાભ
થાય છે ॥ ૬ ॥

વાણવયકોડીઓ લક્ષ્મી, ગુણસદ્ધિ સહસ્ત્ર
પણવીસ ।

નવસયપણવીસજુઆ, સત્તિહા અડભાગ
પલિયસ્ત ॥ ૭ ॥

અર્થ — બારુ કોડ, એમલસાઠ લાખ, પચ્ચીમ હજાર,
નવસો પચ્ચીમ અને ઉપર એક ૫ યોગમના આઠીયા સાત
ભાગ — એટલું દેવગતિનું આયુષ્ય બે ઘડી સામાયિક કરનાર
શુભ ખાધે ઠ ॥ ૭ ॥

વાસસયે ઘડિઆણ, લક્ષ્મિગણીસ
સહસ્ત્ર તહ સદ્ધી ।

પગા જુવિ અ ધમ્મજુઆ, જહ તા લાહો
હમો હોહ ॥ ૮ ॥

અર્થ — એક વર્ષની ઘડીઓ એકવીસ લાખ અને સાઠ
હજાર થાય તેમાલી એક ઘડી ૫૫ બે શુભ ધર્મ યુક્ત હોય
તો તેને આગવી ગાથામાં કહેશે તેટલો લાભ થાય છે ॥ ૮ ॥

છાયાલકોડી ગુણતીસ, લક્ષ્મ હાસટ્ટી સહસ્ત
સયનવગ ।

તેસટ્ટિકિંચૂણા, સુરાડ વધેદ્દ ઇગઘડિય ॥૧॥

અર્થ —એક ઘડી ધર્મ કરનાર શ્રવ ડેતાવાસ કોડ,
ઓગણીસ લાખ, હાસ ૭૪૨, નવસો અને ડાર્ડ ઓછા
એવા તે સડ એટલા પ થોપમનું આશુધ્ય બાધે ॥ ૬ ॥

સટ્ટી અહોરત્તેણ, ઘડીઆઓ જસ્ત જતિ પુરિસસ્ત ।
નિયમેણવિ રહિઆઓ, સો દિઅહઓ નિપ્ફલો
તસ્ત ॥૧૦॥

અર્થ —એક દિવસની આઠના પ્રમાણે જે પુરુષની
ઘડીઓ જાય છે તમા જત નિયમથી પણ રહિત જાય તે
દિવસ તેનો નિષ્ફળ જાણવો ॥ ૧૦ ॥

ચત્તારિ અ કોડિસયા, કોડીઓ સત્તલક્ષ્મ
અડયાલા ।

ચાલીસ ચ સહસ્તા, વાસસય હુતિ ઝસાસા ॥૧૧॥

અર્થ —એકમો વર્ષના ચારનો સાત કોડ, અડાવીસ
લાખ, ચાલીસ ૭૪૨ એટલા આમોઆમ વય છે ॥ ૧૧ ॥

ઇકો વિ અ ઝસાસો, ન ય રહિઓ હોદ્દ
પુણપાવોહિ ।

જઈ પુષ્પેણ સહિઓ, ઇગો વિ અ તા ઇમો
લાહો ॥૧૨॥

અર્થ — તેમાંથી એક પક્ષ શ્વાસોશ્વાસ પુણ્ય પાપ સહિત
હોય નહિ, પરંતુ કોઈ જીવ જે એક શ્વાસોશ્વાસ પુણ્ય સહિત
હોય તે તેને આગલી જાતમાં કહેશે તેટલો લાભ થાય
છે ॥ ૧૨ ॥

લક્ષ્મ લુગ સહસ પળ ચત્ત, ચડસયા અટ્ટ ચેવ
પલિયાઈં ।

કિંચૂળા ચડમાગા, સુરાડવધે ઇગુસાસે ॥૧૩॥

અર્થ — જે લાખ, પિસ્તાલીસ હજાર, આશ્વો ને આઠ
પ થોપમ વગી કાઠક જોછા ચાર લાખ, એટલું દેવતાનું
આયુષ્ય એક શ્વાસોશ્વાસ ધર્મ કરનારો પામે ॥ ૧૩ ॥

ઇગુણત્રીસ લક્ષ્વા, તેસટ્ટી સહસ્સ લુસય સત્તટ્ટી ।
પલિયાઈ દેવાડ, વધઈ નવકારડસ્સગો ॥૧૪॥

અર્થ — જોગલીસ લાખ, ત્રે સહ હજાર, બેમાં ને અડસઠ
પ થોપમનું દેવાયુ નવકાર ગણનારો અથવા આઠ શ્વાસોશ્વાસ
ધર્મ સેવનારો પામે ॥ ૧૪ ॥

લક્ષ્મિગસટ્ટી પળત્રીસ, સહસ લુસય
દસપલિય દેવાડ ।

વધેહ અહિય જીવો, પળવીસુસાસ-

ઉસ્સગો ॥૧૫॥

અર્થ —એકસઠ લાખ, પાત્રીસ હજાર, બસો ને દશ પદ્યોપમનુ દેવતાનું આયુષ્ય પચ્ચીસ શ્વાસોશ્વાસ અથવા એક લોગસ્મનો કાલિમગ્ન કરનાર જીવ બાધે ॥૧૫॥

એવ પાવપરાણ, હવેહ નિરયાઓ

અસ્સ વધો વિ ।

હા નાહ સિરિજિણકિત્તિ-અમ્મિ ધમ્મમ્મિ

ઉજ્જમ કુણહ ॥૧૬॥

અર્થ —હે ભત્ર્ય જીવો! પાપ કરનારાને એ પ્રમાણે નરકનો બધ પણ હોય છે એમ જાણીને શ્રી જિનેશ્વર કહેવા ધર્મને વિષે ધર્મ કરો ॥ ૧૬ ॥

અર્થ — વિનયવત સૌમ્ય માણસને બુદ્ધિ બને, કોપી
અને કુશીલિયાને અપકીર્તિ બને, ભગ્ન ચિત્તવાળાને અશક્તી
બને, મત્સ્યમા મિથિત થયેવાને લક્ષ્મી બને ॥ ૫ ॥

ચયતિ મિત્તાણિ નર કયમ્બ, ચયતિ પાવાહ
મુણિ જયત ।

ચયતિ સુક્કાણિ સરાણિ હસા, ચપ્પહ વુદ્ધી
કુવિય મણુસ્સ ॥૬॥

અર્થ — કૃતાન્ન પુરુષને મિત્રો તરે છે, યત્નાવત મુનિને
પાપો તરે છે, સૂકાઈ ગયેલા સરોવરોને હસ પહોંચી તરે
છે, કોપવત મનુષ્યને બુદ્ધિ તરે છે ॥ ૬ ॥

અરોઈ અત્થ કહીણ વિલાવો, અસપહારે
કહીણ વિલાવો ।

વિમિલ્લત્તચિત્તે કહીણ વિલાવો, વહુ કુસીસે
કહીણ વિલાવો ॥૭॥

અર્થ — અરુચિવાળાને અર્થની વાત કહેવી, તે વિવાપ
તુલ્ય બાળવી મન વગરનાને અર્થ કહેવો, તે વિવાપ તુલ્ય
બાળવો! વ્યાસિષ્ઠ ચિત્તવાળાને જે કહેવું તે વિવાપ તુલ્ય
બાળવું કુશિખ્યને ઘણું કહેવું તે વિવાપ તુલ્ય બાળવું ॥ ૭ ॥

દુટ્ઠાદિવા દડપરા હવતિ, વિજાહરા મતપરા
હવતિ ।

સુવલા નરા કોવપરા હવતિ, સુસાહુળો તત્તપરા
હવતિ ॥૮॥

અર્થ — દુષ્ટ ગતિઓ દડવામાં તત્પર હોય છે વિવા-
ધરે મન સાધવામાં તત્પર હોય છે મૂર્ખ પુરુષો કોપ કરવામાં
તત્પર હોય છે ઉત્તમ સાધુઓ તત્ત્વ અર્થાત્ પરમાર્થમાં
તત્પર હોય છે ॥ ૮ ॥

સોહા ભવે ઉગ્ગતવસ્સ સ્વતિ,
સમાહિજોગોપસમસ્સ સોહા ।
નાણ સુદ્ધાણ ચરણસ્સ સોહા, સીસસ્સ સોહા
વિણણ પવિત્તી ॥૯॥

અર્થ — ઉચ્ચ તપસ્થાવત ક્ષમાથી શોભા પામે જે
સમાધિયોગ છે, તે જ ઉપશમની શોભા છે જ્ઞાન અને શુભ
ધ્યાન તે જ ચારિત્રની શોભા છે વિનયમાં પ્રવૃત્તિ કરવી, તે જ
શિષ્યની શોભા છે ॥ ૯ ॥

અમૂસણો સોહઈ વમયારી, અકિચણો સોહઈ
દિક્સધારી ।
બુદ્ધિજુઓ સોહઈ રાયમતિ, લજ્જાજુઓ
સોહઈ ઇગપત્તી ॥૧૦॥

અર્થ — પ્રદાતારી આભૂષણ વિના પલ્લુ શોભે છે,

અને તિર્યંચો એ બેઉ સરખા બાણવા, મરણ પામેના અને
દરિદ્ર એ બેઉ સરખા બાણવા ॥ ૧૫ ॥

સઘ્વા કલા ધમ્મકલા જિણાઈ, મઘ્વા કહા
ધમ્મકહા જિણાઈ ।

સઘ્વ વલ ધમ્મવલ જિણાઈ, સઘ્વ સુહ
ધમ્મસુહ જિણાઈ ॥૧૬॥

અર્થ — સર્વ કથાઓને ધર્મની કથા જીતનારી બાણવી,
સર્વ કથાઓને ધર્મની કથા જીતનારી બાણવી, સર્વ બળને
ધર્મનું બળ જીતનારું બાણવું, મર્વ પ્રકારના મુખને ધર્મનું
મુખ જીતનારું બાણવું ॥ ૧૬ ॥

જૂણ પસત્તસ્સ ધનસ્સ નાસો, મસે પસત્તસ્સ
દયાઈ નાસો ।

મજ્જ પસત્તસ્સ જસસ્સ નાસો, વેસાપસત્તસ્સ
કુલસ્સ નાસો ॥૧૭॥

અર્થ — જે પ્રાણી જુગાર રમવામાં આસક્ત હોય, તે
પ્રાણીના ધનનો નાશ થાય જે પ્રાણી માસમાં આસક્ત હોય,
તે પ્રાણીની દયાનો નાશ થાય જે પ્રાણી મદિરામાં આસક્ત
હોય, તે પ્રાણીનો જશ નાશ પામે જે પ્રાણી વેશ્યામાં આસક્ત
હોય, તે પ્રાણીના કુલનો નાશ થાય ॥ ૧૭ ॥

હિસાપસત્તસ્સ સુધમ્મનાસો, ચોરીપસત્તસ્સ
સરીરનાસો ।

તદ્દા પરત્થિસુ પસત્તયસ્સ, સવ્વસ્સ નાસો
અહમા ગઈં ય ॥૧૮॥

અર્થ — જે પ્રાણી જીવહિ સામા આસક્ત હોય, તે પ્રાણીના જવા ધર્મનો નાશ થાય જે પ્રાણી ચોરીમા આસક્ત હોય તે પ્રાણીના શરીરનો નાશ થાય તેમ જ જે પ્રાણી પરશ્ચીમા આસક્ત હોય તે પ્રાણીના સર્વ દ્રવ્યનો અથવા સર્વ ગુણનો નાશ થાય, એટલું જ નહિ પરંતુ તે અધમગતિ પણ પામે ॥ ૧૮ ॥

દાણ દરિદ્ધસ્સ પહુસ્સ સ્વત્તિ, ઇચ્છા નિરોહો ય
સુહોદ્ધયસ્સ ।

તારુણ્ણંપ્પ ઇદિયનિગ્ગહો ય, ચત્તારિ પપ્પાણિ
સુદુક્કરાણિ ॥૧૯॥

અર્થ — દરિદ્ર અવસ્થામા હોત હેતુ તે હુબર પ્રજુ પણામા ક્ષમા રાખવી તે હુબર સુખોચિત પ્રાણીને ઈચ્છાનો પ્રેમ કરવો તે હુબર તરુણાવસ્થામા ઇદિયનો નિગ્રહ કરવો હુબર છે ॥ ૧૯ ॥

અસાસય જીવિયમાહુ લોપ, ધમ્મ ચરે સાહુ
જિણોવડટ્ટ ।

ધમ્મો ય તાણં સરણ ગઈ ય, ધમ્મ નિસેવિત્તુ
સુહં લહતિ ॥૨૦॥

અર્થ — લોકમા જીવિતવ્યને અશાશ્વત કહ્યું છે
(તેથી) જિનેશ્વર મહારાજ અને સાધુ મુનિરાજના ઉપદેશેવા
ધર્મમા પ્રવર્તો એ ધર્મ પ્રાણી-શરણુભૂત અને ડહી ગતિને
આપનારો છે એવા ધર્મને જે પ્રાણી સેવે છે, તે પ્રાણી શાશ્વત
મુખને પામે છે ॥ ૨૦ ॥

શ્રીઆત્માવબોધકુલકમ્

ધમ્મપ્પહારમણિજ્ઞે, પણમિત્તુ જિણે મહિંદ-
નમણિજ્ઞે ।

અપ્પાવબોધકુલય, વુચ્છ ભવદુહકયપલય ॥૧॥

અર્થ—આ મપ્રભાવટે રમણીય અને મહેદ્રોવડે નમનીય એવા જિનેદ્રોને પણામ કરી ભવદુખનો પ્રવય કરનાર આ આત્માવબોધ (અનુભવ) કુલક કટીશ ॥ ૧ ॥

અત્તાવગમો નજ્ઞઙ્ઙ, સયમેવ ગુણેહિ કિં વદ્ધુ મણસિ ।
સૂરુદ્ધઓ લલ્લિજ્ઞઙ્ઙ, પહાડ ન ઉ સવહાનિવહેણ ॥૨॥

અર્થ—જેમ સૂર્યઉદય સૂર્યની પ્રભાથી જળાય છે, પ્રભા સિવાય ગેગન ખાવાથી પણ તે જ્વલતો નથી, તેમ આત્મબોધ આત્મશુદ્ધિવટે જ પોતાની મેળે જળાર્ધ આવે છે પરંતુ આત્મશુદ્ધિ વિના સખ્યાબધ સોગન ખાવાથી આત્મબોધ ધનો નથી માટે વધાર શા માટે જોલે છે? ॥ ૨ ॥

દમ્મ-સમ સમત્ત-મિત્તો-સવેઅ-વિવેઅ તિવ્વ-
નિવ્વેઆ ।

एए पगूढअण्ण-ववोहवीअस्स अकुरा ॥३॥

અર્થ—ધર્મિય દમન, મનોવિમન શમન, સમ્યક્ત્વ,

ધમ્મો ય તાણ સરણ ગઈ ય, ધમ્મ નિસેવિત્તુ
સુહ લહતિ ॥૨૦॥

અર્થ —લોકમા જીવિતવ્યને અશાશ્વત કબ્જુ છે
(તેથી) જિનેશ્વર મહારાજ અને સાધુ સુનિરાજના ઉપદેશેલા
ધર્મમા પ્રવર્તો એ ધર્મ ત્રાણુ-ચરણભૂત અને ડહી ગતિને
આપનારો છે એવા ધર્મને જે પ્રાણી સેવે છે, તે પ્રાણી શાશ્વત
સુખને પામે છે ॥ ૨૦ ॥

શ્રીઆત્માવબોધકુલકમ્

ધમ્મપ્પહારમણિજ્ઞે, પળમિત્તુ જિણે મહિદ-
નમણિજ્ઞે ।

અપ્પાવબોદકુલય, વુચ્છ ભવદુહકયપલય ॥૧॥

અર્થઃ—આત્મપ્રભાવડે રમણીય એને મહેદ્રોવડે
નમનીય એવા જિનેદ્રોને પછામ ઠરી ભવદુ ખનો પ્રથમ
કરનારુ આ આત્માવબોધ(અનુભવ)કુલક કહીરા ॥ ૧ ॥

અત્તાવગમો નજ્ઞડ, સયમેથ્થ ગુણેહિ કિ વહુ મળસિ ।
સૂરુદઓ લલિજ્ઞડ, પહાઈ ન ઉ સવહાતિજહેણ ॥૨॥

અર્થ—જેમ સૂર્યઉત્થ સૂર્યની પ્રભાથી જણાય છે,
પ્રભા સિવાય સોગત ખાવાથી પણ તે જણાતો નથી, તેમ
આત્મબોધ આત્મગુણોવડે જ પોતાની મેળે જણાઈ આવે છે
પરંતુ આત્મગુણ વિના સખ્યાબધ સોગત ખાવાથી આત્મબોધ
થતો નથી માટે વધારે શા માટે બોલે છે? ॥ ૨ ॥

દમ-સમ સમત્ત-મિત્તો-સંવેઅ-વિવેઅ તિવ્વ-
નિવ્વેઆ ।

एए पगूढअप्पा-वत्रोहवीअस्स अकुरा ॥३॥

અર્થ—ધર્મિય દમન, મનોવિકાર શમન, સમ્યક્ત્વ,

મૈત્રી, સવેગ અને તીવ્ર નિર્વેદ એ સર્વે આત્મબોધરૂપી
બીજના અકુળ છે ॥ ૩ ॥

જો જાણઈ અપ્પાણ, અપ્પાણ સો સુહાણ ન હુ
કામી ।

पत्तन्मि कप्परुस्से, रुक्खे कि पत्थणा असणे ॥४॥

અર્થ — જે આત્માને જાણે છે, તેઓ (સયોગ વિયોગ
ધર્મવાળા સસારના) અપ મુખોના કામી નથી હોતા જેને
કપ્પરુક્ક પ્રાપ્ત થયું હોય તે અસન વૃક્ષની પ્રાર્થના કરે
ખરે ? ॥ ૪ ॥

निअविन्नाणे निरया, निरयाइ दुह लहति न
कया वि ।

जो होइ मगलगो, कह सो निबडेइ कूवन्मि ॥५॥

અર્થ — આત્મવિજ્ઞાનમાં નિગતર રક્ત એવો છવ
નગ્ક, તિર્થંથ, મનુષ્ય અને દેવતાના હુ ખો કદાપિ પણ પામતે
નથી કારણ કે જે આત્મવિજ્ઞાનરૂપી અવસરેદનરૂપી મીઠી
સડક પર જાય છે, તે છવ (નરકાદિ જેમાં છે એવા સસાર
રૂપી) કૂવામાં કેમ પડે ? ॥ ૫ ॥

तेसिं दूरे सिद्धी, रिद्धी रणरणयकारण तेसिं ।
तेसिमपुण्णा आसा, जेसिं अप्पा न विन्नाओ ॥६॥

અર્થ — જેણે આત્મા જાણ્યો નથી, તેની આશા અપૂર્ણ

રહે છે, તેને લીધે સિદ્ધિ તેનાથી દૂર રહે છે અને લક્ષ્મી તેને
દુ ખનુ કારણ થાય છે ॥ ૬ ॥

તા દુત્તરો ભવજલહી, તા દુજ્જેઓ

મહાલઓ મોહો ।

તા અહપિસમો લોહો, જા જાઓ નો

નિઓ વોહો ॥૭॥

અર્થ — ભવમુદ્ધ દુત્તર ત્યા સુધી જ કે ત્યા સુધી
મહા વિચારવાળો મોહક દુર્જય છે, અને લોભ પણ ત્યા સુધી જ
વિગમ છે કે ત્યા સુધી આત્મબોધ નથી થયો ॥ ૭ ॥

જેણ સુરાસુરનાહા, હદા અણાદુઝ્વ વાહિયા સો વિ ।

અજ્ઞપ્પજ્ઞાણજલણે, પયાઈ પયગત્તણ કામો ॥૮॥

અર્થ — આહા ! જેણે સુરેદ્રોને અને અસુરેદ્રોને અનાથ
ની પેઠે પીડિત કર્યા છે તે પ્રમાણ કામ પણ અધ્યાત્મ
ધ્યાનની અસિમા ખનિયાની પેઠે ભ્રમ થઈ જાય છે ॥ ૮ ॥

જ ઘદ્ધ પિ ન ચિટ્ઠઈ, વારિજ્જન વિ સરઈ

અસેસે (પસરઈ અસેસે) ।

જ્ઞાણપ્પલેણ ત પિ હુ, સયમેવ ત્રિલિજ્જઈ ચિત્તં ॥૯॥

અર્થ — જે બધ્યા છતા પણ એક સ્થાને રહેતું નથી,
વાર્યા છતા પણ ચારે બાજુએ ફર્યા કરે છે, તેણે દુર્જય

અપણ મન પણ આત્મધ્યાનના જાવડે પોતાની મેળે શાત
થાય છે ॥ ૯ ॥

ઘહિરતરગમેયા, વિવિહા વાહી ન દિતિ તસ્સ દુહં ।
શુરુવચણાઓ જેણ, સુહજ્ઞાણરસાયણ પત્ત ॥૧૦॥

અર્થ —જેણે સદ્ગુરુના વચનથી ઉપદેશાયેલું શુદ્ધ
ધ્યાનરૂપી રસાયણ પ્રાપ્ત કર્યું છે, તેને ઘહિરગ (રોગાદિ)
અને અતરગ (કામક્રોધાદિ) વિવિધ પ્રકારની વ્યાધિઓ દુ ખ
આપી શકતી નથી ॥ ૧૦ ॥

જિઅમપ્પચિત્તણપર, ન કોઈ પીડેઈ અહવ પીડેઈ ।
તા તસ્સ નત્થિ દુવસ્સ, રિણમુક્ક

મન્નમાણસ્સ ॥૧૧॥

અર્થ —જે જીવ આત્મચિત્તનમાં તત્પર થયેલ હોય,
તેને કોઈ પીડા નથી કરતું, અથવા પીડા કરે તોપણ દુ ખ
નથી થતું, કારણ કે તે દુ ખોથી પોતાને પણ મુક્ત થયેલો
માને છે ॥ ૧૧ ॥

દુવસ્સાણ સ્વાણી સ્વલ્લ રાગદોસા, તે હુતિ
ચિત્તમ્મિ ચલાચલામ્મિ ।

અજ્ઞપ્પજોમેણ ચણ્ઠિ ચિત્ત, ચલત્તમાલાણિઅ

કુઞ્ઞરુવ્વ ॥૧૨॥

અર્થ —ખરેખર, રાગદ્રેષ એ દુ ખોની ખાણ છે તેની
ઉત્પત્તિ ચિત્તની ચલાયમાન અવસ્થામાં થાય છે જેમ સ્ત્રે

બાધેલો હાથી (જવા આવવાના) ચપલપણનો ત્યાગ કરે છે,
તેમ અધ્યાત્મયોગથી ચિત્ત ચપલતાનો ત્યાગ કરે છે ॥ ૧૨ ॥

એસો મિત્તમમિત્ત, એસો સગ્ગો તહેવ નરઓ અ ।
એસો રાયા રકો, અપ્પા તુટ્ટો અતુટ્ટો વા ॥૧૩॥

અર્થ — આત્મા તુટ્ટમાન થયો તો મિત્ર છે, સ્વર્ગ છે,
અને રાજા પણ છે, અને જો અતુટ્ટમાન થયો તો શત્રુ છે,
નરક છે, તેમ જ રક પણ છે આમ આત્માની ઉત્તમ या
અધમ સ્થિતિથી જ ઉત્તમ या અધમ પરિણામ આવે છે ॥ ૧૩ ॥

લહ્ધા સુરનરરિહ્ધી, વિસયા વિ સયા
નિસેવિઆ ણેણ ।

પુણ સતોસેણ વિણા, કિં કત્થ વિ
નિવ્વુઈં જાયા ॥૧૪॥

અર્થ — આ જીવે દેવોની અને મનુષ્યોની ઋદ્ધિ પણ
મેળવી, અને સદા વિષયો પણ વારવાર સેવ્યા, તથાપિ સતોષ
વિના ઠોઈ પણ ઠેકાણે જરા પણ જીવને શાંતિ થઈ નહિ ॥ ૧૪ ॥

જીવ ! સય ચિત્ત નિમ્મિઅ-તણુધણરમણી-
કુટુવનેહેણ ।

મેહેણ વ દિણનાહો, છાઈજ્જસિ તેઅવંતો વિ ॥૧૫॥

જવાન સૂર્ય પણ મેઘવડે આરછાદિત
થાય ~~~~~
તુ લોકલોકપ્રકાશક એવા જ્ઞાન

પ્રકાશે કરી તેજવાન છે, છતાં પોતાની મેળે જ ઉત્પન્ન કરેલા-
નિર્મલા શરીર ધન, સ્ત્રી, કુટુંબના મ્નેષ્ઠી આશ્ચર્ય
થાય છે ॥ ૧૫ ॥

જં વાહિવાલવેસાનરાણ તુહ વેરિઆણ સાહીણે ।
દેહે તત્થ મમત્તં, જિઅ ! કુળમાણો વિ કિ

લહસિ ? ॥૧૬॥

અર્થ—આ દેહ વ્યાધિ, સર્પાદિ અને અગ્નિ વગેરે
તારાં (બાહ્યાતરંગ) શત્રુઓને મ્નેષ્ઠી છે તે દેહ ઉપર
મમત્વ કરવાથી હે જીવ ! તને શું કાયદો થાય છે ? ॥ ૧૬ ॥

ઘરમત્તપાણણહાણય—સિંગારવિલેવણેહિ પુટ્ટો વિ ।

નિઅપહુણો વિહહતો, સુણણ વિ ન સરિસો

દેહો ॥૧૭॥

અર્થ—ઉત્તમ લોજન, પાન, સ્નાન શૂઘાર, લેપનાદિથી
પોષણ (પુષ્ટિ) કર્યા છતાં, પોતાના માલિકને છોડી જનાર
શ્વ નના સગ્ગે પચ ગુણ તેમા (દેહમા) થી ॥ ૧૭ ॥

કટ્ટાઈં વહુઅ વહુહા, જં ધગમાવજિઅ તણ

જીવો ।

કટ્ટાઈ તુજ્ઞ દાઝ, ત અંતે ગહિઅમન્નેહિ ॥૧૮॥

અર્થ—હે જીવ ! બહુ બહુ પ્રકારે અલુગમતા કયો
સકંન કરી તે જે ધન ઉપાર્જન કયું તે ધને વને તો મદ જ
આશ્ચર્ય અને મૃત્યુઆદિ તેને બીજાએ જ અકલ્પ કર્યું ॥ ૧૮ ॥

જહ જહ અન્નાણવસા, ધણધન્નપરિગ્ગહ વહુ
કુણસિ ।

તહ તહ લહુ નિમજ્જસિ, મને મને મરિઅતરિ
ઠવ ॥૧૯॥

અર્થ — હે જીવ ! જેમ જેમ તું અજ્ઞાન કથાથી ધન
ધાન્યાદિ પરિશ્રમ ધણે એકઠા કરે છે, તેમ તેમ પ્રમાણથી
અધિક ભાર ભરેલા નાવની માફક તું તરત જ બેનોબવમા
ફેળે છે ॥ ૧૯ ॥

જા સુવિણે વિ હુ દિટ્ઠી, હરેહ દેહીણ દેહસવ્વસ્સં ।
સા નારી મારી ઇવ, ચયસુ તુહ દુવલત્તેણં ॥૨૦॥

અર્થ — માનસિક દુર્બળપણથી સ્વપ્ન વિષે દેખવા
માત્રથી પણ જે સ્ત્રી મનુષ્યના દેહનું સર્વસ્વ હારી લે છે તે સ્ત્રીને
જૂન કરનારી બાણી (રાગ વિશેષેષ બાણી) તું તેને લ્યાગ
કર ॥ ૨૦ ॥

અહિલસસિ ચિત્તસુદ્ધિં, રજ્જસિ મહિલાસુ
અહહ મૂઢત્તં ।

નીલીમિલિણ વત્થમ્મિ, ધવલિમા કિં ચિર
ઠાહ ॥૨૧॥

• અર્થ — મનશુદ્ધિની અભિવાધા રાખે છે અને સ્ત્રીઓ
વિષે આસક્ત થાય છે અહા ! તું તારું મૂઢપણ ! ગળીની

સાથે મળેલા વસ્ત્રમાં ધોગાશ કેવો વખત ઝડી શકશે ? ॥ ૨૧ ॥

મોહેણં ભવદુરિષ, વધિઅ સ્વિત્તોસિ નેહનિગડેહિં ।

વધવમિસેણ મુક્કા, પાહરિઆ તેસુ વો રાઓ ? ॥ ૨૨ ॥

અર્થ — મોહ રાજાએ તને ઢનેહરૂપી બેડીઓથી બાંધી
સ સારૂપ બદીખાનામાં નાખ્યો છે આ બધુઓના (માતા
પિતા, સગાસબથી વગેરેના) બહાનાથી (નાશી ન જાય માટે)
પહેરેગીર મૂક્યા છે માટે સ સારમાં પૂરી રાખતા તો બાધ
વાહિપર શો નાગ કરવો ? ॥ ૨૨ ॥

ધર્મો જણઓ કરુણા, માયા માયા વિવેગનામેણં ।

સ્વાતિ પિઆ સપ્પુત્તો, ગુણો કુટુબ હમ કુણસુ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ — ધર્મ એ જ પિતા, કરુણા તે જ માતા, વિવેક
નામનો જાતા, હમા એ પ્રિય સ્ત્રી, અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિ
ત્રાદિ ગુણરૂપ ઉત્તમ પુત્રોને તું તારું અતરંગ કુટુંબ બનાવ ॥ ૨૩ ॥

અહપાલિઆહ પગહિતિઆહ જ મામિઓસિ વધેડ ।

સતે ત્રિ પુરિસકારે, ન લજ્જસે જીવ ! તેણપિ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ — હે હવ ! તારામાં પુરુષકાર (પુરુષાર્થ) હોવા
છતા પણ અતિ ખાલન કરેલી એવી કર્મ પ્રકૃતિરૂપ સ્ત્રીઓએ
તને બાંધી ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કરાવ્યો, તેથી તને (હજી);
પણ તું લજ્જા નથી આવતી ? ॥ ૨૪ ॥

સયમેવ કુણસિ કમ્મ, તેણ ય વાહિજ્જસિ

તુમં ચેવં ।

રે જીવ ! અપ્પવેરિઅ, અન્નસ્સ ચ દેસિ કિ

દોસ ॥૨૫॥

અર્થ — તું પોતે જ કર્મ કરે છે અને તેનાથી જ નિશ્ચય થાતે ગતિમા પતિશ્રમણ કરે ॥ તે છતાં હે આત્મ વૈરી જીવ ! તું બીજાને (કર્મને) શા માટે દોષ આપે છે ? ॥ ૨૫ ॥

ત કુણસિ ત ચ જંપસિ, ત ચિતસિ જેણ

પડસિ વસણોહે ।

एय सगिहरहस्स, न सक्किमो वहिउमन्नस्स ॥ २६ ॥

અર્થ — હે આત્મન ! તું એવા કામ કરે છે, એવા શબ્દ બોલે છે અને એવા વિચાર કરે છે, કે જેથી હું ખના સમુદ્ર માં જ જઈ પડે ॥ આ પોતાના ઘરની છૂંધી વાત બીજાને કહેવાને હું શક્તિમાન નથી, અર્થાત ઘરની શુભ વાત બીજે હું શું કહું ? (એવું સમતા પોતાના પતિને કહે છે) ॥ ૨૬ ॥

पंचिंदियपरा चोरा, मणजुवरत्तो मिलित्तु पावस्स ।

निअनिअअत्थे निरत्ता, मूलट्ठिइ तुज्झ लुपत्ति ॥ २७ ॥

અર્થ — હે આત્મન ! પોતપોતાના વિષયમાં આસક્ત આ પાપ ઇન્દ્રિયરૂપ મહાન ચોર, પાપી મનરૂપ સુવરાજની સાથે મળી તારી (જ્ઞાન, દર્શન, આગ્તિદિ) મૂળ સ્થિતિને અર્થાત તારા આત્મગુણરૂપ મૂળ ધનને લૂટી લે છે ॥ ૨૭ ॥

हणिओ विवेगमंती, भिन्न चउरगधम्मसचक्क पि ।

मुट्ठ नाणाइधण, तुम पि छूढो कुगइकूवे ॥ २८ ॥

અર્થ — તેઓએ આ વિરેકરૂપી મત્રીને હણી નાખ્યો,
ચતુરંગ ધર્મચક્રને (મનુષ્યજન્મ, ધર્મશ્રવણ શ્રદ્ધા અને
સયમવીર્યરૂપને) પણ હાની નાખ્યું, જ્ઞાનાદિ ધનને લૂંચુ
અને તને પણ દુર્માત-દૂષમા નાખ્યો ॥ ૨૮ ॥

इत्तिअकाल हुतो, पमायनिद्दाइगलियचेअन्नो ।

जइ जगिओ सि सपइ, गुरुवयणा ता न

वेएसि ॥२९॥

અર્થ — આપણા કાળ સુધી તું પ્રમાદરૂપ નિદ્રાએ કરી
ગલિત ચેતનવાળો ધર્મ ગયો હતો, પરંતુ હવે તો તું ભગૃત
થયો છે, તો ગુરુના વચનોથી તારું સ્વરૂપ તું કેમ બાલ્યો
નથી ? ॥ ૨૯ ॥

लोगपमाणो सि तुम, नाणमओऽणतवीरिओ सि
तुम ।

नियरजठिइ चिंतसु, धम्मज्झाणा-

सणासीणो ॥३०॥

અર્થ — હે આત્મનૃ! તું લોક પ્રમાણ છે-જ્ઞાનમય છે,
અનંત વીર્યવાન છે, ધર્મધ્યાનરૂપી આસનપર બેસી તારી
આત્મરાજ્યસ્થિતિ કેવી છે તેનો વિચાર તો કર ॥ ૩૦ ॥

को व मणो जुवराया, को वा राया इ

रज्जपद्मसे ।

જહ જગિઓ સિ સપડ, પરમેસર પડસ

ચેઅન્ન ॥૩૧॥

અર્થ — જો હમણા તુ ભગૃત જ થયો છે તો (તા ૧
ચેતનમા) પોતે જ પરમેશ્વર છે, અને તેમ છે તો પછી અન-
ભાનિત મનરૂપી યુવરાજના અને ચોરરૂપી નાજના શા ભાર
છે ? અને તને હવે રાજાની ઝોણુ પ્રદ કરે એમ છે ? ॥ ૩૧ ॥

નાળમઓ વિ જહો વિ વ, પહૂ વિ ચોરુ વ્વ

જત્ય જાઓ સિ ।

ભવદુર્ગમ્મિ કિ તત્ય, વસસિ સાહીળ-

સિવનયરે ॥૩૨॥

અર્થ — જ્ઞાનમય છતા જહ જેવો જ થઈ ગયો છે ?
વળી ધણી હોવા છતા ચોર જેવો કા બની ગયો છે ? જે
ભવદુર્ગમમા (સ સારરૂપી, દુ ખે પ્રવેશાય એવા દેહમાનામા)
મોક્ષનગર (મુખે) સ્વાધાન હોવા છતા કેમ વશી રહ્યો ? ॥ ૩૨ ॥

જત્ય કસાયા ચોરા, મહાવયા સાવયા સયા ઘોરા ।

રોગા દુટ્ટમુઅગા, આસાસરિઆ ઘણનરગા ॥૩૩॥

અર્થ — (ભવરૂપ દુર્ગમ શેન-પર્વત કેવો છે અને તેને
લીલામાત્રમા કેમ ભેદાય તે કહે છે) જ્યા ચોરા જેવા
ચાર કયાય છે, મહાભય કરે કિ સક પ્રાણી જેવો સદા આપ
દાઓ વસે છે, જ્યા દુષ્ટ સર્પો જેવા રોગો આવી રહેલા છે
અને ઘણા તરુ-એણાળી નદી જેવી આશા ॥ ૩૩ ॥

ચિંતાડવી સવદ્વા, વહુલતમા સુદરી દરી દિદ્વા ।
 શાળી ગઈ અળેગા, સિહરાઈ અટ્ટમયમેઆ ॥૩૪॥
 રયણિઓ મિચ્છત, મળદુક્કડઓ સિલાતલ
 મમત ।

ત મિંદસુ ભવસેલ, જ્ઞાણાસાળિણા જિઅ
 સહેલ ॥૩૫॥

અર્થ — વાકડા સહિત અગ્રવી જેવી ચિંતા ॥ અને
 જ્યાં ઘણા જ અધકારવાળી ગુહાના જેવા સ્ત્રી દેખાય છે, અનેક,
 ખીજી હોય એવી ચાર ગતિઓ છે, અને જેના આઠ લોક છે
 એવા મહના જ્યાં શિખરો છે, ॥ ૩૪ ॥

અર્થ — જ્યાં ગણસ જોવા મિથ્યાત્વ રહે છે અને જ્યાં
 મનના પાપથી ઉત્પન્ન થયેલ મમત્વરૂપી શિવા છે, તે સંસાર
 રૂપી ઠઠિણ-દુર્ગમ પર્વતને ધ્યાનરૂપી વજ્રવડે હીલામાત્રમાં
 હે છવ ! તુ ભેગી નાખ ॥ ૩૫ ॥

જરથથિ આયનાળ, નાળ વિરયાળ
 સિદ્ધસુદયંતં ।

સેસ વહુ વિ અહિય, જાણસુ
 આજીવિઆમિત્ત ॥૩૬॥

અર્થ — જ્યાં આત્મજ્ઞાન છે, ત્યાં નિશ્ચયજ્ઞાન છે, અને
 સિદ્ધિસુખને આપનારું પણ તે જ જ્ઞાન છે બીજી ઘણું પણ

કા તો અહિત કરે છે, અને કા તો આજીવિકામાત્ર છે એમ
બાણ ॥ ૩૬ ॥

સુવહુ અહિઅ જહ જહ, તહ તહ ગવ્વણે
પૂરિઅ ચિત્ત ।
હિઅઅપ્પવોહરહિઅસ્સ, ઓસહાડ ઉટ્ઠિઓ
વાહી ॥૩૭॥

અર્થ — જેમ જેમ અધિક બાણાયુ, તેમ તેમ ગર્વથી
ચિત્ત અધિક પુરાયુ અને હૃદય—આત્મબોધ વગરનાને એ
બહુ બાણારૂપી ઔષધભાથી રોગ ઉત્પન્ન થયો ॥ ૩૭ ॥

અપ્પાણમવોહતા, પર ત્રિવોહતિ કેહ તે વિ જહા ।
ભણ પરિયણમ્મિ છુહિણ, સત્તાગારેણ કિંકજ ॥૩૮॥

અર્થ — આત્માને બોધ કર્યા વગર કેટલાક બીજાને વિશેષ
બોધ કરવા બાંધ છે, તેઆ પણ અરેખરા જડ (મૂર્ખ) છે
એક બાણુ પોતાનો પરિવાર બૂખ્યો છે, છતાં તેઓને દાન
શાળા માડવાનું શુ પ્રયોજન છે તે તુ કહે ? ॥ ૩૮ ॥

વોહતિ પર કિ વા, મુણતિ કાલ નરા
પઠતિ સુઅ ।
ટાણ મુઅતિ સયાત્રિ હુ, વિણાડ્ડયવોહ પુણ ન
સિદ્ધી ॥૩૯॥

શ્રીજીવાનુશાસ્તિકુલકમ્

રે જીવ ! કિ ન વુજ્ઞસિ, ચડગઈસસારસાયરે ઘોરે ।
મમિઓ અણતકાલ, અરહદ્દઘડિ વ્વ જલમજ્ઞે ॥૧॥

અર્થ—હે જીવ ! ચારગતિરૂપ ભય કરે સ સારસમુદ્રમાં,
પાણીમાં રેટના ઘડાઓની પેઠે, અનતકાળ મુખી તું ભણ્યો,
(છતાં) કેમ બોધ પ્રાપ્તો નથી ? ॥ ૧ ॥

રે જીવ ! ચિંતસિ તુમ, નિમિત્તમિત્ત પરો

હવઈ તુજ્ઞ ।

અસુહપરિણામજણિય, ફલમેયં પુવ્વકમ્માણ ॥૨॥

અર્થ—હે જીવ ! બીજો તો તને નિમિત્તમાત્ર જ છે
અને આ (બધું) અશુભ પરિણામથી ઉત્પન્ન થયેલું, પૂર્વ-
કર્મતુ ફળ છે, તે તું ચિંતવે છે ? ॥ ૨ ॥

રે જીવ ! કમ્મમરિય, ઉવણસં કુણસિ મૂઢ ।

વિવરીઅં ।

દુગ્ગઈ ગમણમણાણ, ઇસચ્ચિય હવઈ

પરિણામો ॥૩॥

અર્થ—હે મૂઢ જીવ ! કર્મથી ભરેલો વિપરીત ઉપ-
દેશ તું કરે છે દુર્ગતિમાં જવાની ઇચ્છાવાળાના મનમાં આ જ
પરિણામ હોય છે ॥ ૩ ॥

રે જીવ ! તુમ સીસે, સવળા દાઝળ સુણસુ

મહ વયળ ।

જં સુમ્મ ન વિ પાવિસિ, તા ધમ્મવિવજ્ઞિઓ

નૂળ ॥૪॥

અર્થ—હે સિધ્ધિ ભવ ! તું કાન દર્ધને માત્ર વચન
સામળ ! તું સુખ પામતો જ નથી માટે ખરેખર ધર્મ શક્તિ જ
છે ॥ ૪ ॥

રે જીવ ! મા વિસાય, જાહિ તુમ પિચ્છઝળ

પરિહી ।

ધમ્મરહિયાળ કુત્તો, સપજાઈ વિવિહસપત્તી ॥૫॥

અર્થ—હે ભવ ! બીભાની મદિ ભેષને તું વિવાદ
પામ નહીં ધર્મ વિનાના ભવને વિવિધ પ્રકારની સપત્તિઓ
ક્યાથી પ્રાપ્ત થાય ? ॥ ૫ ॥

રે જીવ ! કિં ન પિચ્છસિ ? જિજ્ઞાસત જુઠ્ઠવળ

ધળ જીઅ ।

તહાવિ હુ સિમ્મ ન કુણાસિ, અપ્પહિય

પવરાજિણધમ્મ ॥૬॥

અર્થ—હે ભવ ! યોવન, ધન અને ભવિતને નાશ
પામતો તું તું નથી ભેતો ? તોપણ આત્મશક્તિકારી શ્રેષ્ઠ
જિનધર્મ ખરેખર તું નથી કરતો (નથી આદરતો) ॥ ૬ ॥

રે જીવ ! માણવજિઅ, સાહસપરિહીણ દીણ

ગયલજ્જ ।

અચ્છસિ કિ વિસત્થો, ન હુ ધમ્મે આયર

કુણસિ ॥૭॥

અર્થ —હે માન વિનાના, સાહસ રહિત ગરીબણ,
નિર્લજ્જ છવ ! વિશ્વાસવાળો યદ્દને કેમ બેઠો છે ? તુ ધર્મમા
બિલકુલ આદર કરતો જ નથી ॥ ૭ ॥

રે જીવ ! મણુયજમ્મ, અકયત્થં જુઠ્ઠવણ ચ

વોલીણ ।

ન ય ચિણ્ણ ઉગ્ગતવં, ન ય લચ્છી માણિઆ

પવરા ॥૮॥

અર્થ —હે છવ ! નિષ્કુળ મનુષ્ય જન્મ, અને ધોવન
વ્યતીત થયા, ઉશ તપ પણ ન આચર્યું અને ઉત્તમ પ્રકારની
લક્ષ્મી પણ ન મેળવી ॥ ૮ ॥

રે જીવ ! કિં ન કાલો, તુજ્ઞ ગઓ પરમુહ

નીયતસ્સ ।

જ હચ્છિયં ન પત્ત, ત અસિધારાવય ચરસુ ॥૯॥

અર્થ —હે છવ ! બીબના મોઢા સામુ (જોઈને બેચી
રહેતા) જોતા તારો વખત (નકામો) નથી ગયો ? જે તને

(૧૭)

દુઃખિત હતુ તે તો ન મળ્યુ, માટે ખડ્ગધારા સન્ધ્ય મત
આદર ॥ ૬ ॥

इय मा मुणसु मणेण, तुज्झ सिरी जा

परस्स आइत्ता ।

ता आयेण गिण्हसु, संगोवय विविहपयत्तेण ॥ ૧૦ ॥

અર્થ — તારી લક્ષ્મી પારકાને તાર્કે છે એમ તુ મનથી
ન માન, પણ આદરપૂર્વક તેને (તારા આત્મશુભોને) શ્રદ્ધા
કર અને વિવિધ પ્રયત્નવડે તેનું રક્ષણ કર ! ॥ ૧૦ ॥

जीविअ मरणेण सम, उप्पज्जइ जुव्वण सह जराए ।

रिद्धी विणाससहिआ, हरिसविसाओ न

कायव्वो ॥ ૧૧ ॥

અર્થ — હે જીવ ! જીવિત મરણની સાથે, યૌવન જરા
સાથે અને મદિઓ વિનાશ સાથે ઉત્પન્ન થાય છે, (તેથી)
જીવિતાદિનો હર્ષ કે મરણાદિનો વિષાદ ન કરવો ॥ ૧૧ ॥ ઇતિ

અથ ઇન્દ્રિયાદિ— વિકારનિરોધકુલકં

રજાઈભોગતિસિયા, અટ્ટવસદા પહાતિ તિરિપ્પસુ ।
જાઈમણ મત્તા, કિમિજાઈ ચેવ પાવંતિ ॥૧॥

અર્થ — રાજ્યાદિના ભોગની તૃષ્ણાવાળા આર્ત ધ્યાનને
વળ દુ ખી થઈ તિર્થ ચમા પડે છે અને ભતિમદ વડે મદોન્મત્ત
થયેલા કરમિયાની ભતિમા જન્મ પામે છે ॥ ૧ ॥

કુલમત્તિ સિયાલિત્તે, ઉદાઈજોળિ જતિ રૂવમણ ।
વલમત્તે વિ પયગા, બુદ્ધિમણ કુકડા હુતિ ॥૨॥

અર્થ — કુલમદ કરનારા ગિયાળપણે, અને રૂપનેા મદ
કરનારા જિટાદિની યોનિમા ઉત્પન્ન થાય છે બળમદ વડે
પતગિયા, અને બુદ્ધિમદથી કુકડા થાય છે ॥ ૨ ॥

રિદ્ધિમણ સાળાઈ, સોહગ્ગમણ સપ્પ કાગાઈ ।
નાળમણ વહ્ણા, હવંતિ મય અટ્ટ અહ્દુટ્ટા ॥૩॥

અર્થ — રિદ્ધિમદે કરીને કૂતરા વગેરે, સોમાગ્યમદે
કરીને સર્પ-કાગડા વગેરે, અને જ્ઞાનમદ વડે કરીને બાળદો થાય
છે, એમ આઠેય પ્રાણના મદો અતિદુષ્ટ છે ॥ ૩ ॥

કોહ્ણસીલા સીહી, માયાવિ વગત્તળમ્મિ વચ્ચતિ ।
લોહિલ્લ મૂસગત્તે, એવ કસાણ્હિ મમ્મડતિ ॥૪॥

અર્થ — કોધી પ્રાણીઓ અગ્નિમા ઉત્પન્ન થાય છે, માયાવી
અગવાપણાને પામે છે, અને લોભી ઉદગમણ પામે છે એ
પ્રકારે કષાયો વડે જીવો દુર્ગતિઓમા જામે છે ॥ ૪ ॥

માણસદહેણ પુણ, તદુલમચ્છા હવતિ મણદુટ્ટા ।
સુયતિત્તર લાવાઈ, હોડ વાયાઈ ઘજ્જતિ ॥૫॥

અર્થ — વગી દુષ્ટ મનવાળા મનદડ વડે કરીને તદુલિયા
મત્સ્યો થાય છે અને વચનદડ વડે જીવો પોપટ, તેતર,
લાવગી વગેરે પ્રાણીઓ થઈને ઝાઘનમા પડે છે ॥ ૬ ॥

કાણ મહામચ્છા, મજારા (૩) હવતિ તદ્દ કૂરા ।
તં ત કુણતિ કમ્મ, જેણ પુણો જતિ નરણસુ ॥૬॥

અર્થ — કાચદડ વડે કરીને કૂર જોવા મોળા મત્સ્યો અને
ખિવાડાઓ થાય છે વગેરે તે તે લોભોમા પુન મન વચન
કાયાથી ને તે કર્મો ડરે છે, કે જોથી ત્યાથી મરીને નારકીમા
જાય છે ॥ ૬ ॥

ફાસિદિયદોસેણ, વણસુયરત્તમ્મિ જાતિ જીવા વિ ।
જિહાલોહુય વગ્ધા, ઘાણવસા સપ્પજાઈસુ ॥૭॥

અર્થ — અપર્ગનેન્દ્રિયના દોષથી જીવો વનમા ભૂડપણે
ઠપજે છે, જીહ્વાઈન્દ્રિયમા લોહુમ જીવો વાઘ થાય છે અને
ઘાણુઈન્દ્રિયને વગ પડવાથી સર્પની જાતિઓમા ઉત્પન્ન થાય છે ॥ ૭ ॥

નયણિંદિય પયગા, હુતિ મયા પુણ સવણદોસેણ ।
ણ પંચ ત્રિ નિહણં, વયતિ પચિદિયહિં પુણો ॥૮॥

અર્થ —ચમુ ઇદ્રિયના દોષથી પત ગિયા, અને મિત્ર
ઇદ્રિયના દોષથી મૃગવા થાય છે એમ એ પાસે જુવે બીજા
ભવેમા પ એ ઇન્દ્રિયો વડે ફરીથી પણ નાશ પામે છે ॥ ૮ ॥

જત્ય ચ વિસયવિરાઓ, કસાયચાઓ ગુણેસુ
અણુરાઓ ।

કિરિઆસુ અપ્પમાઓ, સો ધમ્મો સિવસુહો
લોણ (વાઓ) ॥૧॥

અર્થ —(માટે હે જુવ ।) જેમા વિષયોથી વિરાગ, '
કષાયોનો ત્ય ગ, શુભોમા પ્રીતિ અને ક્રિયાઓમા અપ્રમાદીપણુ
છ, તે ધર્મ જ જગતમા મોદામુખ આપવાવાળો છે ॥ ૯ ॥

અથ કર્મકુલકં

તેલુકિફ્સ મહસ્સ, મહાવીરસ્સ દારૂળા ।

ઉવસગ્ગા કહ હુતા, ન હુત જઈ કમય ॥૧॥

અર્થ — ત્રણ લોકમાં અદ્વિતીયમહું એવા શ્રી મહાવીર પ્રભુને પણ ભયંકર ઉપસર્ગો થયા તેને કર્મ ન હોય તો કેમ થાય ? ॥ ૧ ॥

વીરસ્સ મેંદિ (મિનુ)યગ્ગામે, કેરલિસ્સાવિદારૂળો ।

અહસારો કહ હુતો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૨॥

અર્થ — ને કર્મ ન હોય તો મહાવીરસ્વામીને કેવળ શાની છતાં મેંદિક ગામમાં ભય કર અતિમાર કેમ થાય ? ॥ ૨ ॥

વીરસ્સ અટ્ટિઅગ્ગામે, જમ્માઓ સૂલપાણિણો ।

વેઅળાઓ કહ હુતી, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૩॥

અર્થ — કર્મનું અસ્તિત્વ ન હોય તો અઙ્ગિક ગામમાં સૂલપાણિયક્ષથી સમર્થ વીર ભગવાનને પણ વેદનાઓ થઈ તે કેમ બને ? ॥ ૩ ॥

દારૂળાઓ સલાગાઓ, કન્નેમુ વીરસામિણો ।

પમ્મિલવતો કહ ગોત્તો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૪॥

અર્થ — ને તેવું કર્મ ન હોય તો મહાવીરસ્વામીના કાને ગોવાળિયો ભય કર ખીવા કેમ ઠોડી શકે ? ॥ ૪ ॥

વીસ વીરસસ ઉવસગ્ગા, જિર્ણિદસ્સાવિ દારુણા ।
સગમાઓ કહ હુતા, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૫॥

અર્થ — જો કર્મ ન હોત તો તીર્થ જરૂર શ્રીવીરપરમાત્મા-
ને પણ સગમદેવથી ભય કરી વીસ ઉપસર્ગો કેમ ચાત ? ॥ ૫ ॥

ગયસુકુમાલ(સસ)સીસમ્મિ, શ્વાહરગારસચય ।
પવિલ્લવતો કહ ભટ્ટો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૬॥

અર્થ — જો કર્મ ન હોય તો ગજસુકુમાળના મન્ત્રક
ઉપર ખેરના બળતા અગારા સોમિલ નામના વ્રાહ્મણે ભય
તે કેમ બને ? ॥ ૬ ॥

સીસા ઉ સ્વદગસ્સાવિ, પીલિજ્જતા તયા કહ ।
જ તેણ પાલણાવિ, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૭॥

અર્થ — જો કર્મ ન હોય તો તે વળતે ખધક મુનિના
શિષ્યોને પાલક યત્રમા કેમ કચડી શકત ? ॥ ૭ ॥

સણકુમારપામુલ્લ-ચક્કિણો વિ સુસાહુણો ।
વેયણાઓ કહ હુતા, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૮॥

અર્થ — જો કર્મ ન હોય તો સનતકુમાર ચક્રવર્તી વગેરે
ઉત્તમ સાધુઓને પણ વેદનાઓ ધર્મ તે કેમ થાય ? ॥ ૮ ॥

કોસલીય નિયઠસ્સ, દારુણા અચ્છિવેયણા ।
ધણિણો વિ કહ હુતા, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૯॥

અર્થ — જો કર્મ માનવામાં ન આવે તો કોશામ્બી નગરીમાં નિર્જીય જોવા પણ મુનિને એક શ્રીમતથો ભયકર નેત્ર પીડા થઈ તે કેમ થાય ? ॥ ૯ ॥

નમિસ્સતોમહાદાહો, નરિંદસ્સાવિ દારુણો ।

મહિલાણ કહ હુતો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૧૦॥

અર્થ — નમિરાજર્ષી જેવા નરેન્દ્રને પણ પોતાની સ્ત્રી જોના ક ક્ષોના અવાજથી અતરમાં મોગે દાહ થયો, તે જો કર્મ ન હોય તો કેમ હોઈ શકે ? ॥૧૦॥

અધત્ત વમદત્તસ્સ, સુદેહસ્સાવિ દુસ્સહ ।

ચત્તિકસ્સાવિ કહ હુત, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૧૧॥

અર્થ — મુદર શરીરવાળા પ્રહલદત્ત ચક્રવર્તીને પણ કર્મ વિના બીજા કયા કારણથી દુસ્સહ અધપણુ પ્રાપ્ત થાય ? ॥ ૧૧ ॥

નીયગુત્તે જિણિદો વિ, મૂરિપુણ્ણો વિ મારહે ।

ઉપજ્જતો કહ વીરો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૧૨॥

અર્થ — મોગ પુન્યવાળા જિનેન્દ્ર શ્રી મહાવીર પણ આ ભરતમે તમા નીચ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયા, તેનું કર્મ સિવાય અન્ય શું કારણ હોઈ શકે ? ॥ ૧૨ ॥

અવતીસુકુમાલો વિ, ઉજ્જેણીય મહાયસો ।

કહ સિવાઈ સ્વજ્જતો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૧૩॥

અર્થ — ઉચ્ચાચિની નગરીમા મોટા યશવાળા અવન્તી
 સુક્રમાળનુ શિયાળણીએ બક્ષણ કર્યું, તેનું કાળુ કર્મ જ હોઈ
 થકે ॥ ૧૩ ॥

સર્દૈય સુદ્ધસીલાય, મત્તારા પચ પડવા ।

દોવર્દૈય કહ હુતા, ન હુત જડ કમ્મય ॥૧૪॥

અર્થ — પવિત્ર સિયાળવાળી સતી એવી ક્રોધીને પાથ
 પાડવો પતિ થયા, તે કર્મ સિચાય કેમ બને ? ॥ ૧૪ ॥

મિયાપુત્તાઈજીવાળ, કુલીનાળ વિ તારિસ ।

મહાદુલ્લ કહ હુત, ન હુત જડ કમ્મય ॥૧૫॥

અર્થ — કુલીન એવા પણ મૂળાપુત્ર વગેરે અનેક છોવાને
 તે તે પ્રકારનુ કુળ થયું તે તેવા પ્રકારનું કર્મ ન હોય તો
 કેમ બને ? ॥ ૧૫ ॥

વસુદેવાઈળ હિડી, રાયવસોઽભવાળ વિ ।

તારુણે વિ કહ હુતા, ન હુત જડ કમ્મય ॥૧૬॥

અર્થ — જો કર્મ ન હોત તો, રાક્ષસના વગમા ઉત્પન્ન થયેલા
 વસુદેવાદિને યોવનઅવસ્થામા પણ કેમ ભાગ્ય પડત ? ॥ ૧૬ ॥

વાસુદેવસ્સ પુત્તો વિ, નેમિસીસો વિ દ્વઢળો ।

અભિલો કહ હુતો, ન હુત જડ કમ્મય ॥૧૭॥

અર્થ — વાસુદેવના પુત્ર તેમ જ તીર્થ કર પરમાત્મા
 નેમિનાથના શિષ્ય છતાં પણ દ્વલ્લુકાદિને જોયરી છ મહિના

મુધી મળી નહિ, તે તેણે કર્મ ન હોય તો કેમ બને ? (૧૭)

કળહસ્સ વાસુદેવસ્સ, મરણ ઇગાગિણો વળે ।

ભાડયાઓ કહ હુત, ન હુત જઈ કમ્મયં ॥૧૮॥

અર્થ—જો કર્મ ન હોય તો વાસુદેવ છતાં વનમા એકલા પડેલા કૃષ્ણનું પોતાના બાઈથી જ મળ્યું કેમ થાય ? ॥ ૧૮ ॥

નાંવારુદ્ધસ્સ ઉવસગ્ગો, વહ્મણસ્સ દારુણો ।

સુદાદાઓ કહ હુતો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૧૯॥

અર્થ—જો કર્મ ન હોય તો નાવમા બેઠેલા શ્રીમાન વહ્મણસ્વામીને સુદ શ્રેયક્ષથી ભય કર ઉપમર્ગ કેમ થાય ? ॥ ૧૯ ॥

પાસનાહસ્સ ઉવસગ્ગો, ગાદો તિત્થકરસ્સ વિ ।

કમઠાઓ કહ હુતો, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૨૦॥

અર્થ—તીર્થ કર છતાં પરમાત્મા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનને કમઠથી આકરા ઉપસર્ગ થયા તે કર્મ વિના કેમ બને ? ॥ ૨૦ ॥

અણુત્તરા સુરા સાયા—સુખસોહગ્ગલીલયા ।

કહ પાવતિ ચવણ, ન હુત જઈ કમ્મય ॥૨૧॥

અર્થ—અનુત્તર વિમાનવાસી દેવો કે જેઓ શાતાવેદનીય મુખની પૂરી સામગ્રીથી યુક્ત છે, તે પણ ત્યાથી ચઢી મૃત્યુ લોકમા આવે છે તે કર્મ વિના કેમ બને ? ॥ ૨૧ ॥

અથ દશશ્રાવકકુલકં

વાણિયગામપુરસ્મિ, આણદો જો ગિહવર્ડ આસી ।
સિવનદા સે મજ્ઞા, દસ સહસ્ત ગોડલા
ચડરો ॥૧॥

અર્થ :—વાણિજ્યશ્રામ નગરમા આનંદ નામે ગૃહસ્થ
હતો, તેને શિવાન દા નામે સ્ત્રી હતી અને દસ દસ હજાર ગાયેના
ચાર ગોપુગો હતા ॥ ૧ ॥

નિહિવિવહારકલતર-ઠાણેસુ કણયકોડિવારસગ ।
સો સિરિવીરજિણેસર-પયમૂલે સાવઓ જાઓ ॥૨॥

અર્થ —તેની પાને ભઠારમા, વ્યાપારમા અને વ્યાજે
બેમ કુલ મગી બાર કોડ નોતવા હતા તે (આનંદ) શ્રી મહાવીર
જિતેશ્વરનો ચરણનેવી જીવન્ મયો ॥ ૨ ॥

ચપાઈ કામદેવો, મદ્દામજ્ઞો સુસાવઓ જાઓ ।
છગોડલ અટ્ટારમ, કચણકોડીણ જો સામી ॥૩॥

અર્થ —ચ પા નગરીમા કામદેવ નામે શ્રી મહાવીરનો
સુશ્રાવક થયો તેને ભદ્રા સ્ત્રી હતી, ઉપર કહ્યા તેવા છ ગોપુલ
હતા અને તે અઠાર કોડ સોનયાનો સ્વામી હતો ॥ ૩ ॥

કાસીંણ ચુલણિપિયા, સામા મજ્ઞા ય ગોડલા

અટ્ટ ૧

ઘડવીસ કળયકોડી, સઢાણ સિરોમણી

જાઓ ॥૨॥

અર્થ — કાસીમા શ્રાવકોમા શિરોમણિ ચુલનીપિતા નામે મહાવીરનો શ્રાવક થયો તેને ગ્યામા સ્ત્રી હતી, આઠ ગોપુજો, તેમજ ચાવીસ કોઠ સોનયા હતા ॥ ૪ ॥

કાસીઈ સૂરદેવો, ધન્ના મજ્ઞા ય ગોડલા હચ્ચ ।

કળયદ્વારસકોડી, ગહીયવઓ સાવઓ જાઓ ॥૫॥

અર્થ — કાસીમા સૂરદેવ નામે ગૃહસ્થ હતો તેને ધન્યા નામે સ્ત્રી હતી, અને છ ગોપુજ તથા અઠાર કોઠ સોનયા હતા તે મત શ્રદ્ધ કરી ને પ્રભુ મહાવીરનો શ્રાવક થયો ॥ ૫ ॥

આલભિયાનયરીંણ, નામેણ ચુલ્લસયગઓ સઢો ।

ઘહુલા નામેણ પિયા, રિહ્લી સે કામદેવસમા ॥૬॥

અર્થ — આલભિમ નગરીમા ચુલ્લસયગ નામે શ્રા મહાવીરનો શ્રાવક થયો તેને ઘહુલા નામની સ્ત્રી હતી અને તેની મહિ કામદેવ શ્રાવના જેટલી હતી ॥ ૬ ॥

કપિહ્ણપટ્ટણમ્મિ, સઢો નામેણ કુહકોલિયઓ ।

પુસ્સા પુણ જસ્સ પિયા, વિહ્વો સિરિકામદેવ-

સમો ॥૭॥

અર્થ — કાપિલપુરમાં કુડકોતિક નામે શ્રી મહા-
વીરનો શ્રાવક હતો તેને પુષ્પા નામે સ્ત્રી હતી અને તેનો
વૈભવ શ્રી કામદેવ શ્રાવકના સમાન હતો ॥ ૭ ॥

સદાલપુત્તનામો, પોલાસમ્મિ કુલાલજાઈઓ ।

ભજા ય અગ્નિમિત્તા, કચળકોડીળ સે

તિન્નિ ॥૮॥

અર્થ — મહાનપુત્ર નામનો શ્રી મહાવીરનો શ્રાવક
પોલાસપુરમાં કુભાર વ્યતિનો થયો તેને અગ્નિમિત્તા નામે
સ્ત્રી હતી અને ત્રણ કોઠ સોનામહોરો તેની પામે હતી ॥ ૮ ॥

ચઢવીસ કળયકોડી, ગોઝલ અદ્દેવ

રાયગિહનયરે ।

સયગો ભજા તેરસ, રેવઈ અડ સેસ કોડીઓ ॥૯॥

અર્થ — ચોવીસ કોઠ સોનયા, અને આઠ ગોકુલવાળો
રાજગૃહી નગરીમાં શતક નામે શ્રી મહાવીરનો શ્રાવક હતો
તેને રેવતી આદિ તેર આંખો હતી તેમાં રેવતી આઠ કોઠ
અને બાકીની એક એક કોઠ સોનામહોરો લાવી હતી ॥ ૯ ॥

સાવત્થીનયરીણ, નદણિપિય નામ સદ્દુઓ જાઓ ।

અસ્સિણિનામા ભજા, આણદસમો ય

રિદ્ધીણ ॥૧૦॥

અર્થ — શ્રાવસ્તી નગરીમા નન્દનીપ્રિય નામે શ્રી મહાવીરનો શ્રાવક થયો, તેને અશ્વિની નામે સ્ત્રી હતી, અને તે ઋદ્ધિમા આનંદ શ્રાવકની સમાન હતો ॥ ૧૦ ॥

સાવર્થીવત્થવ્વો, લતગપિય સાવગો ચ
(જો ૫) વરો ।

ફાગુણિનામકલત્તો, જાઓ આણદસમ -
વિહ્વો ॥૧૧॥

અર્થ — શ્રાવસ્તી નગરીમા લાન્તકપ્રિય નામે શ્રેષ્ઠ શ્રી મહાવીરનો શ્રાવક વસ્યો હતો, તેને રૂ શુની નામે સ્ત્રી હતી તે વિભવમા આનંદ શ્રાવક સરખો હતો ॥ ૧૧ ॥

નોંધ—ઉવામગસાઓ સૂતમા ભગવનના દશમા શ્રાવકનું નામ ‘સાલિહીપિયા’ કહ્યું છે

ફક્કારસ પડિમધરા, સવિ સિરિવિરપયકમલભત્તા ।
સવ્વે વિ સમ્મદિટ્ઠી, ધારસવયધારયા સવ્વે ॥૧૨॥

અર્થ — એ સર્વ શ્રાવકો અગિયાર પ્રતિભાને ધારણ કરનારા, શ્રી મહાવીરસ્વામીના ચરણકમળને સેવનારા, સમ્મગ્ દષ્ટિ અને બાર વ્રતોને ધારણ કરવાવાળા હતા ॥ ૧૨ ॥

શ્રીશ્રિયાવહિકુલકં

નમવિ સિરિવદ્ધમાણસ્ત પયપકય,
મવિઅજિઅમમરગણનિચ્છપરિસેવિઅ ।

ચડરગદ્ગીવજોણીણ સ્વામણરુણ,
મણિમુ કુલય અહં નિસુણિઅ જહ સુણ ॥૧॥

અર્થ — સત્ય જીવોડ્ધી બ્રમરેના સમૂદ્ધી નિત્ય સેવાયેલા
શ્રી મહાવીર પ્રભુના તે (પ્રસિદ્ધ) ચળુડમલને નમીને
ચાર ગતિના જીવની યોનિઓને (સર્વ જીવોને) ખમાવવાને માટે
જેમ મેં સિદ્ધાતમા સાબળેલું છે તેમ કૃપાકાંડા કરું છું ॥ ૧ ॥

નારયાણં જિઆ સત્તનરય[પ્પ]ઝમવા,
અપજપજ્જત્તમેણ્હિં ચડદસ ધુવા ।
પુઢવિઅપતેયવાડવણસ્સઈણંતયા,
પચ તે સુહુમ ધૂલા ય દસ હુતયા ॥૨॥

અર્થ — સાત નરક પૃથ્વીના લેદે નરકના જીવોના સાત
પ્રકાર છે તે ૭ પર્યાયા અને ૭ અપર્યાયા મળીને નારકોના
કુલ ચઉદ લેદ થાય તથા તિર્થ ચમા-પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉ
કાય, અને માધારણ વનરુપિ કાય, જે પાય લેદોના સૂક્ષ્મ અને
આદર, જેમ જન્ને મળી દશ લેદો થાય છે ॥ ૨ ॥

અપજપજ્જત્તમેણ્હિં વીસં ભવે,

અપજપજ્જત્ત પત્તેયગ્ગસ્સઙ્ગ દુવે ।

एवमेगिदिआ वीस दोजुत्तया,

अपजपजविदि-तेइदि-चउरिदिया ॥૩॥

અર્થ—એ દશને અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત એ બે બે પ્રકારે ગણતા વીસ ભેદ થાય, ઉપગત અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત એ બે ભેદ પ્રત્યેક વનસ્પતિ છે એ પ્રકારે એકેન્દ્રિયતા કુલ ૨૨ ભેદો થાય છે તે મિત્તાય પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત બેદ્રિય, તેઈ દ્રિય અને ચૌરિદ્રિય મળી વિષ્વેન્દ્રિયતા છ ભેદો થાય છે ॥ ૩ ॥

नीरथलसेअरा उरगपरिसप्पया,

भुजगपरिसप्प सन्नि ऽसन्नि पंचिदिया ।

दसवि ते पज्जअपजत्त वीस कया,

तिरिय सव्वेऽडयालीस भेया मया ॥૪॥

અર્થ—વળી મ જો પ ચે દ્રિય અને અસ જો પ ચે દ્રિય, તે પ્રત્યેકતા જગત્તર, મધ્યગત્તર, ખેતર, ૮૦ પરિસર્પ અને ભુજપરિ સર્પ, એ પાચ પાચ ભેદ હોવાની દશ ભેદ થાય, તે વળી પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના બે વી ગણતા ૨૦ ભેદ થાય છે એમ સર્વ મળી તિર્ય-વના ૪૮ ભેદ વધ્યા છે ॥ ૪ ॥

पचदसकम्मभूमी य सुविसालया,

तीस अकम्मभूमी अ सुहकारया ।

અતરદીવ તહ પવર છપ્પણયં,
મિલિય સયમહિયમેગેણ નરટાણય ॥૫॥

અર્થ — મુવિગ્ગાળ પદર ડર્મ ભૂમિઓ, એકાન્તે જ્યાં મુખ્ય છે તે ત્રીસ અકર્મભૂમિઓ અને છપ્પન અતરદીપો, એમ મનુષ્યને ઉપજવાના દુન એકસો ને એક અધાનકો છે ॥ ૫ ॥

તતથ અપજત્તપજ્જત્તનરગઢમયા,
વતપિત્તાહસન્નિઅપજત્તયા ।
મિલિયસવ્વે ત્રિ તે તિસય તિઉત્તરા,
મણુયજમ્મમ્મિ ઇમ દુતિ ત્રિવિહપ્પયરા ॥૬॥

અર્થ — ત્યાં પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત એવા બે સેવાળા ગર્ભજ મનુષ્યો હોય છે, તેના ૨૦૨ લેહ થયા તથા તેઓના વમન-પિત્તાદિક (ઓઃ આનોમા) ઉત્પન્ન થતા અપર્યાપ્ત સ્ત્ર મૂર્છિમ મનુષ્યના ૧૦૧ લેહ છે એમ સર્વ મળી મનુષ્યના ૩૦૩ લેહો થાય છે ॥ ૬ ॥

ભવણવહ્દેવ દસ યનર પરહમ્મિયા,
જમગા દસ ય તહ સોલ વતરગયા ।
ચર-થિરા જોહસા ચદ સૂરા ગહા,
તહ ય નક્ખત્ત તારા દસ માવહા ॥૭॥

અર્થ — (દેવોમા) ભવનપતિ દેવોના દશ લેહ, પગ્મા-ધાર્મિકના પદર, તિર્યગ્જાતકના દશ તથા વ્યતરના સોળ અને

ચ દ્ર, સૂર્ય, શુક્ર, નક્ષત્ર અને તારા એ પાચ ચર અને પાચ
સ્થિર મળી દેવીપ્રમાન જ્યોતિષીના દશ લેઠ થયા ॥ ૭ ॥

કિન્નિસા તિણિ સુર વાર વેમાણિયા,
ભેય નવ નવ ચ ગેવિજ્જ લોગતિયા ।

પંચ આણુત્તરા સુરવરા તે જુયા,
एगहीण सय देवदेवीजुया ॥૮॥

અર્થ — તથા કિન્નિગપ દેવના ત્રણ લેદ, ખાત્ર લેદ વૈમા
નિકના, નવ ઐવેચકના, અને નવ લોકાન્નિકના, તથા પાચ
લેદ અનુત્તરના, તે બધા ભેડતા દેવ અને દેવીઓ સહિત નવાણુ
લેદો દેવોના વાચ છે ॥ ૮ ॥

અપજપજ્જત્તમેણિં સચટ્ટાણુઆ,
મગ્ગવણજોઙ્ગવેમાણિયા મિલિયા ।

અહિઅ તેસટ્ટી સવિ હુતિ તે પણસયા,
અભિહયાપયદસયગુણિઅ જાયા તયા ॥૯॥

અર્થ — એ નવાણુના પચાસ અને અપચાસ ગણુતા જીવન-
પતિ, વ્યતગ, જ્યોતિષ અને વમાનિડ, એ ચારેના મળી
એકસોને બાણુ લેદો થાય છે એમ $૧૪+૪૮+૩૦૩+૧૬૮=$
 ૫૬૩ લેદો નરગદિ ચારે ગતિના જીવોના થયા, તેને અભિ
હયાદિક દશ પદોએ ગુણુતા—॥ ૯ ॥

પંચસહસા છસય મેય.તીસાહિયા,

રાગદોસેહિ તે સહસ ઇગારસા

દુસયસટ્ટી તિ મળવયળકાણ પુળો,

મહસ તેતીસ સયસત્તઅસિઈ ઘળો ॥૧૦॥

અર્થ — પાચ હજાર, હમો ને ત્રીશ લેઠ થાય, તેને રાગ અને ટેપ એમ બેથી ગુણતા અગિયાર હજાર બમો અને સાઠ લેઠ થાય, તેને મન વચન અને કાયા એ ત્રણથી ગુણીએ ત્યારે તેત્રીશ હજાર, સાતસો ને એગી લેઠ થાય ॥ ૧૦ ॥

કરણકારણઅણુમઈ(ઙ)સજોડિયા,

ઇગલખ સહસઙ્ગ તિસયચાલીસયા

કાલતિઅગણિય તિન્નિલસ્થ ચડસહસયા,

વીસહિઅ ઇરિઅ મિચ્છામિદુક્કડપયા ॥૧૧॥

અર્થ — (વળી તેને) કરવુ, કરાવવુ અને અનુમોદવુ એ ત્રણ લેઠે ગુણવાથી એક લાખ, એક હજાર, ત્રણસો ને આલીંગ લેઠો થાય, અને તેને ત્રણે કાવથી ગુણતા નાણુ લાખ, ચાર હજાર અને વીશ લેઠો થાય તે દરેક પ્રકારે ‘ મિચ્છામિદુક્કડ ’ દેવાથી ઇરિયાવહિના મિચ્છામિદુક્કડ ના તેટલા આનો થાય ॥ ૧૧ ॥

નોટ—બીજા અધ્યેમા આ ૩૦૪૦૨૦ ને છ સાક્ષીથી ગુણતા ‘૧૮૨૪૧૨૦’ પ્રકારે પણ મિચ્છામિ-દુક્કડ દેવાય છે, એમ કહેલું છે.

इणिपरि चउरगइमाहि जे जीवया,
कम्मपरिपाफिनवनवियजोणीठिया ।

ताह सव्वाह कर करिय सिर उप्परे,
देमि मिच्छामिदुक्कडं बहु बहु परे ॥१२॥

અર્થ — એ પ્રભાણે પોતપોતાના કર્મવિપાકને અનુસારે જુગી જુગી બાળની યોનિઓમા ચાર ગતિમા જે જીવે રહેવા છે તે દરેકને હું મન્યકે હાથ જોડીને અનેકાનેક વાર મિચ્છામિદુક્કડં હઉં છું ॥ ૧૨ ॥

इअ जिअ विविहप्परि मिच्छामिदुक्कडि,
करिहि जि भविआ सुट्टुमणा ।

इति छिदिअ भउदुह पामिअ सुरसुह,
सिद्धिनयरि सुह लहइ धणा ॥१३॥

અર્થ — એ પ્રકારે જે બાલિક જીવ શુદ્ધ મન વડે કરીને વિવિધ પ્રકારે જીવે પ્રત્યે ‘મિચ્છા દુક્કટ્ટા’ કરે છે તે મ સારના દુષ્ટો છેડીને, વચ્ચે દેવોના સુખ પામીને આખરે મોક્ષ નગરોનું અનંત સુખ મેળવે છે ॥ ૧૩ ॥

અથ શ્રીસ્તન્નેસરધરિ-વિરચિતા

શ્રી સંવોધસત્તરિ.

(મૂળ અને લાપાન્તર મુદ્રા)

નમિક્ષણ તિલોચગુરુ, લોઆલોઅપ્પચાસયં વીર ।
સવોહસત્તરિમહ, રણમિ ઉદ્ધારગાહાર્હિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ રૂપ ત્રણ લોકના
ગુરુ અને લોકાલોકના પ્રકથક એવા શ્રી વીરસ્વામીને નમસ્કર
કરીને સૂનોમાથી ગાથાઓ ઉદરીને તુ આ સંવોધસત્તરિ
નામનો પ્રથમ ગ્રંથ હુ (૧)

સમતાત્ર મહત્વ જણાવે છે

સેયવરો ય આસ-ધરો ય બુદ્ધો ય અહવઅન્નો વા ।
સમભાવભાવિઅપ્પા, લહેઈ મુક્ત્વ ન સદેહો ॥૨॥

અર્થ—સ્વાય શ્વેતાબર પદ્મને હોય, અથવા દિગંબર
હોય, બૌદ્ધ હોય અથવા અન્ય ઠોઈપણ પદ્મને રાગી
હોય, પરંતુ જેનો આત્મા સમભાવથી ભવિત હોય, રાગદેવથી
મુક્ત હોય, તે મોક્ષ પામે જ, એ નિમદેહ છે (૨)

દેવ ધર્મ અને ગુરુ સ્વરૂપ

અદ્વદસદોસરાહિઓ, દેવો ધર્મોવિ નિઝગદય-
સહિઓ ।

સુગુરુવિ ધમયારી, આરમ્ભપરિગ્ગહા ત્રિરઓ ॥૩॥

અર્થ — અઢાર દૂપણે ગઢિત હોય તે દેવ સમજવા, શુદ્ધ
હયાથી મુક્ત હોય તે ધર્મ સમજવો, તેમજ શ્રદ્ધાચારી અને
આરભ પરિગ્ગહથી મુક્ત હોય તેને સુગુરુ બાબુવા (૩)

દેવે દેવમાં કયા આરમ્ભ ન હોય તે બતાવે છે

અન્નાણકોહમયમાણલોહમાયા રઈં ય અરઈં ય ।
નિહાસોઅઅલિયવચણચોરિઆમચ્છરમયા ય ॥૪॥
પાણિવહપેમકીલા, પસગહાસા ય જસ્સ ઇ દોસા ।
અદ્ધારસવિ પગઢા, નમામિ દેવાહિદેવ ત ॥૫॥

અર્થ — અજ્ઞાન, ક્રોધ, મદ, માન, લોભ, માયા, રતિ-
અગતિ, નિદ્રા, રોક, અમત્ય વચન, ચોરી, મત્સર અને ભય,
તથા પ્રાણીવધ (જીવહિંસા), પ્રેમ, ક્રોધ, અનિત્ય પ્રસંગ અને હાન્ય,
એ અઢારેય દૂપણો જે આત્મામાંથી નાશ પામ્યા છે, તે દેવાધિ
દેવને હું નમસ્કાર કરું છું (૪-૫)

દેવે સાચા ધર્મનું સ્વરૂપ કહે છે

સઘ્વાઓવિ નઈંઓ, કમેણ જહ સાયરમિ નિવડતિ ।
તહ ભગવઈંઅહિસા, સઘ્વે ધર્મમા સમિહ્લ(મુહ્લિ)તિ ॥

અર્થ — જેમ સર્વ નીચો અનુક્રમે મમુદ્રમા આવીને મળે છે, તેમ મહા ભગવતી એવી અહિંસા(દયા)મા સર્વ ધર્મેના મમાવેશ થાય છે (૬)

હવે શુદ્ધ શુરુતુ સ્વરૂપ જણાવે છે

સસરીરે વિ નિરીહા, વજ્રાભિમતરપરિગ્ગહત્રિમુક્તા ।
ધમ્મોવગરણમિત્ત, ધરાતિ ચારિત્તરક્ષટ્ટા ॥ ૭ ॥
પચિદિયદમણપરા, જિણુત્તસિદ્ધતગહિયપરમત્થાં ।
પચસમિયા તિગુત્તા, સરણ મહ પરિસા ગુરુણો ॥ ૮ ॥

અર્થ — પેતાના શરીરને વિષે પણ મમતા વિનાના, ધન ધાન્યાદિ ભાદ્ર અને રાગ-દ્વેષાદિ અણ્યતર પરિશ્રદ્ધથી મુક્ત થએલા, માત્ર વચ્ચાદિ ધર્મસાધનોના પણ ચારિત્રની રક્ષા માટે જ ઉપયોગ કરનારા, તથા પાચેય મંદ્રિયોને દમન કરવામા મદા તત્પર, જિનેશ્વરદેવે કહેલા સિદ્ધાંતથી જોઓએ પરમાર્થ (રૂપ આત્માને) જાણ્યો છે, વળી પાચ સમિતિએ કરી શુદ્ધ અને નામ શુભિએ કરી શુભ, એવા સદ્ગુરુનું મને શરણુ થાઓ (૭-૮)

હવે દુશ્નુઓ મેળુ હતાપ તે કહે છે

પાસત્થો ઓસન્નો, હોઈ કુસીલો તહેવ સસત્તો ।
અહછદો વિ ય ણ, અવદાણેજ્ઞા જિણમયમિ ॥ ૯ ॥

અર્થ — ૧ પાસત્થો, ૨ ઓસન્નો, ૩ કુસીલિયો તેમજ ૪ સ સક્ત અને ૫ યથાછ દ, એ જિનમતને વિષે અણ દનિક (૯)

કુચ્છને વદન કરવાનું ફળ કહે છે

પાસત્થાઈં વંદમાણસ્સ નેવ કિત્તી ન નિજ્જરા હોઈ ।
જાયઙ્ઙ કાયકિલેસો, વધો કમ્મસ્સ આણાઈ ॥૧૦॥

અર્થ — ઉપર જેમના નામ કહ્યા તે પાસત્થાઈકને વદન કરનારની યશ પ્રીતિ વતી નથી, નિજ્જરા (કર્મક્ષય) પણ થતી નથી, ધિવટો કાયાને કલેશ થાય છે, અને આઠ પ્રકારના ઝોર્મેનો બધ થાય છે વિશેષમા જિનાજાનો ભગ થાય, ખોટા માર્ગની પર પગ ચાલે, મિત્રયાત્ર કર્મનો બધ થાય અને સયમની (ગામ્હની) વિરાધના વાય છે (૧૦)

હવે પાસત્થાઈ નમસ્કાર કરવાનારને શુ ગેનાજ થાય તે કહે છે

જે ઘમચેરમટ્ટા, પાણ પાડતિ વમયારીણં ।
તે હુતિ હુટ્ઠમુટ્ટા, વોહી વિ સુદુલ્લહા વેસિ ॥૧૧॥

અર્થ — જે બ્રહ્મચર્યબ્રહ્મપુષ્પો, બ્રહ્મચારી પુરુષોને પોતાને પગે પાડે છે, વદન કરાવે છે, તેઓ અગવના ભવમા લૂણ-પાગળા થાય છે અને મમ્યકત્વની પ્રાપ્તિ પણ તેઓને અત્યંત દુર્લભ થઈ પડે છે (૧૧)

સમ્યક્ત્વથી બ્રહ્મ થવાથી શુ ગુમ્હાન થાય તે કહે છે

દંસણમટ્ટો મટ્ટો, ટસણમટ્ટસ્સ નત્થિ નિઠ્ઠવાણં ।
સિજ્ઞતિ ચરણરહિઆ, દસણરહિઆ ન સિજ્ઞંતિ

અર્થ — દર્શન જોટલે સમ્યક્ત્વ, તેનાથી બ્રહ્મ થયેલો સર્વથા બ્રહ્મ કહેવાય છે, કારણ કે દર્શનબ્રહ્મને નિર્વાણની પ્રાપ્તિ

હવે એવાને સ્થિર કરવાને આરિનધર્મનું સર્વોત્કૃષ્ટપણ બનાવે છે
 કો ચક્ષુઃકિરિદ્ધિં, ચઙ્ગ દાસત્ત્વ સમભિલસઈ ।
 કો વ રચનાઈ મુત્તુ, પરિગિન્હઈ ઉવલસઢાઈ ॥૧૮॥

અર્થ—ચક્ષુર્તોષણાની ક્ષત્તિને ત્યજી દર્શને દાસપણની
 અભિલાષા દોણ કરે ? અથવા ગત્તોને મૂકીને પચગ્ના કંકરા
 દોણ ચકણ કરે ? (જે મૂર્ખ હોય અને લાલાલાભના વિચારથી
 શૂન્ય હોય તે તેમ કર, એના જેવું આગ્રિ છોડીને ગૃહસ્થ
 બનવાથી થાય છે) (૧૮)

હવે આગ્રિનું મૃદુ સાધનું નથી, એમ દર્શાવડે સિદ્ધ કરે છે
 નેરઙ્ગાણવિ દુઃખ, જિજ્ઞઙ કાલેણ કિ પુણ નરાણં ।
 તાન ચિર તુહ હોઈ, દુઃખમિણ મા સમુચ્ચિયસુ ॥

અર્થ—(હે સાધુ ?) નાગડીના દુ ખો પણ કાળે કરીને
 નાશ પામે છે, તો મનુષ્યપણાના દુ ખો માટે શું કહેવું ?
 તે માટે તને આ દુ ખ ઘણા કાળ સુધી નહિ ગહે, એમ
 સમજી તું ખેદ (ત્યાગ) ન કર । (સાત્ત્વિક બન ।) (૧૯)

આગ્રિ છોડી દેવું, તે બદલ અનિષ્ટ છે એમ સમજાવે છે
 વરમર્ગિમિ પવેસો, વર ત્રિસુદ્ધેણક્રમ્મ(સ્મ)ણા
 મરણ ।

મા ગહિયવ્વયમ્મગો, મા જીઅ ચલિઅસીલસ્સ ॥

અર્થ—અશિમા પ્રવેશ કરવો તે શ્રેષ્ઠ છે, વિશુદ્ધકર્મ
 (અણસણ) કરીને મરણ પામવું તે પણ શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ અકલ્પ

કરેવા પ્રતનો ભગ કરવો તે શ્રેષ્ઠ નથી, તેમજ શી નથી જાણ
થઈને જીવણુ પણ શ્રેષ્ઠ નથી (૨૦)

હવે શ્રદ્ધા પીડના કેળવના માટે નવું ગાયત્રી સમન્વિતનું સ્વરૂપ,
તેની દુર્લભતા અને તેનું ફળ કહે છે

**અરિહ દેવો ગુરુણો, સુસાદુણો જિણમય મહ પમાણ ।
ઈચ્છાઈ સુહો ભાવો, સમ્મત્ત વ્રિતિ જગગુરુણો ॥૨૧॥**

અર્થ — અરિહ ત તે દેવ, સુસાદુણો તે ગુરુઓ અને જૈન
(જિનોક્ત) તત્ત્વો (ધર્મ) તે માર પ્રમાણુ છે—ઈચ્છાઈ
આત્માનો શુભ ભાવ, તેને જગદ્ગુરુ શ્રી તીર્થ કર દેવો અમ્ય-
કત્વ કહે છે (૨૧)

**લભ્મહ સુરસામિત્ત, લભ્મહ પહુઅત્તણ ન સદેહો ।
એગ નવરિ ન લભ્મહ, દુહ્મહરયણ વ સમ્મત્ત ॥૨૨॥**

અર્થ — દેવોનું સ્વામીપણું (ઈન્દ્રપણું), અને પ્રભુતા
(ઐશ્વર્ય—કુરાર્થ) પણ મળ્યા શકે છે, પણ જીવને સ સારમા
(મિતામણી રત્નથી પણ અધિક એક આત્માના) અમૃત્ય રત્ન
સરખું સમકત્વ રત્ન મળણુ દુર્લભ છે, તે નિશ્ચય કહે છે (૨૨)

**સમ્મત્તમિ ડ લહ્મે, વિમાણવ્રજ્જ ન વધણ આહ ।
જહ્વિ ન સમ્મત્તજહ્વો, અહવ ન વદ્ધાઉઓ પુઠ્ઠિ ॥**

અર્થ — સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કર્યા પછી જો તેણે પાણુ તે
વમી નાખ્યું ન હોય તો, અથવા સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિનો પૂર્વ કાર્ય
અન્ય ગતિનું નિકાચિત આયુષ્ય ન જાણ્યું હોય તો મનુષ્ય

સસાર, ૪ એકત્વ, ૫ અન્યત્વ, ૬ અશૌચતા, ૭ આશ્રય,
૮ સવર, ૯ કર્મનિર્જરા, ૧૦ ધર્મની મુક્તતા, ૧૧ લોક-
સ્વરૂપ, અને ૧૨ બોધિની (સમ્યક્ત્વની) દુર્લભતા, એ બાર
ભાવનાઓથી ભાવિતાત્મા, એમ આચાર્યના છત્રીસ ગુણો બાંધવા
૧ (શાસ્ત્રમા છત્રીસ પ્રકારે છત્રીસ ગુણોનું વર્ણન છે) (૨૭)

દરે સાધુના સત્તાવીસ ગુણો દેવે છે

છવ્વયછકાયરમ્ભા, પર્ચિદિયલોહનિગ્ગહો રત્તી ।
ભાવવિસોહિ પડિલે હ્ણાઙ્કરણે વિસુદ્ધી ય ॥૨૮॥
સજમજોણ જુત્તો, અકુસલમણવયણકાયસરોહો ।
સીયાઙ્કપીડસહણ, મરણતત્તવસગ્ગસહણ ચ ॥૨૯॥

અર્થ — જીવહિંસા, અસત્ય, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહ
(મૂર્છા) અને ગત્રિભોજન, એ છનો ત્યાગ કરવા ૩૫ ॥
મતો પાળવા, પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેડકાય, વાડકાય, વનસ્પતિ
કાય અને ત્રમકાય એ છ કાય જીવોની રક્ષા કરવી, ચામડી,
જીભ, નાક, નેત્રો અને જ્ઞાન એ પાંચ ઇન્દ્રિયો તથા લોભ
એ છને વશ કરવા, ૧૬ ક્ષમા કરવી, ૨૦ ભાવ શુદ્ધ
કરવો, ૨૧ પડિલેહણ વગેરે શુદ્ધ (વિધિપૂર્વક) કરવું, ૨૨
સાધુપણના યોગોમા (વિનય-વૈયાવચ્ચ-જ્ઞાન-ધ્યાન વગેરે
કાર્યોમા) રક્ષા રહેવું, ૨૩-૨૪-૨૫ દુષ્ટ મન-વચન તથા
કાયાનો રોધ કરવો, ૨૬ ઠંડી વગેરે પરિવહોની પીડાને
સહન કરવી અને ૨૭ મગ્ણાન્ત ઉપસર્ગો સહન કરવા, એ
પ્રમાણે સાધુના સત્તાવીસ ગુણો બાંધવા (૨૮-૨૯)

એવા મુજવાન સાધુની મેના કરવાનું કહે છે

સત્તાવીસગુણેહિ, યદિં જો વિમૂસિઓ સાહૂ ।
તં પળમિજ્ઞહ ભત્તિ-ઞ્મરેણ હિયણ રે જીવ । ॥૩૦॥

અર્થ — ઉપર કહ્યા તે સત્તાવીસ ગુણોથી જે સાધુ
વિમૂષિત છે, તેને હે જીવ ! અતિ ભક્તિભર્યા દૃઢયથી નમઝકાર
કરવો ભોલો છે (૩૦)

હવે આવકના એકવીસ ગુણો જણાવે છે

ધમ્મરયણસસ જુગ્ગો, અલુહો રૂવવ પગહસોમો ।
લોગેપિઓ અકૂરો, મીરુ અસહો સુદક્ષિણો ॥૩૧॥
લજ્જાલુઓ દયાલુ, મજ્જતથો સોમદિટ્ઠી ગુણરાગી ।
સુરુહ સુપમ્મજુત્તો, સુદીહદસી વિસેસન્નૂ ॥૩૨॥
બુદ્ધાણુગો વિણિઓ, કયન્નુઓ

પરહિઅ(ય)ત્થકારી અ ।

તહ ચેવ લલ્લલમ્મલો, ઇગવીસગુણો હવહ સહો ॥

અર્થ — ધર્મરત્નને મેળવવાની યોગ્યતાવાળો આવક
એમ્વીશ ગુણે કરીને યુક્ત હોય, તે એકવીશ ગુણો આ પ્રમાણે—
અમુદ્ર(ગભીર)૧, રૂપવત (દંદ્રિયો અને અવયવોથી પરિપૂર્ણ
મુંદર શરીરવાળો) ૨, પ્રવૃત્તિએ સૌમ્ય ૩, લોકપ્રિય ૪, અકૂર
૫, પાપશીરુ ૬, અશઠ (સરળ) ૭, મુદ્ધક્ષિણવાન ૮, ખગળ

કામમા વજ્રમણુ ૯, દયાણુ ૧૦, મધ્યમ્ય સૌમ્યદષ્ટિ (ગુણ-
અવગુણમા ઠે શુભિત્રમા મધ્યમ્ય એવી સૌમ્ય દષ્ટિવાળો)
૧૧, ગુણરાગી ૧૨, મત્કથક (ધર્મકથા વગેરે સારી વાર્તાઓ
કરવાના સ્વભાવવાળો) ૧૩, સુપશ્ચક્ર (કુટુંબ-પરિજન વગેરે
પક્ષ ધર્મી હોય તેવો) ૧૪, મુનીર્ધર્શી (પર્યાલોચનકા ૧) ૧૫,
વિશેષજ્ઞ (વસ્તુના ગુણદોષને-લેહને સમજનારો) ૧૬, વૃદ્ધાનુગ
(જ્ઞાનવૃદ્ધ અને સદાચારી પુરુષોને અનુસન્નારો) ૧૭, વિનીત
૧૮, કૃતજ્ઞ (બીજાએ કરેલા ઉપકારને નહિ ભૂલનારો) ૧૯,
પરહિતાર્થકામી ૨૦, તેમજ લબ્ધવક્ષ (અન્યના ચિત્તને ઓળખ
નારો અથવા સાધ્ય નિશ્ચિત કર્યું હોય તેવો) ૨૧, એ એકવીસ
ગુણવાળો. એવ ધર્મને માટે યોગ્ય જાણવો (૩૧-૩૨-૩૩)

હવે જિનાગમની અતિ આવશ્યકતા જણાવે છે

**કથ અમ્હારિસા પાળી, દૂસ્સમાદોસદૂસિઆ ।
હા અણાહા કહ હુતા, ન હુતો જહ્ જિણાગમો ॥૩૪॥**

અર્થ — દૂષમ કાલના દોષે કરીને દૂષિત (વડ અને
જડ) અમારા જેવા અનાથ નિગધાર પ્રાણીઓ ભો જિનાગમ
ન હોત તો કયા ડવા કેવા હુ યો પામત ? અર્થાત્ વિશિષ્ટ
જ્ઞાનીઓના વિરહમા હવને એક જોત આગમનો જ હવનમા
આધાર છે (૩૪)

આગમનું જહ્માન કરનાથી ચતા લાભો કહે છે

**આગમ આયરતેણ, અત્તણો હિયકલ્પિણો ।
તિત્થનાહો ગુરુ ધમ્મો, સવ્વે તે બહુમન્નિયા ॥૩૫॥**

અર્થ — આત્માનું હિત ઈચ્છનારે આગમને અર્થાત્ આગમોક્તા રહસ્થને આચરવાથી (તત્ત્વરૂપે સ્વીકારવાથી) વસ્તુતઃ આગમને જ નહિ, પણ આગમ) ત્રી તીર્થ કર્ત્તેવ, શુરુ અને ધર્મ, એ સર્વનું બહુમાન કર્યું ગણાય છે (૩૫)

દવ કેવા સઘ થીસઘ ન મનાય ? તે કહે છે

સુહસીલાઓ સચ્ચદ ચારિણો વેરિણો સિવપદસ્ત ।
આણામદ્વાઓ વહુ-જણાઓ મા મળહ સઘુત્તિ ॥૩૬॥

અર્થ — ગૌતમસ્વામી પ્રત્યે શ્રી વીર ભગવત કહે છે કે હે ગૌતમ ! સુખશીલિયા અર્થાત્ પૌદ્ગલિક સુખતા અર્થી, રવેચ્છા સુજ્ઞા વર્તવાવાળા (સદાચાર વિમુખ), મોક્ષ માર્ગના વૈરી (વર્મક્રોધી) અને તેથી જિનાશાબ્રહ્મ (જિન વચનના લીપક), એવા ઘણા લોકોનો સમુહ હોય તો પણ તેને 'શ્રીસઘ' ન કહેવો (૩૬)

પૂનઃ 'શ્રીસઘ' મને કહેવાય ? તે બે આચારી કહે છે

ણગો સાહુ ણગા ય, સાહુણી સાવઓ વિ સદ્ધી વા ।
આણાજુત્તો સઘો, સેસો પુણ અદ્ધિસઘાઓ ॥૩૭॥
નિમ્મલનાણપહાણો, દસણજુત્તો ચરિત્તગુણવત્તો ।
તિત્થયરાણ ય પુજ્જો, વુચ્છઈ ણ્યારિસો સઘો ॥૩૮॥

અર્થ — જે જિનાશાએ ડરીને સુખ હોય, તેવા એક સાધુ, એક સાધ્વી, એક આવક મને એક જ આધિક હોય તો પણ તેને સઘ કહેવાય બાકી (ઉપર કહ્યા તેવા સુખ-શીલિયા વગેરેના) સમુહ ઘણા હોય તો પણ તે હાડકાનો

સમુદ્ધ નાણવો (કારણ કે ધર્મ રૂપ પ્રાણ વિનાના તે હાડકા જ ગણાય) (૩૭)

તથા નિર્મળ એટલે સમ્યક્ જ્ઞાનની જ્યાં (જેના ઇવનમા) પ્રધાનતા છે, જે સમ્યક્ દર્શનથી સુક્ષ્મ છે અને તે સમ્યક્ ચારિત્ર ગુણવાળો છે (એમ જે સમ્યક્ જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રરૂપ મોક્ષમાર્ગનો આશયક છે, આધાર છે) એવો 'ત્રીસ ધ' તે શ્રી તીર્થ કરોને પણ પૂજ્ય કહેવાય છે (૩૮)

હવે કિયામાં જિનારાની મહત્તા જણાવે છે

જહ તુસલ્લખણ મયમ-હણાઈ રુણાઈ સુન્નરન્નમિ ।
વિહલાઈ તહ જાણસુ, આણારહિય અણુદ્દાણ ॥૩૯॥
આણાઈ તવો આણાઈ, સજમો તહ ય દાણમાણાપ ।
આણારહિઓ ધમ્મો, પલારપુલ્લૂ વ પડિહાઈ ॥૪૦॥

અર્થ—જેમ ફોતરાને ખાડવા, મુડદાને શણગારવું વગેરે અને શૂન્ય અગ્નિયમા એકલા રડવું વગેરે નિષ્ફળ છે, તેમ જિન-આજ્ઞા ગણિત અનુયાય (કષ્ટમરી ધર્મક્રિયા) પણ નિષ્ફળ છે (૩૯)

કારણકે—શ્રી તીર્થ કરના કદા પ્રમાણે કરેલા તપ, સયમ અને દાન (વગેરે) સાચા કહેવાય છે, અર્થાત્ તે જ સાચું તપ-સયમ અને દાન છે કે શ્રી જિનાશાનું પાલન કરવું તેમા જ તપ, સયમ અને દાન બાની જાય છે જે ધર્મ જિનારાથી રહિત (વિરૂદ્ધ) કરવામા આવે, તે પનાગના પૂગાની (વૃથા સમુદ્ધની) જેમ શોબનો નથી અર્થાત્ તેની કિંમત તૃણ સમાન છે (૪૦)

એજ વાતને સિદ્ધ કરે છે

આણાઁઘ્ણકારી, જહ્વિ તિકાલ મહાવિભૂર્દે ।
પૂષ્ઠ વીયરાય, સઘ્વપિ નિરત્યય તસ્સ ॥૪૧॥

અર્થ — શ્રી વીતરાગની આનાનું ખડન કરવાવાળો
છવ ઘણી શોભાપૂર્વક ઘણા ધનથી ત્રણેય કાળ શ્રી વીતરાગ
દેવની પૂજા કરે, તોપણ તે સર્વ ક્રિયા (જેની પોતે પૂજા કરે
છે, તે વીતરાગની આજ્ઞાથી બહાર હોવાથી) નિરર્થક છે (૪૧)

આજ્ઞાવિરુદ્ધ કરેલો ધર્મ બન્યો દુ ખ યી બને છે, તે દષ્ટાન્તથી
સમજાવે છે

રત્નો આણામગે, ઇસ્કુ ચિય હોઈ નિગ્ગહો લોષ ।
સઘ્વન્નુઆણમગે, અણતસો નિગ્ગહો હોઈ ॥૪૨॥

અર્થ — આ લોકને વિષે રાગની આજ્ઞાનો ભગ કર
વાથી એક જ વાર નિઃક્ર-શિયા થાય છે, પરંતુ સર્વજની
આજ્ઞાનો ભગ કરવાથી (બધાના દુષ્ટ કર્મના યોગે) અનતી
વાર નિઃક્ર-બહુ જન્મોને વિષે દેહન, ભેદન, જન્મ, જરા,
મરણ, શોક અને રોગાદિ રૂપ દડ લોગમવો પડે છે (૪૨)

અવિધિથી અને વિધિથી કરેલા ધર્મનું કળ દષ્ટાન્તથી કહે છે

જહ મોયણમવિહિકય, વિણાસણ વિહિકય
જિયાવેઈ ।

તહ અવિહિકઓ ધમ્મો, દેઈ મવ વિહિકઓ મુક્કલ ॥

અર્થ — જેમ અવિધિથી કરેલું લોગન શરીરનો વિનાશ
કરે છે અને વિધિથી કરેલું લોગન પુષ્ટિ કરે છે, તેમ

અવિધિથી કરેલો ધર્મ સ સારમાં રખાયે છે અને વિધિથી
કરેલો ધર્મ મોક્ષને આપે છે (૪૩) ।

દ્રવ્યક્રિયા અને કાર્યક્રિયાનું અતઃ દષ્ટાન્તથી કહે

મેરુસ્સ સરિસવસ્સ ય, જત્તિયમિત્ત તુ અતર હોઈ ।
દઢવત્થયભાવત્થય-અતરમિહ તત્તિય નેય ॥૪૪॥

અર્થ — મેરુપર્વત અને મરસવમાં જેટલું અતર છે,
તેટલું અતઃ દ્રવ્યધર્મ અને કાર્યધર્મમાં જાણવું (૪૪)

દ્રવ્યધર્મ અને કાર્યધર્મનું ઉત્કૃષ્ટ રૂપ કહે છે

ઉક્કોસ દઢવત્થય-આરાહઓ જાવ અચ્ચુઅં જાઈ ।
ભાવત્થયણ પાવહ, અતોમુહુત્તેણ નિઠ્ઠાણ ॥૪૫॥

અર્થ — દ્રવ્યસ્તવનો આરાધક વધારેમાં વધારે અચ્ચુત
નામે ધારમાં દેવલોક સુધી જાય છે અને કાર્યસ્તવનો આરાધક
અતર્મુહૂર્તમાં નિર્વાણને પામે છે (૪૫)

અહીં દ્રવ્યસ્તવ એટલે દેવપૂજા, દાન વગેરે શ્રાવક
ધર્મ અને કાર્યસ્તવ એટલે સાધુધર્મ સમજવો નહિ તેા મિથ્યા
ત્વી જીવ દ્રવ્ય સાધુ ક્રિયાથી નવમાં ગ્રેનયક સુધી જાય એમ કહેલું,
છે તે અસંગત થાય

હવે કેવો ગચ્છ ત્યાગ કરવા ગોચ છે ? તે કહે છે

જત્થ ય મુણિણો કયવિ-ક્કયાઈ કુવ્વતિ નિચ્ચપન્નટ્ઠા ।
ત ગચ્છ ગુણસાયર !, વિસવ દૂર પરિહરિજ્ઞા ॥૪૬॥

જતથ ય અજ્ઞાલદ્ધ, પઢિગ્ગહમાઈ ય વિવિહમુવગરણં ।
 પઢિભુજઈ સાહૂહિ, ત ગોયમ ! કેરિસ ગચ્છ ॥૪૭॥
 જહિ નત્થિ સારણા વારણા ય પઢિચોયણા ય ગચ્છમિ ।
 સો ય અગચ્છો ગચ્છો, સજમકામીહિં મુત્તવ્વો ॥૪૮॥

અર્થ — જે ગચ્છમા નિત્ય આચારથી વ્રથ એવા મુનિઓ
 કથવિક્યાદિ કરે છે, તે ગચ્છને હે ગુણસાગર ! (ગુણના અર્થો
 હે છવ !) વિષની પેઠે તારે દૂર ત્યજ દેવો ભ્રેષ્ઠ એ (૪૭)

વળી જે ગચ્છમા સાધુઓ સાધ્વીએ લાવે ના (વહોરે ના)
 વચ્ચ, પાત્રાદિ ઉપકરણો વાપરે છે, હે ગૌતમ ! તે ગચ્છ કેવો ?
 અર્થાત્ તેને ગચ્છ કહેવાય જ નહિ (૪૭)

તથા જે ગચ્છમા ગચ્છાધિપતિ તરફથી, કરણીય કરવાનું
 બૂની જનાને મૂનિ (ચાક) આપવા રૂપ સાગણા, અકરણીય
 કરતો હોય તેને નિષેધ કરવા રૂપ વારણા, કરવા યોગ્ય મ યમના
 યોગોમા ત્રેરણા આપવા રૂપ ચોયણા, અને વારવાગ ત્રેરણા
 કરવા રૂપ પઢિચોયણા કરવામા આવતી નથી તે ગચ્છને
 (ગચ્છનું કાર્ય કરતો નહિ હોવાથી) અગચ્છ સમજ સ યમના
 અર્થાં સાધુએ ઝોડી દેવો ભ્રેષ્ઠ એ અન્ય સારા ગચ્છનો આશ્રય
 લેવો ભ્રેષ્ઠ એ (૪૮)

ગચ્છવાસની ઉપેષા કરવાનું અને પાળવાનું રૂપ કહે છે

ગચ્છ તુ ઉવેહતો, કુવ્વઈ દીહ ભવે વિહીણ ઉ ।
 પાલંતો પુણ સિજ્ઞાઈ, તઈઅભવે ભગવઈસિદ્ધ ॥૪૯॥

અર્થ — ગચ્છવાસની ઉપેક્ષા કરનારો (એકવ વિકારી).
 સ સારને વધારે છે, અને શાસ્ત્રમાં જણાવેલા વિધિ પ્રમાણે (જે
 અન્ય ગચ્છને સ્વીકારીને પણ ગચ્છવાસનું) પાલન કરે તે ત્રીજે
 ભવે સિદ્ધિને પ મે છે, એમ શ્રી ભગવતોચૂતમાં સિદ્ધ કર્યું છે (૪૯)
 હવે ગચ્છ કોને કહેવાય ? તે કહે ॥

તથ હિરણ્યસુવન્ન, હૃત્યેણ પરાણં પિ નો છિપ્તે ।
 તારણસમપ્તિ(હિ)યપિ હુ, ગોયમ ! ગચ્છ તયં
 ભણિમો ॥૫૦॥

પુઢવિદગઅગણિમારુઅ-વળપ્પફઙ્ગ તહ તસાણ
 વિવિદ્ધાણ ।
 મરણતે વિ ન પીઢા, કીરઙ્ગ મણસા તય ગચ્છ ॥૫૧॥
 મૂલગુણેહિ વિમુક્ક, વહુગુણફલિયપિ લહ્ધિસપ્પ ।
 ઉત્તમકુલે વિ જાય, નિહ્ધાઢિજ્ઞઙ્ગ તય ગચ્છ ॥૫૨॥
 જત્થ ય ઉત્તહાદીણ, તિત્થયરાણ સુરિંદમહિયાણ ।
 કમ્મટ્ઠવિમુક્કાણ, આણ ન સ્વલિજ્ઞઙ્ગ સ ગચ્છો ॥
 જત્થ ય અજ્ઞાહિ સમ, થેરાવિ ન ઉહ્ધવતિ ગયદસણા ।
 ન ય જ્ઞાયતિ ત્થીણ, અગોવગાઙ્ગ ત ગચ્છ ॥૫૪॥

અર્થ — જે ગચ્છમાં મુનિઓ પારકાના પણ સોનાને કે
 ધરણીને (ધન-સાકડને) તેઓ ઠોઠ કારણે સમર્પણ કરે છે એટ

કરે, તો પણ (તેને લેવું તો દુઃ સહુ) હાથથી સ્પર્શ માત્ર પણ કરતાં નથી, હે મૌતમ ! તેવા ગચ્છને મુગચ્છ કહ્યો છે (૫૦)

જે ગચ્છના મુનિઓ પૃથ્વીકાય, અપ્પકાય, અગ્નિકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, અને વિવિધ પકારના ત્રસકાય છોડેને મરણાતે પણ મનથીય પીડા કરવાનો વિચાર સરખો પણ કરતા નથી, એવા ગચ્છને ગચ્છ કહેવો (૫૧)

જે ગચ્છમા કોઈ સાધુ બીજા ઘણાં ગુણોથી મુક્ત હોય, અનેક પ્રકારની લબ્ધિઓવાળો હોય, અને બિરામ કુળમા જન્મેલો હોય, તથાપિ (અનુ સિત્તરી રૂપ) મૂળ ગુણોથી તે બ્રહ્મ હોય, તો તેવાને પણ જે ગચ્છબહાર કરે, સદી મૂકે, તે ગચ્છને ગચ્છ જાણવો (૫૨)

જે ગચ્છમા આઠ કર્મોથી મુક્ત અને ઈન્દ્રોથી પૂજા એવા એવા શ્રી જ્ઞપમાહિક તીર્થ કરોની આજ્ઞા અખડ પગાય છે, અખવના પામતી નથી, તે ગચ્છને ગચ્છ જાણવો (૫૩)

જે ગચ્છમા જેના હાત પણ પડી ગયા હોય તેવા સ્થ વિર ધરડા સાધુ પણ, સાધ્વીની સાથે વાત કરતા નથી અને ગૃહસ્થની સ્ત્રીઓ સાથે આહાર વહોળવા વગેરે કારણે બોલવાના પ્રસંગે તેના અગોપાગ વગેરે અવયવોને જોતા નથા, નીચી દૃષ્ટિ રાખે છે, તેને ગચ્છ કહીએ (૫૪)

એ પ્રમાણે ગચ્છનું વર્ણન કરીને હવે સાધુને સાધ્વીને પરિચય તજવા ઉપદેશ આપે છે

વજેઈ અપ્પમત્તો, અજ્ઞાસસગ્ગિ આર્ગવિસસરિસી ।
અજ્ઞાણુચરો સાહૂ, લહઈ અકિત્તી સુ અચિરેણ ॥૫૫॥

અર્થ—ઉત્તમ સાધુએ અગ્નિ અને ઝેગના સ સર્ગ
જેવો સાધ્વીનો સ સર્ગ (પરિચય) અગ્રમત્ત યર્ધને તજવો
જોઈએ, ભૂનયી પણ ન કરવો જોઈએ (કારણકે) સાધ્વીનો
પરિચય કરનાર સાધુ (મતધા પ્રાપ્ત ન થાય તો) અપકાળમા
જ અપયગને (નો) પામે ૪ છે (૫૫)

હવે પ્રશ્નચર્ચનો મદિમા વર્ણવે છે

જો દેહ કણયકોડિં, અહવા કારેહ કણયજિણ-

ભવણ ।

તસ્સ ન તત્તિય પુન્ન, જત્તિય વમઠ્ઠવણ ધરિણ ॥

અર્થ—જે કોઈ મનુષ્ય સુવર્ણની કોટિ, અર્થાત્ કોટા
રૂપિયાની કિંમતનું સુવર્ણ યાચકોને દાનમા આપે, અથવા
સોનાનું જિનમદિર કરાવે, તેને તેટલું પુણ્ય ન થાય કે,
જેટલું પ્રદાયર્થન ધારણ કરવાથી થાય છે (૫૬)

સીલ કુલઆહરણ, સીલ રૂવ ચ ઉત્તમ હોઈ ।

સીલ ચિય પહિત્ત, સીલ ચિય નિરૂવમ ધમ્મ ॥૫૭॥

અર્થ—શીયગ (પ્રદાયર્થ) એ કુળવાનનું (કુળનું)
આભરણ છે, શીયગ જ ઉત્તમ રૂપ છે, શીયગ જ સાચું
પાકિત્ય છે અને શીયગ જ નિરૂપમ ધર્મ છે (૫૭)

હવે કુમિત્રનો સમ વર્જવાનો ઉપદેશ કરે છે

વર વાહી વર મચ્ચૂ, વર દારિદ્ધસગમો ।

વર અરણ્ણવાસોઅ, મા કુમિત્તાણ સગમો ॥૫૮॥

અગીયત્યકુસીલેહિ, સંગ તિવિહેણ વોસિરે ।
 સુક્ખમગ્ગસ્સિમે વિઘં, પહમી તેણગે જહા ॥૫૯॥

અર્થ—આધિ, મૃત્યુ અને દરિદ્રતાનો સંગમ થયો તેમજ
 (પણુમા કે) જગલમા વાસ કરવો એ એટલે છે, પરંતુ કુમિત્રની
 સંગતિ કરવી તે સારી નથી, અર્થાત્ કુમિત્રની સંગતિનો
 પ્રસંગ આવે તો જગલમા આ યા જવું વગેરે પણ સારું છે ;
 (તે ન્યાયે—) (૫૮)

અગીતાર્થ અને કુસીલિયા સાધુનો જ ત્રિવિધે કરીને
 તણ દેવો, કેમકે જેમ રસ્તામા ચોર વિદ્ય કરે, ધન લૂટી લે
 તેમ તેઓ ગ્રાહ્ય માર્ગમા વિદ્ય કરનારા છે (૫૯)

અગીતાર્થ અને કુસીનિવાસુ મુખ્ય પથ ન મેવું તે કહે છે

ઉમ્મમ્મદેસણાણ, ચરણ નાસતિ જિણવરિદાણ ।
 વાવન્નદસણા સ્વલ્લુ, ન હુ લબ્ભા તારિસા દદ્ધુ ॥૬૦॥

અર્થ—ઉન્માર્ગની દેશના દેવાથી નિશ્ચે નાશ પામ્યું
 છે સમકિત્ત જેઓનું એવા (તે અજ્ઞાનો અને અસદ્ગચારી)
 સાધુઓ શ્રી જિનેશ્વર ભગવતે કહેલા ચારિત્રનો નાશ કરે
 છે, માટે તેવાઓનું દર્શન પણ કરવું યોગ્ય નથી (૬૦)

તેવાઓને ભોધિદુર્લભ હોય છે તે કહે છે

પરિવારપૂઅહેઠ્ઠ, ઓસન્નાણ ચ આણુવિત્તીય ।
 ચરણકરણં નિમૂહરૂં, ત વુલ્લહવોહિઅ જાણ ॥૬૧॥

અર્થ—શિષ્ય પરિવારના લોભથી, માન-પૂજા મેળવવા

માટે, અને અવસન (આગ્રિમા ચિથિવ) સાધુને અનુસરવા માટે જે પોતાના મૂળ ગુણ, ઉત્તર ગુણ રૂપ આગ્રિને દુષાવે છે (દૂષિત કરે છે), તે સાધુને દુર્લભઓધિ સમજવો અર્થાત્ તેને સમકિત પણ દુર્લભ થાય છે (૬૧)

ઓમનાની નિશાએ આનાથી સાગ મુનિમાં પણ દોષો આવે છે તે દૃષ્ટાન્તથી કહે છે

અવસ્સ ય નિવસ્સ ય, દુણહપિ સમાગયાઈ મૂલાઈ ।
સસગ્ગેણ વિણટ્ટો, અયો નિવત્તણ પત્તો ॥ ૬૨ ॥

અર્થ — આખાના અને લીમડાના, ખન્નેના મૂળ જમીનમાં એકઠા થયા, તેમાં લીમડાના મ સમર્થો વિનષ્ટ થયેલો આવો લીમડાપણાને પામ્યો અર્થાત્ દુર્જનની સોળતથી પ્રાય સજ્જન દુર્જન થઈ જાય છે (૬૨)

ખોળ દૃષ્ટાન્તથી એ વાત સમજાવે છે

પવ્વકણકુલે વસતો, સડણીપારોવિ ગરહિઓ હોઈ ।
इय दसणा सुविहिआ, मज्झि वसता कुसीलाण ॥

અર્થ — ચડાળના કુળને વિષે વસનારો શુક્રનીપારક (સ્નાન, સંધ્યા, પૂજા, હોમ, જાપ અને તર્પણ એ પદ્ધતિઓ જાણનાર પ્રાણી) પણ નિંદાતુ પાત્ર થાય છે એ દૃષ્ટાન્તથી સુવિહિત અદાચારી મુનિ પણ કુશીલિયાની ભેગા રહેવાથી નિંદા પામે છે (૬૩)

હવે ઉત્તમની સગતિથી થતો સાગ દૃષ્ટાન્તથી કહે છે

उत्तमजणससग्गी, सीलदरिद्वपि कुणई सीलह ।
जह मेरुगिरिविलग्ग, तणंपि कणगत्तणमुवेई ॥ ६४ ॥

અર્થ — જેમ મેરૂપર્વત ઉપર ઊગેલું તૃણ પશુ સુવર્ણ-
પણાને પામે છે, તેમ ઉત્તમ જનની સગતિ સદાચાર રહિત
પુરુષને પણ સદાચારી બનાવે છે (૬૪)

એ રીતે કુસસર્ગથી મિથ્યાત્વી બનવાનો સભવ જાણીને
મિથ્યાત્વ કેટલું દુઃ- છે તે કહે છે

નતિ ત કરેહ અગ્ની, નેવ વિસ નેવ કિણહસપ્પો અ ।
જ કુણહ મહાદોસ, તિવ્વ જીરસ્સ મિચ્છત્ત ॥૬૫॥

અર્થ — તોત્ર મિથ્યાત્વ, જીવને જેટલો મહાન દોષ
(દુઃખ) કરે છે, તેટલો દોષ (દુઃખ) આગ્નિ, વિષ અને કાળો
સર્પ પણ કરતા નથી (૬૫)

એમ મિથ્યાત્વ છતે બીજું નવું નિર્ગર્હક છે તે કહે ॥

કટ્ટ કરેસિ અપ્પ, દમેસિ અત્થ ચણ્ણસિ ધમ્મત્થ ।
હ્યક ન ચણ્ણસિ મિચ્છત્ત વિસલવ જેણ વુહ્ધિહિસિ ॥

અર્થ — હે જીવ તુ કાયાથી કટ્ટ કરે છે, આત્માને
(મનને) દમે છે અને ધર્મને અર્થે દ્રવ્યને પણ ખર્ચે છે, છતાં
જેવના ણિ દુઃખેના એક મિથ્યાત્વને ત- તો નથી તેથી સસાર
સમુદ્રમાં ખૂડીશ (૬૬)

હવે યતનાની પ્રાધાન્યતા વર્ણવે છે

જયણા ય ધમ્મજણની, જયણા ધમ્મસ્સ
પાલણી ચેવ ।
તવવુહ્ધિકરી જયણા, એગતસુહાવહા જયણા ॥૬૭॥

અર્થ — જ્યણાથી ધર્મ પ્રગટે છે માટે તે ધર્મની માતા છે, જ્યણાથી ધર્મની રક્ષા થાય છે માટે તે ધર્મનું પાલન કરનારી છે જ્યણાથી ધર્મ વધે છે માટે તે તપની વૃદ્ધિ કરનારી છે અને એકાંત મુખને આપનાગી પણ જ્યણા છે અર્થાત્ જ્યણાથી જાણા સુખો પ્રગટે છે (૬૭)

હવે કથાની દુષ્ટતા કહે છે

જ અજિઅં ચરિત્ત, દેસૂણાણ વિ પુઠ્ઠકોડીણ ।
ત પિ હુ કસાયમિત્તો, હારેહ નરો મુહુત્તેણ ॥૬૮॥

અર્થ — દેશે ઉણા પૂર્વકોડ વર્ષો સુધી પણ કષ્ટે કરીને જે આગિન શુણુ ઉગર્જન કર્યો હોય, તેને માત્ર એક મુહૂર્તમા કથાયને વશ થયેલો મનુષ્ય એક સાથે હારી જાય છે (૬૮)

હવે આરે કથાની દુષ્ટતાનું વર્ણન કરે છે

કોહો પીહ પણાસેહ, માણો વિણયનાસણો ।
માયા મિત્તાણિ નાસેહ, લોહો સઠ્ઠવિણાસણો ॥૬૯॥

અર્થ — ક્રોધ પ્રીતિનો (સપનો) નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મિત્રોનો નાશ કરે છે, અને લોભ સર્વનો વિનાશ કરે છે (૬૯)

હવે ક્ષમાનું સ્વરૂપ કહે છે

સ્વતી સુહાણ મૂલ, મૂલ ધમ્મસ્સ ઉત્તમા સ્વતી ।
હરહ મહાવિજ્ઞા હવ, સ્વતી દુરિયાહ સઠ્ઠાહ ॥૭૦॥

અર્થ — ક્ષમા સુખોનું મૂલ છે, ધર્મનું મૂલ પણ ઉત્તમ ,

એવી સમા છે મહાવિજ્ઞાની પેઠે સમા સર્વ હુ ખોલુ કરવું,
કરે છે અર્થાત્ બધી વિગતો સાધવા કરતા એક સમાની
સાધના જ વધારે હિતકારી છે (૭૦)

હવે પાપસાધુ કોને કહેવાય ? તે મ્હે છે

સય ગેહ પરિચ્છન્ન, પરગેહં ચ વાવહે ।

નિમિત્તેણ ચ વવહરેઈ, પાવસમણુ ત્તિ વુચ્ચેઈ ॥૭૧॥

દુદ્ધદહીવિગેઈઓ, આહારેઈ અભિસ્સવણ ।

ન કરેઈ તવોકમ્મ, પાવસમણુ ત્તિ વુચ્ચેઈ ॥૭૨॥

અર્થ —જે પોતાના ઘરનો ત્યાગ કરીને પરધરને જોવા
કરે છે, પરના (શ્રાવકોના) ઘરેનું મમત્વ કરે છે અને નિમિત્ત
(બૂત-ભવિષ્ય) કહીને જીવે છે, તે પાપ સાધુ કહેવાય છે (૭૧)

વળી દૂધ, દહીં અને ધૂતાદિક વિગતોને જે નિષ્કારણ
વારવાર વાપરે અને તપકર્મ (સાધુતાની સાધના) ન કરે, તેને
પાપશ્રમણુ કહેવામાં આવે છે (૭૨)

પાપ પ્રમાદનાં નામો તથા તેનું ફળ કહે છે

મજ્જ વિસયકસાયા, નિદ્ધા વિકહા ચ પચ્ચમી મણિયા ।

પ પ પચ્ચ પમાયા, જીવ પાહેતિ સસારે ॥૭૩॥

અર્થ —સુરાપાન અથવા આઠ પ્રકારનો મદ, વિવેચન
સેવન, કપાયો, નિદ્રા અને પાચમી વિકથા એ પાપ પ્રમાદો
જીવને સસારને વિષે ફાળાડે છે (૭૩)

હવે નિદ્રાથી થતી હાનિ જણાવે છે

જહ ચઢદસપુવ્વધરો, વસઈ નિગોણસુઝણતય કાલં ।
નિહાપમાયવસઓ, તા હોદ્દિસિ કહ તુમ જીવ । ॥૭૪

અર્થ — જો એક નિદ્રારૂપ પ્રમાદના વશથી ચોદ પૂર્વધર જેવા પણ નિગોદને વિષે અનતો કાલ રહે છે, તો હે જીવ ! તારું શુ થયે ? અર્થાત્ તું જો પ્રમાદને વશ પડ્યો તો સસાન્થી છૂટી શકીશ નહિ (૭૪)

જ્ઞાન અને ક્રિયાની સાપેક્ષતા જણાવે છે

હય નાણ કિયાહીણં, હયા અઢ્ઢાણઓ કિયા ।
પાસતો પગુલો દહ્ધો, ધાગમાણો અ અધઓ ॥૭૫॥
સજોગસિદ્ધિફલ વયતિ, ન હુ પગચકેણ
રહો પયાઈ ।

અથો ચ પમૂ ચ વણે સમિચ્છા, તે સપ(ણઢ્ઢા)ઉત્તા
નગરં પવિઢ્ઢા ॥૭૬॥

અર્થ — ક્રિયાક્રીન જે જ્ઞાન છે તે નિષ્ક્રિય છે અને અજ્ઞાનપણાથી કરેલી ક્રિયા પણ નિષ્ક્રિય છે અર્થાત્ જ્ઞાનવડે શુભાશુભ-વૃત્તાકૃત્ય ભાવો જાણે છે, પરંતુ જો શુભ ક્રિયા કરતો નથી, અથવા ક્રિયા કરવા છતાં તેનું ગહસ્થ સમજતો નથી તો તેથી કાર્મ પણ સિદ્ધિ થતી નથી અહીં દેશન કહે છે કે વનમા દાવાનળ દેખવા છતાં પગજો નહિ ચાલવાથી દાઝયો, અને દોડવા છતાં આંધળો નહિ દેખવાથી દાઝયો (૭૫)

પડિત પુરુષો જ્ઞાન અને ક્રિયાના સયોગથી કાર્યની સિદ્ધિ માને છે, એટલે અહીં પણ જ્ઞાનપૂર્વકની ક્રિયા વડે જ સુકૃત રૂપ ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે, કારણ કે રથ એક પૈડે કરીને ચાલતો નથી, પણ તે પૈગવડે જ ચાલી શકે છે અહિં દૃષ્ટાત કહે છે આધજો અને પાગજો વનને વિષે પન્નપર સહાયક બનીને નાહા, નેથી નગગમ્ય પહેલ્યા અર્થાત્ આધજાથે પાગજાને ઉપાડ્યો અને પાગજાએ આધજાને રસ્તો સમજાવ્યો, એમ બન્ને દાવાનળથી બન્યા (૭૬)

હવે ચારિત્ર વચરનું થયું પણ જ્ઞાન નમમુ છે તે જણાવે છે

**સુગ્રહુપિ સુઅમહીઅ, કિં કાહી ચરણવિપ્પહીણસ્સ ।
અથસ્સ જહ પલિત્તા, દિવસયસહસ્સકોડીઓ ॥૭૭॥**

અર્થ — જેમ મળગાવેલા કીડા દીવાઓ પણ અધને કાઢી પ્રકાશ આપી શકતા નથી, તેમ ચારિત્ર નહિત આત્માને તેણે થણ થણ જ્ઞાન મેળવ્યું હોય, તો પણ તે કાંઈ પણ (લાભ) કરી શકતું નથી (૭૭)

સત્યાચારીને એક પણ જ્ઞાન થતો હિપકાત કરે છે તે કહ્યું છે

**અપ્પપિ સુઅમહીઅ, પયાસગ હોઈ ચરણજુત્તસ્સ ।
इकोवि जह पईवो, सचम्बुअस्सा पयासेई ॥७८॥**

અર્થ — જેમ દેખતા મનુષ્યને માત્ર એક દીપક પણ પ્રમદા આપે છે, તેમ ચારિત્રયુક્ત પુરુષનો થોડો પણ શુભ વ્યાસ આત્મામાં પ્રકાશ કરે છે (૭૮)

હવે આવશ્યકો અગિયાર પડિમાઓનાં નામ કહે છે

દસળ વય સામાઝ્ય, પોસહ પડિમા અવમ સચિત્તે ।
આરમ પેસ ઉદિદ્ધ-વજ્જણ સમણભૂણ અ ॥૭૯॥

અર્થ — ૧ સમકિતપ્રતિમા, ૨ મતપ્રતિમા, ૩ સામા
યિકપ્રતિમા, ૪ પોષધપ્રતિમા, ૫ કાયોત્સર્ગપ્રતિમા, ૬ અપ્રજ્ઞ
વર્જનપ્રતિમા, ૭ સચિત્તવર્જનપ્રતિમા, ૮ આર ભવવર્જનપ્રતિમા,
૯ પ્રેમ્યવર્જનપ્રતિમા, ૧૦ ઉદિદ્ધવર્જનપ્રતિમા અને ૧૧
શ્રમણભૂત પ્રતિમા એમ ઉત્તમ શ્રાવકને એ અગિયાર
પડિમાઓ (અભિગ્રહો) કહેવા છે (૭૬)

શ્રાવક મે! કહેવાય? તે કહે છે

સપત્તદસળાઈ, પઈદિયહ જહજળાઓ નિસુળેઈ ।
સામાયારિં પરમ, જો સ્વલ્લુ તં સાવગ વિંતિ ॥૮૦॥

અર્થ — પ્રાપ્ત કર્યું છે સમકિત વગેરે જેણે એવો,
અથવા સંપૂર્ણ થઈ છે ઉપર જણાવી તે સમકિત વગેરે
પ્રતિમાઓ જેને એવો, તથા પ્રતિદિવસ યુનિઓની પામે શ્રદ્ધ
એવું સદાચારનું સ્વરૂપ જે સાધાનો હોય, સમજતો હોય,
નિશ્ચે તે પુરુષને ભગવત 'શ્રાવક' કહે છે (૮૦)

હવે ચારિત્ર વગર જ્ઞાન ભારમૂલ છે, તે કહે છે

જહા સ્વલ્લુ ચદણમારવાહી, મારસ્સમાગી ન હુ
ચદણસ્સ ।
પવ સુ નાર્ણ : ન
૧૧ ॥૮૧॥

અર્થ —ચંદનના લાકડાને ઉપાડનારો ગધેડો તેની સુગંધનો સ્વાદ લઈ શકતો નથી, માત્ર ભાર ઉપાડે છે, તેમ ચારિત્ર વિનાનો પુરુષ જ્ઞાની છતાં (જ્ઞાનના રૂળ રૂપ) સદ્ગતિને પામી શકતો નથી અર્થાત્ તેનું જ્ઞાન માત્ર ભારભૂત છે— નિષ્ફળ છે (૮૧)

હવે શ્રીમોનથી કટલો દિસાનો સંભવ છે તે કહે છે,

તહિ પર્ચિદિઆ જીવા, ફરથીજોળીનિવાસિજો ।
મણુઆળ નવલમ્ભા, સઠ્ઠે પાસેઈ કેવલી ॥૮૨॥
ફરથીળ જોળીસુ, હવંતિ વેદિદિયા ય જે જીવા ।
ફકો ય દુઝિ તિન્નિવિ, લમ્ભપુહુત્ત તુ ઝમોસ ॥૮૩॥
પુરિસેળ સદ્ગયાણ, તેસિ જીવાળ હોઈ ઉદ્ધવળ ।
વેણુઅદિદુતેળ, તત્તાઈ(ય)સિલાગનાણ ॥૮૪॥

અર્થ —શ્રીઓની યોનિમા નવ લાખ પચેન્દ્રિય (ગર્ભજ) મનુષ્ય હોયે ઉપજે છે, તેઓને કવલજ્ઞાની જ્ઞાનથી દોષી શકે છે અર્થાત્ હમ્મશ તેને ભેઈ શકે નહિ તેવા હોય છે (૮૨)

વળી શ્રીઓની યોનિને વિષે જે ભેઈદ્રિય હોયે ઉપજે છે, તે જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ, અથવા ઉત્કૃષ્ટથી બે વાખથી નવ લાખ પણ હોય છે (૮૩)

તેમ (૩મી બારેલી) ભુગળીમા તપાવે-રી (વોખડની) સળી નાખતા જ ગધુ રૂ જળી જાય, તેમ શ્રીનો પુરુષની સાથે સંયોગ થવાથી તે (૮૨-૮૩ ગાથામા જણાવેલા) સર્વ હોવાનો નાશ થાય છે (૮૪)

દેવે સમૂર્ષિમ જીવો કેરવા હોય ? તે કહે ॥

इत्थीण जोणिसज्जे, गवभगयाइ हवति जे जीवा ।
उपपज्जति चयति य, समुच्छिमा असखया भणिया ॥

અર્થ — જીની યોનિને વિષે ગર્ભાશયમાનો સમૂર્ષિમ જીવો હોય છે તે (અતર્કાદિર્ભા) અસખ્યાતા ઉપજે ॥ અને મરે છે (૫)

દેવે આ મથુનમા થતી જીવિસા જનનેશ્વર દેવોએ કહેવી છે, એમ જણાવે છે

मेहुणसन्नारुढो, नवलक्ख हणेइ सुहुमजीवाण ।
तिथयरेण भणिय, सदहियव्व पयत्तेण ॥८६॥

અર્થ — મથુનસન્નાને વિષે આરૂઢ થએલો મથુન્ય નવનાખ સૂક્ષ્મ જીવોને (મથુ યોને) હણે છે, એ પ્રમાણે શ્રી તીર્થ કર દેવે કહ્યું છે તે ઘડાથી માન્ય કરવું (૮૬)

નોટ — ગાત્રમા કહેવું છે કે — એક જ વખતના મૈથુન સેવનથી જીની યોનિમા નવનાખ ગર્ભજ અને અસખ્યાતા સમૂર્ષિમ મનુષ્યો તથા લાખો બેઈન્દ્રિય જીવો જીપજે છે, તેમાંથી એક યા બે ગર્ભજ મનુષ્યો ગર્ભરૂપે કોઈ વખત જ જીવતા રહી જન્મ લઈ શકે છે, બાકીના બધા ગર્ભજ — સમૂર્ષિમ મનુષ્યો તથા બેઈન્દ્રિય જીવોનો નાશ થાય છે

એ વાત માટે શ્રી પત્રવણા સુતની સાક્ષી આરે છે

असखया थीनरमेहुणाओ, मुच्छति पचिदिय

माणुसाओ ।

નિસેસઅગાળાવિભત્તિચંગે, મળઈ જિણો

પન્નવળાઉવગે ॥૮૭॥

અર્થ — શ્રી અને પુરુષના એક વળતના સ યોગથી અસખ્યાતા સમૂહિમ પચેદ્રિય મનુષ્યો ઉત્પન્ન થાય છે એમ સર્વ અગમ્યુત્તેના અર્થનું જેમા વિવરણ છે તે ઉત્તમ શ્રી પત્રવણા ઉપામને વિષે શ્રીજિનેશ્વર ભગવતે કહ્યું છે (૮૭)

હવે દાર મધ માંસ, અને માખણ એ ચાગ્યાં ઉત્પન્ન થતાં, જીવોનું વર્ણન કરે છે

મજે મદ્દુમિ મસમિ, નવળીયમિ ચઉત્થણ ।

ઉપ્પજ્જતિ અસંખા, તઠ્ઠવન્ના તત્થ જતુણો ॥૮૮॥

અર્થ — મદિરામા, મધમા, માસમા અને ચોથા માખણ મા તેના વર્ણ સંગ્રામ વર્ણ (૨૪)ના અસખ્ય જતુણો ઉત્પન્ન થાય છે (૮૮)

નોટ — વર્તમાનમા માખણ તથા બેરાત્રિ ઉપગ્રા દહીં મા પ્રત્યક્ષ ઘણા જ જીવો હોય છે, એમ યત્ર (માઈ કોસ્કોપ)થી પણ પુગ્વાર થયું છે

હવે માંસની દરેક અવસ્થામા જીવોની સંખ્યા ઉત્પત્તિ થાય છે તે કહે છે

આમાસુ અ પક્કાસુ અ, વિપચ્ચમાણાસુ મસપેસીસુ ।

સયય ચિય ઉવવાઓ, મણિઓ અ નિગોઅ જીવાણ ॥

અર્થ — કાચા, પકાવેલા, કે પકાવાતા (૨ ધાતા) માંસના

હવે સમૂર્ણિય જીવો દેવતા હોય ? તે કહે છે

इत्थीण जोणिमज्झे, गवभगयाइ हवति जे जीवा ।
उत्पज्जति चयाति य, समुच्छिमा असखया भणिया ॥

અર્થ — સ્ત્રીની યોનિને વિષે ગર્ભાશયમાં જે સમૂર્ણિય જીવો હોય છે તે (અત્યુદ્ભૂતમાં) અસખ્યાતા ઉપજે છે અને મરે છે (૫)

હવે આ મધુનમ યતી જીવદિસા જિનેશ્વર દેવોએ કહેલી છે, એમ જણાવે છે

मेहुणसन्नारूढो, नवलम्ब हणेइ सुद्धमजीवाण ।
तिरथयरेण भणिय, सदहियव्व पयत्तेण ॥८६॥

અર્થ — મધુનસન્નાને વિષે આરૂઢ થએલો મનુષ્ય નવવાખ સૂક્ષ્મ જીવોને (મનુષ્યોને) હણે છે, એ પ્રમાણે શ્રી તીર્થ કર દેવે કહ્યું છે તે શ્રદ્ધાથી માન્ય કરવું (૮૬)

નોટ — સામ્યમાં કહેવું છે કે—એક જ વખતના મૈથુન સેવનથી સ્ત્રીની યોનિમાં નવવાખ ગર્ભજ અને અસખ્યાતા સમૂર્ણિય મનુષ્યો તથા લાજો બેઈન્દ્રિય જીવો ઉપજે છે, તેમાંથી એક યા બે ગર્ભજ મનુષ્યો ગર્ભરૂપે કેઈ વખત જ જીવતા રહી જન્મ લઈ શકે છે, બાકીના બધા ગર્ભજ-સમૂર્ણિય મનુષ્યો તથા બેઈન્દ્રિય જીવોનો નાશ થાય છે

એ વાત માટે શ્રી પત્તવશા સત્તી સાક્ષી આપે છે

असखया थीनरमेहुणाओ, मुच्छति पचिंदिय

माणुसाओ ।

નિસેસઅગાણાવિભત્તિચગે, મળઈ જિણો

પન્નવણાડવગે ॥૮૭॥

અર્થ — શ્રી અને પુત્રપના એક વખતના સંયોગથી
અસખ્યાતા સમૂહિમ પચેદ્રિય મનુષ્યો ઉત્પત્ત થાય છે
એમ સર્વ અગમૂત્રેના અર્થનું જેમા વિવરણ છે તે ઉત્તમ
શ્રી પત્રવણા ઉપ મને વિષે શ્રીજિનેશ્વર જગવ તે કહ્યું છે (૮૭)

હવે શરૂ મધ માંસ, અને માખણ એ ચારમાં ઉત્પત્ત મના
, એવું વર્ણન કરે છે

મજ્ઞે મહુમિ મંસંમિ, નવ્ણીયમિ ચઉત્થપ્પ ।

ઉપ્પજ્ઞતિ અસલા, તવ્વન્ના તત્થ જલુણો ॥૮૮॥

અર્થ — મદિરામા, મધમા, માંસમા અને ચોથા માખણ
મા તેના વર્ણ સગમ્યા વર્ણ (૭ મ)ના અસખ્ય જનુઓ ઉત્પત્ત
થાય છે (૮૮)

નોંદ — વર્તમાનમા માખણ તથા બેસારિ ઉપરના દહીં મા
મન્યકા ધણા જ જોડે દોય છે, એમ યત્ર (માર્ધ કોમ્કોપ)થી
પણ પુરવ ર થયું છે

હવે માંસની દરેક અવસ્થામાં જોવાની સનન ઉત્પત્તિ થાય છે,
તે કરે છે

આમાસુ અ પકાસુ અ, વિપચ્ચમાણાસુ મસપેસસિ ।

સપય ચિય ઉવવાઓ, મણિઓ અ નિગોઅ જીવાણ ॥

અર્થ — કાચા, પકાવેલા, કે પકાવાતા (રમાતા) માંસના

દુકડાઓમા સતત નિગોદ (અન તકાય) જીવેની ઉત્પત્તિ થાય,
છે, એમ કહેલું છે (૮૯)

નોટ—પાણીમા લીવ, કે પાપડમા કુગની માફક માસમા
તુરત જ તદ્દવણી નિગોદ (અન તકાય) ઉત્પન થાય છે, તે કાચુ
હોય કે રધાયેલું હોય પણ જીવેની ઉત્પત્તિ ચાલુ રહે છે
તે સિવાય તેના રસથી ઉત્પન થતા બીજા ત્રસ જીવો પણ તેમા
હોય છે, એમ અન તકાય અને અતિસૂક્ષ્મ ત્રસ જીવોથી માસ
ભરપુર હોય છે

હવે મત (પ્રતિષ્ઠા) ભાગવાથી કેટલું મોટું પાપ બંધાય છે,
તે કહે છે

આજન્મં જ પાત્ર, વધઈ મિચ્છત્તસજુઓ કોઈ ।
વયમગ કાઝમળો, વધઈ ત ચેવ અદ્વગુણ ॥૧૦॥

અર્થ—કોઈ મિશ્યાત્વી જીવ જન્મથી આરબીને
મરણ પર્થત જેટલું પાપ બાધે છે, તે કરતા આઠગણ પાપ
મત ભગ ઠરવાની ઇચ્છા કરનાર સાધુ બાધે છે (૯૦)

સાધુને પ્રભુચર્યાના અકનથી કેટલું પાપ લાગે ? તે કહે ॥

સયસહસ્સાણ નારીણ, પિટ્ટ ફાડેઈ નિઘિળો ।
સત્તદ્વમાસિઈ ગબ્મે, તપ્પહતે નિકતઈ ॥૧૧॥
ત તસ્સ જત્તિય પાવ, ત નવગુણિયમેલિય દુજ્ઞા ।
અગિત્થિયજોગેણ, સાહુ વધિજ્ઞ મેદ્દૂળઓ ॥૧૨॥

અર્થ—નિર્દયતાથી એક લાખ ગર્ભવતી સ્ત્રીઓના

પેટ ફાડનારો નિર્દય મનુષ્ય તેમથી નીકળેલા તે સાત-આઠ મહિનાના તડકડતા ગર્ભોનો નાશ કરે—(૯૧)

તેનું તેને જેટલું પાપ લાગે તેને નવગણુ કરીને તેની સાથે મેળવતા (અર્થાત્ દગગણુ) જેટલું થાય તેનું પાપ એક આના સયોગથી મૈથુન દ્વારા સાધુ બાધે (૯૨)

હવે કેવા ગુરુ પાસે સમક્ષિત-મન વગેરે ધર્મ, કે પ્રાયશ્ચિત્ત વગેરે અદ્ય કરવું ? તે કહે છે

અમ્ભડિયચારિત્તો, વયધારી જો વ હોઈ ગિહત્થો ।
તસ્સ સગાસે દસણ-વયગહણ સોહિકરણ ચ ॥૧૩॥

અર્થ—અમ્ભડ ચારિત્રવત (ગીતાર્થ) ગુરુ, અથવા તેવા ગુરુનો યોગ ન મળે તો વ્રતધારી (તથા શાસ્ત્રોનો બધુ જોયો જે) ગૃહસ્થ હોય, તેની સમીપે સમક્ષિત તથા વ્રત વગેરે, અને પ્રાયશ્ચિત્ત અગીકાર કરવું (૯૩)

હવે પૃથ્વીકાય વગેરે સ્થાવર જીવોના સરીર કેવા બારીક હોય છે ? તે કહે છે

અદ્દામલયપ્પમાણે, પુઢવીકાણ હવતિ જે જીવા ।
તે પારેવયમિત્તા, જબ્બુદીવે ન માયતિ ॥ ૧૪ ॥
અગમિ ઉદગત્તિદુમિ, જે જીવા જિણવરોહિં પન્નતા ।
તે જહ સરિસવમિત્તા, જબ્બુદીવે ન માયતિ ॥૧૫॥
ચરટતદુલમિત્તા, તેઝકાણ હવતિ જે જીવા ।
તે જહ સ્વસ્વસમિત્તા, જબ્બુદીવે ન માયતિ ॥૧૬॥

જે લિંબપત્તમિત્તા, વાઝકાણ હવતિ ડ જીવા ।
તે મત્થયલિસ્થમિત્તા, જવુદીવે ન માયંતિ ॥૧૭॥

અર્થ — લીલા આમળાના પ્રમાણુ જેટલા પૃથ્વીકાયના સમુદ્ધમા જે છવો ગ્રહેલા છે, તે દરેકનું શરીર પારેવા જેવું થાય તો તે આખા જ બુદ્ધીપમા સમાય નહીં (૯૪)

શ્રી છનેશ્વરએ પાણીના એક બિંદુમા જે છવો કદા છે, તે દરેક જે સરસવ જેવડા શરીરવાળા હોય તો જ બુદ્ધીપમા સમાય નહીં (૯૫)

બટીના તાદળા (તદુલ)ના એક દાણા જેવડા અગ્નિ (તણખા)મા જે અગ્નિકાય છવો હોય, તે દરેક જે ખસખસ જેવડા શરીરવાળા થાય તો જ બુદ્ધીપમા સમાય નહીં (૯૬)

લીમડાનું એક પાંડુ જેટલો જગ્યા રોકે તેટલો જગ્યામા જે પાયુકાય છવો હોય તે દરેક માથાની લીખ જેવડા શરીરવાળા થાય તો જ બુદ્ધીપમા સમાય નહીં (૯૭)

હવે શિશિનાચાંચોની સાથે હેલો ઉત્તમ સાધુ પણ અવહનીય છે તે જણાવે છે

અસુઙ્ઘાણે પહિઆ, ચપકમાલા ન કીરઙ્ સીસે ।
પાસત્યાઈ ઠાણેસુ, વદમાણો તહ અપુજ્જો ॥૧૮॥

અર્થ — અપવિત્ર જ ચામા પહેલી ચપાના પુષ્પોની માળા પણ જેમ મસ્તકે ચઢાવવા યોગ્ય નથી, તેમ પાસ-ત્યાદિક પ્રસાધુઓની નિગ્રામા વર્તીતો-રહેતો એવો ઉત્તમ સુનિ પણ અપૂજ્ય છે-પૂજવા યોગ્ય નથી (૯૮)

હવે જ્ઞાનીની આત્મશુદ્ધિ વધુ થાય છે, તે કહે છે

છટ્ટઠમદસમદુવાલસેહિં, માસઙ્ગમાસસ્વમણેહિ ।
 ઇત્તો ડ અણેગગુણા, સોહી જિમિયસ્સ નાણિસ્સ ॥૧૯॥
 જ અન્નાણી કમ્મ, સ્વેદ્દ વહુઆહિ વાસકોડીહિં ।
 તન્નાણી તિહિ ગુત્તો, સ્વેદ્દ ડસ્સાસમિત્તેણ ॥૧૦૦॥

અર્થ — છઠ્ઠ, અઠ્ઠમ, ચાર ઉપવાસ, પાચ ઉપવાસ, પઠર ઉપવાસ અને માસખમણુ જેવો (આકરો) તપ કરવાથી (અજ્ઞાનીને) જે નિર્જરા-આત્મશુદ્ધિ થાય છે, તેથી અનેક ગણી નિર્જરા (શુદ્ધિ, વિના ઉપવાસે) જન્મવા છતાં જ્ઞાની કરી શકે છે (૬૯)

કરોડો વર્ષોમા અજ્ઞાની જેટલા કર્મોને ખપાવે છે, તેટલા કર્મોને મન-વચન અને કાયાને વશ કરી ત્રણ ગુપ્તિને પાળનારો જ્ઞાની માત્ર એક સ્થાનોસ્થાસમા ખપાવે છે (૧૦૦)

હવે દેવદમ્બની મહત્તા અને તેની રક્ષા વગેરેનું કાવ્ય કહે છે

જિણપવયણવુદ્ધિકર, પમાવગ નાણદસણગુણાણ ।
 રક્ષતો જિણદવ્વ, તિત્થયરત્ત લહ્હ જીવો ॥૧૦૧॥
 જિણપવયણવુદ્ધિકર, પમાવગ નાણદસણગુણાણ ।
 મમ્મસ્વતો જિણદવ્વ, અણતસસારિઓ હોઈ ॥૧૦૨॥
 મમ્મસ્વેદ્દ જો ડવેક્કસ્વેદ્દ, જિણદવ્વ તુ સાવઓ ।
 પન્નાહીણો મવે જીવો, લિપ્પદ્દ પાવકમ્મુણા ॥૧૦૩॥

અર્થ — દેવદ્રવ્યથી પ્રતિમાઓ—મંદિરો બનાવી શકાય, તેની સંભાળ—મહાપૂજા—સત્કાર વગેરે કરી શકાય, ત્યાં આવનાર સાધુઓનો ઉપદેશ સાંભળી શકાય અને ખોટું પણ અનેક પ્રકારની શાસનની ઉન્નતિ થાય, એવા જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્ર્ય ગુણોની પ્રભાવના કરનારા દેવદ્રવ્યનું રક્ષણ કરનારો જીવ તીર્થ કરપણુ પામે છે ભવિષ્યમાં તીર્થ કર થાય છે (૧૦૧)

ઉપર જણાવ્યું તેમ જૈન શાસનની વૃદ્ધિ કરનારા અને જ્ઞાનાદિ ગુણોની પ્રભાવના કરનારા એવા દેવદ્રવ્યનું રક્ષણ કરનારો જીવ અનતસ સારી થાય છે અનતકાળ સંસારના દુખોથી ખીડાય છે (૧૦૨)

જે શ્રાવક ઉપર જણાવ્યું તેવા ઉપકારી દેવદ્રવ્યનું રક્ષણ કરે, અથવા તેનો નાશ થતો હોય ત્યારે ઉપેક્ષા કરે, તો તે જીવ પ્રજ્ઞા (બુદ્ધિ)હીન થાય અને પાપકર્મોથી લેપાય, ઘણા દુષ્ટ કર્મોને બાધે (૧૦૩)

હવે ચાર મોટાં પાપો અને તેનું ફળ કહે છે

चेइअदव्वविणासे, इसिघाए पवयणस्सउद्धाहे ।
सजइचउत्थभगे, मूलग्गी बोहिलाभस्स ॥१०४॥

અર્થ — ઉપર કહ્યું તે દેવદ્રવ્યનો વિનાશ કરવાથી, મુનિનો છાત કરવાથી, જૈન શાસનનો—પ્રવચનનો ઉકાઢ (અપકીર્તિ) કરવાથી અને સાધ્વીના ચતુર્થ મતનો (પ્રદ્વચનનો) ભંગ કરવાથી તે જીવને સમકિતના લાક્ષણિક (રૂપ વૃક્ષ)ના મૂળમાં અગારો મુકાય છે (૧૦૪)

(૧૫૩)

શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા કરવાની જાવનાથી પણ મોટા લાભ છે
સુવ્વઈ દુગ્ગયનારી, જગગુરુણો સિદુવારકુસુમેહિ ।
પૂઆપણિહાણેણ, ઉપ્પન્ના તિયસલોગમિ ॥૧૦૫॥

અર્થ — એમ સંભળાય છે કે, હરિદ્રી એવી એક શ્રી
સિદુવારના (નગોડના) પુષ્પોવડે પ્રભુની પૂજા કરવાના પ્રણિ
ધાનથી-એમઅતાથી (પણ) દેવલોડને વિષે ઉત્પન્ન થઈ (૧૦૫)
હવે જિનપૂજના આઠ પ્રકારો કહે છે

વરગધપુષ્પઅમ્લય-પર્ફવફલધૂવતીરવત્તેહિ ।
નેવિજ્જવિહાણેણ ય, જિણપૂઆ અટ્ટહા મણિયા ॥૧૦૬॥

અર્થ — ૧ શ્રેષ્ઠ સુગંધિમાન (વાસ-કમ્તુરી વગેરે)
ચૂર્ણ, ૨ સુગંધવાળા ઉત્તમ જાતિના પુષ્પો, ૩ ઉત્તમ
જાતિના અક્ષત, ૪ તાજા ઘીનો દીપક, ૫ શ્રેષ્ઠ તાજા ફળો,
૬ દયાગાદિ ઉત્તમ ધૂપ, ૭ જળથી ભરેલા પાત્રો (જળ
ભરેલા કુલ) અને ૮ શ્રેષ્ઠ નૈવેદ્યો, એમ આઠ પ્રકારથી
શ્રી જિનપૂજા કહેલી છે (આ સિવાય પણ પચ, પ્રકારી
એકવીસ પ્રકારી, સત્તર પ્રકારી વગેરે ઘણી રીતે પૂજના પ્રકારો
કહેલા છે (૧૦૬)

શ્રી જિનપૂજનનું ફળ કહે છે

ઉવસમઈ દૂરિયવગ્ગ, હરઈ દુહ કુણઈ સયલસુમ્ભાઈ ।
ચિંતાઈયપિ ફલ, સાહઈ પૂઆ જિણિદાણ ॥૧૦૭॥

અર્થ — શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા, પૂજા કે નારના પાપના

સમુદનો નાશ કરે છે, સઘળા દુ ખોને હરે છે, સઘળી જાતિના સુખો આપે છે, અને અતે ચિત્તવ્યુ પણ ન હોય તેણે સર્વોન્નૃપ (મોક્ષરૂપી) રૂળ આપે છે (૧૦૭)

જેઓ પ્રભુપૂજના દિસા માની નિવેર કરે છે, તેમને દદાન્ત પૂર્વક 'આવડને દ્રવ્યપૂજા કરવાથી લાભ થાય છે તે સમજાવે છે

**અકસિણપવત્તગાણ વિરયાવિરયાણ एस खलु जुतो ।
सत्सारपयणुकरणे, दब्बत्थए कूवदिट्ठतो ॥ १०८ ॥**

અર્થ — સ પૂર્ણ રીતે ધર્મકાર્ય-વિરતિ નહિ કરી શક નારા એવા જે દેશવિરતિ આવડે, તેમને સ સાર ટૂંકો કરવાને અર્થે દ્રવ્ય પૂજન કરણીય છે તેને અગે દૂવાતુ દદાન્ત જાણવું દૂવે ખોદતા થાક, તૃષા અને માટી-કાદવ લાગવા છતાં તેમાથી પાણી નીકળતા તે બધું દૂર કરી શકાય છે અને પછી હ મેશને લાભ મળે છે, તેમ દ્રવ્ય પૂજનમા જે હિ સાદિ પાપ થાય છે, તે પ્રભુપૂજનથી આત્મામા પ્રગટ થતા શુભ ભાવોથી નાશ પામે છે, ઉપરાત પૂર્વોપાર્જિત (ગૃહસ્થપણુના આરભના વગેરે) પાપો પણ નાશ પામે છે અને શુભ (પુન્યાતુ બધી) પુન્યનો સચન વાય છે (૧૦૮)

હવે ગુરુવન્દનનું રૂળ દદાન્ત સાથે જણાવે છે

**तिथ्यपरत्त सम्मत्त-खाइय सत्तमीइ तईयाए ।
साहुण वदणेणं, वद्ध च दसारसीहेण ॥ १०९ ॥**

અર્થ — ૧૮૦૦૦ સાધુઓને વિંધપૂર્વક વન્દન કરવાથી શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવે વીર્ય કરપણું, ક્ષાયિક સમકિત અને સાતમી

નરકના બદલે ત્રીજીના આયુષ્યના બધ, એ ત્રણ લાભો
મેળવ્યા (૧૦૯) -

હવે થોડા પણ કષાયનો વિશ્વાસ ન કરવાનું કહે ॥

અળથોવ વળથોવ, અગ્નીથોવ ચ કસાયથોવ ચ ।

ન હુ મે વિસસિઅન્વ, થોવપિ હુ ત વહુ હોઈ ॥૧૧૦॥

અર્થ—દેવ થોડુ હોય, ત્રણ થોડુ હોય, આંધ થોડા
હોય, અને કષાય થોડા હોય તોપણ હે ભગવાન ! તેનો વિશ્વાસ ન
કરવો, કેમ કે તે અપહોય છે તોપણ સકલ નિમિત્ત મળ્યા
વધી જાય છે (અને ઘણી હાનિ પહોંચાડે છે) (૧૧૦)

હવે ' મિચ્છામિક્ષક' નું સ્વરૂપ કહે છે

જ દુક્કંઠંતિ મિચ્છા, ત મુજ્જો કારણ અપૂરતો ।

તિવિદ્ધેણ પડિક્કતો, તસ્સ સ્વલ્લુ દુક્કંઠ મિચ્છા ॥૧૧૧॥

જ દુક્કંઠંતિ મિચ્છા, ત ચેવ નિસેવણ પુણો પાત્ર ।

પચ્ચમ્પમુસાવાઈ, માયાનિઅડીપસગો અ ॥૧૧૨॥

અર્થ —જે દુષ્ટતાને-પાપને મિથ્યા કરે, નિદા કરે અને
તેના કારણોને ફરીને સેવે નહિ, એમ મન-વચન અને કાયાથી
તે પાપની આલોચના કરનાર હોય, નિશ્ચયથી તેનું 'મિથ્યા
' દુષ્ટતા' કહેવાય છે (૧૧૧)

જે દુષ્ટતાને-પાપને મિથ્યા કરે, તે જ પાપના કારણોને
ફરીને સેવે, (તે પાપને પુનઃ કરે), તે પ્રત્યક્ષ મૃદાવાદી છે
અને માયાકપટ સેવવાના સ્વભાવવાળો છે (૧૧૨) ॥

હવે 'મિચ્છામિદુક્કડ' એ ૭ અક્ષરોનો અર્થ કહે છે

મિ'ત્તિ મિત્તમદ્વત્તે, છ'ત્તિ ઉ દોસાણ છાયણે હોઈ ।
મિ'ત્તિ ય મેરાઈ ઠિઓ, દુ'ત્તિ દુગુછામિ અપ્પાણ ॥૧૧૩॥
ક'ત્તિ કડ મે પાવ, હ'ત્તિ ય હેવેમિ તં ઉવસમેણ ।
યસો મિચ્છાદુસ્સકડ-પયમ્મલ્લરત્થો સમાસેણ ॥૧૧૪॥

અર્થ — 'મિચ્છામિદુક્કડ' માં 'મિ' એટલે મૃદુ-કાયાથી નમ્ર અને ભાવથી લઘુતા કેળવીને, 'છ' એટલે લાગેલા હોપોનું છાદન કરવા માટે, ત્રીજે અક્ષર 'મિ' એટલે મર્યાદામાં (ચારિત્રાચારમાં) પુનઃ સ્થિર બનાવે, 'દુ' એટલે મારા (પાપ કરનાર પૂર્વ પર્યાયરૂપ) આત્માની નિંદા કરવા પૂર્વક 'ક' એટલે મે કરેલું પાપ, તેને 'હ' એટલે ઉપશમ દ્વારા (હવે એવું પાપ નહિ કરવાનો નિશ્ચય કરીને) હું 'ઉચન' ઉ લઘન કરું છું-ને પાપથી દૂર થાઉં છું એમ 'મિચ્છામિદુક્કડ' પાંચનો અર્થ દૂકમાં ૭ અક્ષરોના અર્થથી સમજવો (૧૧૩-૧૧૪)

હવે તીર્થના પ્રકારો જણાવે છે

નામ ઠવણા તિત્થ, દવ્વ તિત્થ ચ ભાવતિત્થ ચ ।
ઇક્કિક પિ ય ઇત્તો, ખેગાવિહ હોઈ નાયવ્વ ॥૧૧૫॥

અર્થ — નામ તીર્થ, સ્થાપના તીર્થ, દ્રવ્ય તીર્થ અને ભાવ તીર્થ એ પ્રમાણે તીર્થના મુખ્ય ચાર ભેદો છે તે એકેકના ચણુ અનેક પ્રકારો છે એમ સમજવું (૧૧૫)

(૧૫૭)

હવે દ્રવ્યતીર્થની વ્યાખ્યા કહે છે

દાહોવસમ તહ્લાઈ, છેયણ મલપ્પવાહણ ચેવ ।
તિહિ અત્યેહિ નિઉત્ત, તમ્હા ત દવ્વઓતિત્થ ॥૧૧૬॥

અર્થ — દાહને શાન્ત કરવો, તૃપાને દેદવી, અને મેવને ટાળવો એ ત્રણ અર્થોથી સુકળ હોવાથી, અર્થાત્ એ ત્રણ કાર્યો, કરનાર હોવાથી તેને ‘દ્રવ્યતીર્થ’ કહેવાય છે (૧૧૬)

એજ અર્થમાં ભાવતીર્થનું સ્વરૂપ કહે છે

કોહમિ ઉ નિગ્ગહિય, દાહસ્સુવસામણ હવઈ તિત્થ ।
લોહમિ ઉ નિગ્ગહિય, તહ્લાઈ છેયણ હોઈ ॥૧૧૭॥
અટ્ટરિહ કમ્મરય, વહુભરેહિં ઉ સચિય જમ્હા ।
તવસજમેણ ધોવઈ, તમ્હા ત ભાવઓ તિત્થ ॥૧૧૮॥

અર્થ — જેનાથી રોધનો નિગ્રહ કરવાડય અતરના દાહનો ઉપશમ થાય તે તીર્થ કહેવાય, જેનાથી લોભનો નિગ્રહ કરવાડય તૃષ્ણાનો છેદ થાય તે તીર્થ કહેવાય, અને ધણા ભવોના એગ્રા કરે ॥ આઠ પ્રકારના કર્મોડય રજ તપ અને તપમે કરીને ધોવાઈ જાય-દ્વંડ થાય, તેથી તેને ભાવતીર્થ કહીએ અર્થાત્ જળાત્મ્યો દ્રવ્ય તીર્થ છે અને તપ-સ્વયમરૂપ ધર્મ એ ભાવતીર્થ છે (૧૧૮)

એ ભાવતીર્થનો બીજો પર્વાય મ્હે છે

દસણનાણચરિત્તે, સુનિઉત્ત જિણવરેહિં સવ્વેહિ ।
પપ્પણ હોઈ તિત્થ, પ્પસો અન્નોત્તિ પજ્જાઓ ॥૧૧૯॥

અર્થાત્ કોઇના નાશ પામતા નથી, તે પછી પોતાના કરેલા કર્મને લોગવતો પ્રાણી શા માટે દુષ્ટી મનવાળો થાય, દુધ્યાન શા માટે કરે ? અર્થાત્ સમતાથી લોગવતા છૂટી જવાય છે, અને દુધ્યાનથી નવા જવાય છે, એમ કર્મનું સ્વરૂપ સમજીને જીવે સમતા કેળવવા ઉચ્ચ કરવો (૧૨૨)

હવે એ સમતારૂપ પૌષ્પનું રૂપ કહે છે

પોસેઈ સુહે ભાવે, અસુહાઈ રાત્રેઈ નતિય સદેહો ।
ઈંદ્ર નરયતિરિયગઈ, પોસહવિહિઅપ્પમત્તો ગા ॥૧૨૩

અર્થ — (ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સમતા રૂપ) પૌષ્પ કરવાથી અપ્રમત્ત-અપ્રમાની એવો જીવ શુભ ભાવોનું-પોતાના જ્ઞાનાદિ ગુણોનું પોષણ કરે છે, અશુભનો (મોહાદિનો) ક્ષય કરે છે અને નગ્ક-તિર્થચનો દુર્મતિનો છેદ કરે છે, ત્યાં ઉપજતો નથી, એમા સ દેહ નથી (૧૨૩)

દરેક કાર્યમાં વિધિના આદરવાળો પુરુષ ધન્ય છે, તે કહે છે

ધન્નાણ વિહિજોગો, વિહિપમ્ભારાહગા સયા ધન્ના ।
વિહિવદ્ધુમાળા ધન્ના, વિહિપમ્ભઅદૂસગા ધન્ના ॥૧૨૪

અર્થ — વિધિનો યોગ મહા ધન્ય પુરુષોને થાય છે, વિધિ ન પાળી શકે તો પણ તેનો પક્ષ કરનારા પુરુષો પણ સદા ધન્ય છે, પક્ષ ન કરી શકે તો પણ જેના દ્વંદ્વમા વિધિ પ્રત્યેનું બહુમાન છે તે પણ ધન્ય છે, અને બહુમાન પણ ન હોય તથાપિ જે વિધિના પક્ષની નિંદા વગેરે કરી તેને વગેરેવતા નથી-દ્વંધિત કરતા નથી તે પણ ધન્ય છે (અર્થાત્

અવિધિનો પણ છુટે ત્યાગથી છુવનો વિકાસ થાય છે) ૧૨૪

હવે મમ બલુરાનુ કળ જાણી ઉપસદાર કરે છે

સવેગમણો સંવોહ-સત્તરિં જો પઢેઈ મઠ્ઠજિવો ।
સિરિજયસેહરઠાળ, સો લહઈ નતિય સંદેહો ॥૧૨૫॥

અર્થ:—જેનું મન સવેગથી રંગાયેલું છે, તેવો જે મમ
છવ આ 'સંવોહસત્તરિં' પ્રકરણને બોલે છે, નિ સંદેહ તે શ્રીજય
શેખર (જ્યા આત્મલક્ષ્મીનો સપૂર્ણ જય ॥ તે મોક્ષ રૂપી)
ધ્યાનને પામે છે અહીં 'જયશેખર' શબ્દથી કર્તાએ પોતાના
શુક્રનું નામ સૂચવ્યું છે (એમ પૂરે અર્થ કરનારાઓનું
મન્તાવ્ય છે) (૧૨૫)

અનન્તલઘ્નિધાનાય શ્રીગૌતમસ્વામિને નમઃ ॥

અથ ઇન્દ્રિયપરાજય શતકં

(મૃગ અને બાવાર્થયુક્ત)

સુચિય સૂરો સો ચેવ, પડિઓ તં પસસિમો નિચ્ચ ।
ઇદિયચોરેહિ સયા, ન છુટિઅ જસ્સ ચરણધર્ણં ॥૧॥

અર્થ—તે જ સાચો શૂરવીર છે, તે જ ખરો પડિત છે, અને તેની જ અમે નિત્ય પ્રશંસા કરીએ છીએ, કે જેનું ચાગ્નિ રૂપી ધન ઇન્દ્રિયો રૂપી ચોરાએ લૂંચુ નથી, સદા કુપ્તસિત છે (૧)

ઇદિયચવલતુરંગ, દુગ્ગહમગ્ગાણુધાવિરે નિચ્ચ ।
ભાવિઅમવસ્સરુવો, રુમહ્ જિણવયણરસ્સીર્હિ ॥૨॥

અર્થ—ઇન્દ્રિયો રૂપી ચપળ ઘોડાએ નિત્ય દુર્ગતિના માર્ગે ફાડનારા છે, તેને મમારનું સ્વરૂપ જોઈ વિચાર્યું છે એવો જીવ અનેશ્વરના વચનરૂપી લગ્નગ્રામી રોકે છે અર્થાત્ નિરકુશ ઇન્દ્રિયો અનેક પાપો કરાવો જીવને સસારમાં અલીપ દુખી કરે છે, એમ સમજી જિનવચનના ળગે તેને વિધ્યો માથી અટકાવતી હિનકર છે (૨)

ઇદિયધુત્તાણમહો, તિલતુસમિત્તપિ દેસુ મા પસર ।
જહ્ દિન્નો તો નીઓ, જત્થ સ્વણો વરિસકોડિસમ્મો ॥

અર્થ—અરે હે શુભ ! ઇન્દ્રિયો રૂપી ધુતારાઓને તું તવમાત્ર-તુષમાત્ર પણ સ્થાન આપીશ નહિ, (વિશ્વાસ રાખીશ નહિ) જે સ્થાન આપ્યું (વિશ્વાસ રાખ્યો) તો સમજવું કે જ્યાં એક ક્ષણ કરોડવર્ષો જંગલો છે, (ક્ષણમાત્રનું દુ ખ પણ જ્યાં કાંડવર્ષોના દુ ખ જટલુ તીવ્ર છે) ત્યાં (નરક-નિગોદ વગેરે દુર્ગાતમા) તુર્ત પડાવી ગયો અર્થાત્ ઇન્દ્રિયો દુર્ગાતમા જ ખેંચી જશે (૩)

અજિદિદિહિ ચરણ, કઠ્ઠ વ ઘુણેહિ કીરઙ અસાર ।
તો ધમ્મત્થીહિ દઢ, જઈયઞ્ચ ઇદિયજયમિ ॥૪॥

અર્થ—ધુળ નામના (લાકડામા ઉત્પન્ન થતા) કીડાઓ જેમ લાકડાને અદરથી કાતરીને નસાવે ખોખું (નકાસું) કરી દે છે તેમ ઇન્દ્રિયોને વશ થયેલા શુભના ચારિત્રને ઇન્દ્રિયો અસાર (નિષ્ફળ) કરે છે માટે ધર્માર્થે શુભોએ ઇન્દ્રિયોને શુભવામા સખત ઉત્તમ કરવો, અન્ય માત્ર પણ ઇન્દ્રિયોને વશ ન થવું (૪)

જહ કાગિણીઙ હેઝ, કોઙિં રયણાણ હારણ કોઙ ।
તહ તુચ્છવિસયગિહ્વા, જીવા હારતિ સિદ્ધિસુહ ॥૫॥

અર્થ—જેમ કોઈ મૂર્ખ એક કાકિણી (રૂપિયાનો ૮૦મા બા ૧-સવા હોકડા) માટે કરોડ રૂપો હારી જાય, તેમ અતિતુચ્છ એવા (ઇન્દ્રિયોના) વિષયમા આસક્ત થયેલા શુભો મોક્ષના અનંત-અખડ સુખને હારી જાય છે (૫)

તિલમિત્ત વિસયસુહ, દુહ ચ ગિરિરાયસિંગતુગયર ।
ભવકોડીહિં ન નિટ્ટહ, જ જાણસુ ત કરિજાસુ ॥૬॥

અર્થ — ઇન્દ્રિયોના વિષયનું સુખ તો એક તલ માત્ર છે, અને બદલાયા દુખ મેરૂપર્વતના શિખર જેટલું ઊંચુ છે, (અર્થાત્ તલમાત્ર વિષયસુખ ભોગવવાના પરિણામે દુખનો લાખ ભોજન જેવો મોટો ડુંગર લોગવવાનો છે,) કે જે કશેડો ભવો સુધી લોગવવા છતાં ખૂટે તેમ નથી (એમ લાભ હાનિનો વિચાર કરીને) જે તને સાદુ દેખાય તે કાં ! અર્થાત્ હે બુદ્ધિમાન આત્મા ! વિચાર કરીને વિષયોમા આમત્તા ન થા ! (૬)

મુજતા મહુરા વિગાગરિસા, કિંપાગતુછા રમે,
કચ્છુકહુઅળ વ વુમ્મજળયા, દાર્વિતિ બુદ્ધિં સુહે ।
મજ્જન્હે મયતિન્હિઅઽ સયય, મિચ્છાભિસધિપ્પયા,
મુતા દિંતિકુજમ્મજોણિગહણ, મોગા મહાવેરિણો ॥૭

અર્થ — કિંપાકના ફગની જેમ લોગવતા મધુગ મને પગિલામે દુખદાયી એવા વિષયો-લોગો, "કપિદચ્છુ (કવચ)" નામની વનસ્પતિ જેમ ખણજ પેદા કરે, તેમ વિચરતુષ્થાનું અતીવ દુખ પેદા કરનારા હોવા છતાં જીવને 'આ વિષય લોગ વવાથી મને સુખ થશે' એવી બુદ્ધિ (બ્રમ) પેદા કરે, વગી મવ્યાહને મૃગવા રત્નના સૂર્યના કિરણોથી રેતીને બદલે મિથ્યા પાટી (અજવાના નીં) દેખે, તેમ લોગો લોગ :

પહેલા 'આ ભોગવવાથી ભોગવૃદ્ધિનું દુઃખ મટશે' એવો ખોટો ખ્યાલ આપે છે અને (જે રીતે ઠગાવાથી ભોગવનારા જીવને) ભોગવ્યા પછી મહા ચેરી એવા તે વિષયભોગો દુષ્ટ ચોનિઓમા જન્મ લેવારૂપ સંસાર અટવીમા અખડાવે છે (૭)

સદ્ધો અગ્ની નિવારેડ, વારિણા જલઓ વિદુ ।

સર્વોદદિજલેણાવિ, કામગ્ની દુન્નિવારઓ ॥૮॥

અર્થ —અતિ જાનવંદ્યમાન સમગ્રતા પણ અગ્નિને પાણીથી છુટાવી શકાય છે, પરંતુ કામરૂપી અગ્નિ તો સર્વ સમુદ્રોના પાણીથી પણ છુટાવી શકતો નથી (૮)

વિસમિવમુહમિ મહુરા, પરિણામનિકામદારુણા

વિસયા ।

કાલમણત મુત્તા, અજ્ઞ વિ મુત્તુ ન કિં જુત્તા ॥૯॥

અર્થ —વિપની પેઠે પ્રારભમા મધુર અને પરિણામે અત્યંત કથક એવા વિષયો અનતકાળ સુધી ભોગવ્યા તો હજી પણ હું તે ડાહ્યા થોમ્મ નથી? અર્થોત્ શીઘ્ર ત્યાગ કરવા થોમ્મ છે (૯)

વિસયરસાસવમત્તો, જુત્તાજુત્ત ન યાળઈ જીવો ।

ઝૂરઈ કલ્લુણ પચ્છા, પત્તો નરય મહાઘોર ॥૧૦॥

અર્થ —વિષયરસરૂપ મદિરાથી મદોન્મત્ત (ભેલાન) થયેલો જીવ સુક્રા-અસુક્રા (ઉચિત-અનુચિત) વર્ષપણ નાણી શકતો નથી, તેથી અનેક અકાર્યો-પાપો કરીને તે જ્યાં

મહાથોગ નરકમા જાય તે ત્યારે પાછળથી ત્યાં તે અતિ
કષ્ટપૂર્ણે જૂરે છે (૧૦)

જહ નિવદુમ્પન્નો, કીડો કહુઅપિ મન્નણ મહુર ।
તહ સિદ્ધિસુહપરુસ્સા, સસારવુહ સુહ તિતિ ॥૧૧॥

અર્થ — જેમ લીમડાના વૃક્ષમા ઉત્પન્ન થયેલો કીડો
કડવા લીમડાને પણ મધુર માને છે, તેમ મોક્ષપુખથી
(આત્માના નિરૂપાધિક સુખથી) પરોક્ષ એવે વિમુખ્ત
(અજ્ઞાન) જોયો સસારના દુખને પણ સુખરૂપ માને છે (૧૧)

અધિરાણ ચચલાણ ય, રણમિત્તસુહકરાણ પાવાણ ।
દુર્ગાનિવધણાણ, વિરમસુ પઆણ ભોગાણ ॥૧૨॥

અર્થ — હે જીવ ! અસ્થિર-નાશવત, અચલ, કાણુમાત્ર
સુખ ધરનારા પરિણામે દુર્ગતિના કારણરૂપ એવા આ પાપી
વિષયભોગોથી તું બટકી જા ! અર્થાત્ લાગ કર (૧૨)

પત્તા યં કામભોગા, સુરેસુ અસુરેસુ તહય મણુપસુ ।
ન ય જીવ ! તુજ્ઞ તિત્તી, જલણસ્સ વ કટ્ઠનિયરેણ ॥

અર્થ — વળી હે જીવ ! દેવલોકમા (સ્વર્ગમા), દાન
વલોકમા (પાતાળમા), તેમજ મનુષ્યપણુમા (મૃત્યુલોકમા)
પણુ તને અનતવાર વિષયભોગો પ્રાપ્ત થયા, છતાં જેમ લોકવાયી
અગ્નિ તૃપ્ત ન થાય, તેમ તને હજી પણ તૃપ્તિ ન થઈ
અર્થાત્ ભોગો ગમે તેટલા ભોગવવા છતાં તૃપ્તિ થવાને બદલે
લાલસા વધે છે (૧૩)

જહા ય કિંપાગફલા મળોરમા, રસેણ વન્નેણ

ય મુજમાણા ।

તે સુદૃષ્ટ જીવિય પચ્ચમાણા, એ ઉવમા કામગુણા

વિવાગે ॥૧૪॥

અર્થ — વગી હે જીવ ! જેમ સ્વાદથી અને રંગથી મનને આકર્ષક એવા કિંપાગ્ના (ઝેરી) ફળો ખાધા પછી જ્યારે તે ઉદરમાં પથે (પરિણમે) ત્યારે પ્રાણનો નાશ કરે છે, તેમ પથ ઇન્દ્રિયોના ભોગો રસથી-આસક્તિપૂર્વક ભોગ્યા પછી તેનાથી બધાયેલું કર્મ જ્યારે પાકે-ઉત્પન્ન થાયે, ત્યારે અનેકાનેક ભનો સુધો જીવને મારે છે જન્મ મ છૂ કરાવે છે (૧૪)

સઠ્ઠ વિલવિય ગીય, સઠ્ઠ નટ્ટ વિડવણા ।

સઠ્ઠે આમરણા મારા, સઠ્ઠે કામા દુહાનહા ॥૧૫॥

અર્થ — હે જીવ ! (સમાગ્માં) સર્વ પ્રકારનું સુગીત તે વસ્તુત વિલાસ કરવા બગબગ છે, સર્વ પ્રકારનું નૃત્ય-નાટકો તે વિડબનારૂપ છે, સર્વ આભરણો (ધરેણા) તે વસ્તુત ભારરૂપ છે અને સઘળા વિષયો-ભોગો તે નિશ્ચયથી દુઃખના દેનારા છે (૧૫)

દેવિદચક્કવટ્ટિ-ત્તણાઈ રજ્જાઈ ઉત્તમા મોગા ।

પત્તા અણતસુત્તો, નય હ તિર્ચિંગઓ તેર્હિ ॥૧૬॥

અર્થ — દેવપણું, ઇન્દ્રપણું, ચક્રવર્તીપણું અને રાજ્ય

વગેરેના ઉત્તમ લોગો, જો બધું અનતીવાર મળ્યું તોપણ
તેનાથી હું લેશમાન પણ સતોષ ન પામ્યો (૧૬)

સસારચક્કવાલે, સઘ્ને વિ અ પુગ્ગલા મણ વ્રહુસો ।
આહરિયાય પરિણા-મિઆ ય ન ય તેસુ તિત્તો ૬૬ ॥

અર્થ — સસારરૂપી ચક્રવાત્તમા (બ્રમણમા) સર્વ
પુદ્ગલોને મે ઘણીવાર (ઓબ્જેક્ટ, વસ્તુ વગેરે માન્ય વર્ણિત્વાએ
રૂપે) ગ્રહણ કર્યા અને પાંજીમા યા (ઓબ્જેક્ટ શરીરગતિ
રૂપ લોગ-મા), તોપણ હું તને વિષે તૃપ્તિ ન પામ્યો (૧૭)

ઉઘલેલો દોડ મોગેસુ, અમોગી નોવલિપ્પઈ ।
મોગી મમડ સસારે, અમોગી વિપ્પમુચ્ચઈ ॥૧૮॥

અર્થ — મોગી છવને વિષયલોગ ભેગવવાથી ઉપલેખ
(કર્મનો બંધ) થય છે અને અમોગી છવને કર્મનો લેખ
થતો નથી, (માટે જ) મોગી પુરુષો સસારમા પાંજીમણ કરે
છે, અને અમોગી પુરુષો કર્મથી છૂટે છે, મોક્ષ પામે છે (૧૮)

અલ્હો સુકો ચ દો છૂઢા, ગોલયા મદ્દિયામયા ।
દો નિ આવહિઆ કૂડે, જો અલ્હો સો વિલગ્ગઈ ॥૧૯॥
एव लग्गति दुम्मेहा, जे नरा कामलालसा ।
विरत्ता उ न लग्गति, जहा सुक्के अ गोलए ॥२०॥

અર્થ — જેમ લીલો અને સૂકો એવા માટીના બે
લોગો દે કયા અને તે બીજે અવડાણા તેમા જે લીલો સિલ્લું

ચેલો ગોળો હતો તે ભીતની સાથે ચોટ્યો અને બીજો
ભીત સાથે અડધાઈ નીચે પડ્યો (૧૯)

એ પ્રભાતે દુર્ગુદિવાળા જે મનુષ્યો વિષયોની લાલસા
વાળા હોય છે, તે (લીલા ગોળાની પેઠે વિષયોમા અને સ્ત્રી-
પુત્ર-પરિવારદિમા) લપટાઈ જાય છે, પરંતુ (જેમ સૂકો ગોળો
ભીતમા લાગતો નથી તેમ) વિરક્ત મનુષ્યો (વિષયોમા કે સ્ત્રી
પરિવારાદિમા) લપટતા નથી (૨૦)

तणकट्टेहि व अग्गी, लवणसमुद्दो नईसहस्तेहि ।
न इमो जीवो सक्रो, तिप्पेउं कामभोगेहि ॥२१॥

અર્થ — ધણા ઘાસ મને લાકડાથી અગ્નિને અને હળદો
નનીઓવડે પણ લવણમુદ્રને તૃપ્ત જાતો નથી, તેમ જીવને પણ
ધણા કામભોગરૂપ વિષયોવડે તૃપ્ત કરી શકતો નથી (૨૧)

मुत्तूण वि भोगसुह, सुरनरखयरेसु पुण पमाएण ।
पिज्झइ नरएसु भेरव कलकलतउतंबपाणाइ ॥२२॥

અર્થ — પ્રમાદથી આસક્ત થઈ ને દેવપણુમા મનુષ્ય
પણુમા, અને વિદ્યાધરપણુમા અનેક પ્રકારે ભોગમુખને ભોગવીને
તેના પશ્ચિમા નરકમા મહાભય કર ઉઠાવના સીસાના અને
નાળાના રસનું પાન કરવું પડે છે, (૨૨)

को लोभेण न निहओ, कस्स न रमणीहि
भोलिअ हिअय ।
को मच्चुणा न गहिओ, को गिद्धो नेव विसएहि ॥

અર્થ — જગતમા લોભવડે કોણ નથી હણાયો ? શ્રી-
ઓએ ઠોતુ હૃદય નથી ભોળવ્યું ? (અર્થાત્ શ્રીઓથી ઠોતુ
મન નથી લલચાયું ?) મૃત્યુએ કોને પકડ્યો નથી ? અને
વિષયોમા કોણ આસક્ત નથી થયો ? (અર્થાત્ સર્વ જીવોને
લોભે હણ્યા છે, શ્રીઓએ ભોળવ્યા છે, મૃત્યુએ પકડ્યા ક્યાં
છે, અને વિષયોએ વશ ક્યાં છે માટે એ સર્વથી વિરામ
પામવું એજ હિતકર છે) (૨૩)

खणमिच्छसुखा बहुकालदुखा,
पगामदुखा अनिकामसुखा ।
ससारमोखस्स विपस्वभूआ,
खाणी अणत्थाण उ कामभोगा ॥२४॥

અર્થ — ક્ષણમાત્ર સુખ આપના । અને બહુકાળ સુધી
દુઃખ આપનારા, વગી ઈચ્છા રૂપે અત્યંત દુઃખ આપનારા અને
જેમા નિષ્કામ એટલે સંતોષસુખનો અભાવ છે એવા, તથા
સંસારની મુહિત કન્વામા થતુ સગ્ગા એટલે સંસારમા રજગાવ-
નારા, એવા કામભોગો (વિષયો) તે ખરેખર અનેક અનર્થોની
મોટી ખાણ જેવા છે (૨૪)

सर्वगहाण पभवो, महागहो सर्वदोसपायही ।
कामगहो दुरप्पा, जेण ऽभिभूअं जग सर्व ॥२५॥

અર્થ — સર્વ દુષ્ટ શોધેનું મૂળ કારણ, સર્વ દોષોને પ્રગટ
કરત ૨ મહાશક સર્જક કામરૂપી ગ્રહ એવો અતિદુષ્ટ છે જેણે

સર્વ જગતને પરાભવ પમાડયુ છે અર્થાત્ દુષ્ટ કામરૂપી શઠ જગતના સર્વ જીવોને નાશનારો છે (૨૫)

જહ કચ્છુલ્લો કચ્છુ, કહ્હુઅમાણો દુહ મુણહ સુવસ ।
મોહાઝરા મણુસસા, તહ કામદુહ સુહ તિતિ ॥૨૬॥

અર્થ — જેમ ખણુજવાળો મનુષ્ય ખણુજને ખણુનો દુ ખને સુખ માને છે, તેમ મોહરૂપી કામની ખણુજથી વ્યાદુળ થયેલા મનુષ્યો (ભોગ ભોગવતા) કામરૂપી દુ ખને પણ સુખ માને છે (૨૬)

સહ્હ કામા વિસ કામા, કામા આસીવિસોવમા ।
કામે પત્થેમાણા, અકામા જતિ દુગ્ગઈ ॥૨૭॥

અર્થ — કામભોગો રાવ્ય સમાન છે, કામભોગો વિષ સમાન છે અને કામભોગો સર્પની દાઢના જેવ સમાન છે એ કામભોગોને ઈચ્છતા જીવો તે કામભોગને ભોગ્યા વિના જ ઈચ્છા માત્રથી પણ દુર્ગતિમાં જાય છે (૨૭)

વિસણ અવઙ્ગલ્લતા, પહ્હતિ સસારસાયરે ઘોરે ।
વિસણસુ નિરાવિક્કલા, તરતિ સસારકંતારે ॥૨૮॥

અર્થ — વિધયોની અપેક્ષા-ઈચ્છા રાખતા જીવો ભય કર સસાર સમુદ્રમાં પડ છે, અને વિધયોમાં નિરપેક્ષ (ઈચ્છા વિનાના) જીવો સસારરૂપી અગ્નીનો પાર પામે છે (૨૮)

છલિઆ અવઙ્ગલ્લતા, નિરાવઙ્ગલ્લતા ગયા અવિગ્ધેણ ।
તમ્હા પવયણસારે, નિરાવઙ્ગલ્લેણ હોઅવ્વ ॥૨૯॥

અર્થ — વિષયોની અપેક્ષા રાખતા હવો (તેને ત્યાગ કરવા છતાં પણ) ંગ્યા છે, અને વિષયોની અપેક્ષા નહિ રાખનારા હવો નિર્વિઘ્નપણે પરમપદને અર્થાત્ મોક્ષને પામ્યા ॥ તે કારણથી સમસ્ત સિદ્ધાંતના સારભૂત નિષ્પેક્ષ વૃત્તિવાળા — અનાશ્ચરી થવું (૨૯)

વિસયાવિમ્લો નિવડઈ, નિરવિમ્લો તરઈ

દુત્તરમવોહ ।

દેવીદીવસમાગય માઝઅજુઅલેણ દિટ્ઠતો ॥૩૦॥

અર્થ — વિષયની ઇચ્છાવાળો હવ ભવબ્રમણમાં પડે છે, અને વિષયની ઇચ્છારહિત થયેલો હવ દુત્તર એવા પણ ભવમુદ્રને તરી ભય છે આ વિષયમાં રત્નાદેવીના દ્વીપમાં ગયેલા જિનરક્ષિત તથા જિનપાત્ર એ બે સાર્થ એવાનું દૃષ્ટાંત બાજુ (૩૦)

દૃષ્ટાન્તનો સાગ એ છે કે—અપાત્રગરીમાં જિનપાત્ર અને જિનરક્ષિત નામે બે વલિક પુત્રો હતા તેઓ અગિયાર વખત સમુદ્રમાર્ગે વ્યાપાર કરી લખણુટ ધન મેળવવા છતાં બારમી વખત વહાણ લઈ વ્યાપારાર્થે પન્દેશ જવા નીકળ્યા દૈવયોગે વહાણ ભાંગ્યું અને પાટિયાના ખાલબનથી બન્ને મુશીબને રત્નદ્વીપે પહોંચ્યા ત્યાં એક દેવી વાવભોઈ તેમાં સ્નાન કરવા લાગ્યા, તે વખતે તે દ્વીપમાં રહેનારી રત્નાદેવી ત્યાં આવી પહોંચી, તેણે બન્નેને કહ્યું મારી સાથે વિષયમુખ ભોગવે નહિ તો તમને મારી નાખીશ બયથી બન્ને કબૂલ થયા અને તેણે દેવી શક્તિથી શુભ પુણ્યો તેઓના શરીરમાં

સ ક્રમાવી જન્ને સાથે લોગસુખ લોગવવા માડ્યું તે વખતે
 ઈ દ્રવી આજ્ઞાથી રત્નાદેવીને કાર્યપ્રસંગે ત્યાથી અન્યત્ર જવાનું
 થયું, ત્યારે જન્નેને સમજાવ્યું કે-હું આવું ત્યાસુધી તમારે આ
 દ્વીપની દક્ષિણ દિશાના વનમાં જવું નહિ, બાકી ત્રણ દિશાઓમાં
 જવાની છૂટ છે તેના ગયા પછી જન્નેને વિચાર થયો કે
 દક્ષિણમાં જવાનો નિષેધ કરવાનું કારણ બાણવું જોઈએ,
 એટલે નિષેધ છૂટા ગયા અને ત્યાં અનેક મનુષ્યોના હાંક
 પિજરો ઉપરાંત એક મનુષ્યને ગૂળીએ ચડાવેલો જોઈ તેઓ
 ગભરાયા શૂળી ઉપર ગહેલાને પૂછવાથી જણાવ્યું કે આ દેવી
 સમુદ્રમાં ફેંસાયેલા મનુષ્યો સાથે ભોગ લોગવી બીજો મનુષ્ય
 મળતા જ પહેલાંને આ રીતે મારી નાખે છે તેઓને પણ પોતાનું
 બાવિ મળવું જોઈ બધ થયો અને જયવાનો ઉપાય પૂછતા શૂળી
 ઉપરના મનુષ્યે કહ્યું કે પશ્ચિમ દિશાના વનમાં ગૌવક યમ છે તે
 તમોને સહાય કરશે તેઓ ત્યાં ગયા, યમ પ્રગટ થયો ત્યારે
 તેઓએ સહાય કરવા વિનંતિ કરી યમે જણાવ્યું કે તે વ્યતરી
 મહાદુષ્ટ છે તમે મેં વિકુર્વેલા થોડા ઉપર બેસો તે વ્યતરી
 તમને ધણી રીતે લવચાવશે, તમે તેના વચનોથી ચલિત થયો
 તો હું સમુદ્રમાં ફેંકી દઈશ જન્નેએ કબૂલ કરવાથી યમે
 ઘોરાનું રૂપ બનાવી જન્નેને પીઠ ઉપર બેસાડ્યા સમુદ્રમાં
 જતા વ્યતરી રત્નાદેવી ત્યાંથી જન્નેને નામી છૂટા બાણી
 શોધતી શોધતી પાછળ આવી, ઘણા હાવ-ભાવ દલાવાયા
 કરી તેઓને કરગરવા લાગી, ‘મને અજાણે નિગધાર મૂંઝી
 ન જાઓ હું તમારો દાસી છું’ વગેરે કહી તેઓને લલ
 વાવવા અનેક પ્રયત્નો કર્યા, એથી જિનરક્ષિતનું મન ચલિત
 થયું અન્ન થયેલા યમે જ્ઞાનથી તે જાણ્યું, અને તેને સમુદ્રમાં

ફેડી દીધો જિનપાલ છે જે જગપણ ચલાયમાન ન થયો,
તેને સમુદ્ર ખાર ઉતારી દીધો, જેથી તે પોતાના નગર થયા
'નગરી જઈ કુટુંબને મળી શક્યો' આનો ઉપનય એ છે કે
શ્રીઓના હાવ-ભાવમાં ક્રમેવા પ્રાણીઓ જિનરક્ષિતની જેમ
સંસાર સમુદ્રમાં ફૂટે છે અને જેઓ તેમાં ફસાયા નથી તે
જિનપાલની પેઠે મોક્ષપુરીમાં નિર્વિઘ્ને પહોંચી જાય છે

જ અઙ્ગતિક્વચ દુક્ષ્વ, જ ચ સુહ ઉત્તમ તિલોયમ્મિ ।
ત જાણસુ વિસયાણ, વૃદ્ધિક્વચહેઽસ સઽવ ॥૩૧॥

અર્થ.—હે આત્મા ! આ ત્રણે જગતમાં જીવોને જે
અતિતીક્ષ્ણ (આકરા) દુષ્ટો પ્રાપ્ત થાય છે તે વિષયલોગની
વૃદ્ધિથી અને જે અતિ મુંઝવે સુષ્ટો પ્રાપ્ત થાય છે તે સર્વ
વિષયોની ગૃહિતા ક્ષયથી વાય છે, એમ સમજ (૩૧)

इदियविसयपसत्ता, पढति ससारसायरे जीवा ।
पक्विर उव छिन्नपखा, सुसीलगुणपेहुणविहूणा ॥३२॥

અર્થ —ઈન્દ્રિયોના વિષયમાં આસક્ત થયેલા જીવો
પોતાની નષ્ટ થયેલી શીયગુણ રૂપી પાખ વિના, છેદાયેલી
પાખવાળા પખીની માફક સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડે છે માટે
ઈન્દ્રિયોના વિષયમાં આસક્ત ન થવું એજ હિતકર છે (૩૨)

न लहइ ज (जि) हा लिहतो, मुहछिअ अट्ठिअ
जहा सुणओ ।
सोसइ तालुअरसिअं, विलिहतो मन्नए सुक्ख ॥३३॥

મહિલાળ કાયસેવી, ન લહઈ કિંચિવિ

સુહ તહા પુરિસો ।

સો મન્નણ વરાઓ, સયકાયપારિસ્સમ સુખ્વ ॥૩૪

અર્થ — જેમ કૂતરે મુખમા પકડેલા હાડકાને બીજી થાળેના કંઈ મેળવી શકે નથી, માત્ર ગળુ શોધે છે અને હાડકુ ઘસાવાથી નીકળેલા પોતાના તાળવાના લોહીને ચાટતો મુખ માને છે (૩૩)

તેમ સ્ત્રીઓના શરીરના લોચ બોગવનારો પુરુષ પણ તેનાથી કંઈપણ મુખ નથી પામતો, (માત્ર કામના ત્રાસથી હારી ગયેલો) તે નક પોતાની કાવાના પરિશ્રમને જ મુખરૂપ માને છે (૩૪)

સુદુવિ મગિજ્જતો, કત્થવિ કયલીઈ નત્થિ જહ સારો
ઈદિયવિસણ્ણુ તહા, નત્થિ સુહ સુદુ વિ ગવિટ્ઠ ॥૩૫॥

અર્થ — જેમ સારી રીતે શોધવા છતાં પણ ફેળમા (ફેળના થડમા) કથ્થ પણ માગ દેખાતો નથી, તેમ ઈંદ્રિયોના વિષયોમા પણ સારી રીતે તપાસતા (વિચાર કરતા) લેણ, પણ મુખ દેખાતું નથી (૩૫)

સિગારતરગાણ, વિલાસવેલાઈ જુવ્વણજલાણ ।

કે કે જયમિ પુરિસા, નારીનઈણ ન વુહ્ણતિ ॥૩૬॥

અર્થ — શૃંગારરૂપી જેમા તરંગો (કલ્પો) છે, વિલાસ

(૧૭૧)

રૂપી જેમા ભરતીનું પૂર છે, અને જીવાનીરૂપી જેમા જળ છે,
તે નારીરૂપી નીમા જગતના કોણ કોણ પુરુષો નથી રૂબતા ?
અર્થાત્ સર્વ રૂબે છે (૩૬)

સોઅસરી દુરિઅદરી, કવડકુડી મહિલિઆ

કિલેસકરી ।

વહરવિરોયણઅરણી, દુઃસ્વસ્થળી સુઃસ્વપડિવસ્થા ॥

અર્થ — જગતમા સ્ત્રી અશુભના અણરૂપ પાછીની નદી
છે, પાપને હેવાની શુદ્ધ છે, કપાની ખૂંપડી છે, વલેશની—સતાપની
કરનારી છે, વૈ રૂપી અગ્નિને ઉત્પાદ કરવામા અરણીના કષ્ટ
સરખી છે, દુ જોની ખાણ છે, અને સુખમા વિદ્ય કરનારી છે (૩૭)

અમુણિઅમણપરિકમ્મો, સમ્મ કો નામ નાસિડ

તરહ ।

વમ્મહસરપસરોહે, દિટ્ઠિચ્છોહે મયચ્છીણ ॥૩૮॥

અર્થ — જેહો મનનું પરિકર્મ (મનને વશ કરવાની
કળા) જાણુ નહીં એવા કયો પુરુષ સ્ત્રીઓના નેત્રોના કળાણો
રૂપ કામખાણોનો મારો થકે થયા પછી (નાગીના વક્રનેત્ર કળા
ઓનો મારો થયેછતે) નાસવામા સમર્થ થઈ શકે ? અર્થાત્
સ્ત્રીના કળાઓ યોગિઓને પણ સ્થબિત કરી નાખે છે (૩૮)

પરિહરસુ તઓ તાસિ, દિટ્ઠિ દિટ્ઠિવિસસ્સ વ

અહિસ્સ ।

જ રમણિનયણવાણા, ચરિત્તપાણે વિણાસતિ ॥૩૯॥

અર્થ — માટે હે મુર ! દહિવિષ સર્પની દહિ શરીર ઉપર પડતા જ જેમ એર ચડે તેમ જે દહિ—કગલો પડતા જ કામનું એર ચડે તે વિષસગળી શ્રીઓની દહિનો ત્યાગ કરૂં છું ના કારણ કે શીના નયનરૂપી ખાણે જીવના આગ્નિરૂપી ભાવ પ્રાણોનો વિનાશ કરે છે (૩૬)

સિદ્ધતજલહિપાર-ગઓ વિ વિજિદિઓ વિ સૂરો વિ ।
દઢચિત્તો વિ છાલિજ્ઞઙ, જુવઈપિસાઈહિ સ્વુઙ્ગાહિ ॥૪૦॥

અર્થ — સિદ્ધાન્ત (શાસ્ત્રો) રૂપી મમુદ્રનો પાર પામેલો (સમુદ્ર જેટલું શાસ્ત્ર ભણેલો), જિતેન્દ્રિય (ઈન્દ્રિયોનો વિજેતા), શૂરવીર (અનેક યોદ્ધાઓનો પરાભવ કરનારો) અને દઢ (મજબુત) મનવાળો પુરુષ પણ નીચ એવી સુવતીરૂપી પિશાચિણીથી ઠગાઈ નાચે છે (૪૦)

મળયનવળીયવિલઓ, જહ જાયઈ જલણસ—
નિહાણસિ ।
તહ રમણિસનિહાણે, વિદ્વઈ મળો મુળીણપિ ॥

અર્થ — જેમ અગ્નિની પાસે રહેલું મીણ કે માખણ પીગળી જાય છે, તેમ આની પાસે રહેવાથી મુનિનું પણ મન ચલિત થાય છે અર્થાત્ વિચારવાળું થાય છે (૪૧)

નીઅગમાર્હિ સુપયો દુરાર્હિ ડપિત્થમથરગઈહિ ।
નિમગ્ગાહિવ, નિમગ્ગાહિવ, નિમગ્ગાહિવ ॥

અર્થ — નીચી નીચી ભૂમિમા વહેવાવાળી, પાણીથી અતિ ભરપૂર, અને અતિ પૂરને લીધે તોફાને ચઢેલી આડા માર્ગે વહેતી નદી જેમ મોઝા પવતોને પણ લેતી નાખે છે તેમ નીચ આચારને સેવનારી (કુલટા), મોટા સ્તનવાળી અને ઉન્માર્ગે ચાલનારી હોવાથી ધીમી આવે ચાલતી, એની સ્ત્રી પર્વત જેવા મોટા (ધૈર્યવાળા) પુરુષોને પણ લેતી નાખે છે, અલ્પમાન કરી દે છે (૪૨)

વિસયજલ મોહકલ, વિલાસવિવ્રોજલયરાઈજા ।
મયમયર ઉત્તિજ્ઞા, તારુણમહન્નવ ધીરા ॥૪૩॥

અર્થ — જેમા વિવેચકી પાણી છે, મોહની ગર્જના છે, સ્ત્રીઓની વિવાસભરી ચેષ્ટાઓપ મધ્ય-કચ્છ વગેરે જળ ચર હોય છે, અને મદ રૂપી જેમા મગરમધ્ય રહે છે, એવા તાડુદુય રૂપી સમુદ્રનો ધીર પુરુષો જ પાર પામ્યા છે, ધર્મ વિનાનો મનુષ્ય તાડુદુય (એ વિવેચક) રૂપી સમુદ્રમાં ડૂબે જ છે (૪૩)

જહ્નિ પરિચત્તસગો, તત્તણુઅગો તહાવિ પરિવડઈ ।
માહિલાસસર્ગીણ, કોસાભવણૂસિયમુણિવ્વ ॥૪૪॥

અર્થ — સર્વસગનો ત્યાગ કરનાર ત્યાગી અને તપ દ્વારા જેણે શરીરને પણ શોષી નાખ્યું હોય તેવો સાધુ પણ સ્ત્રીના સસર્ગ્યા કાચાવેશ્યાની ચિત્રશાળામા આતુર્ભાસ રહેવા ગયેલા સિદ્ધશુદ્ધવાસી મુનિની પેઠે તપથી અને જ્ઞાનમયી બ્રમ્મ થાય છે (૪૪)

સવ્વગથવિમુક્કો, સોઈમૂઓ પસતચિત્તો અ ।
જં પાવડ મુત્તિસુહ, ન ચમ્મકવટ્ટી વિ ત લહ્હ ॥૪૫॥

અર્થ—સર્વ યથી (એન્થે સગટેપરૂપ અથ્થ તર અને
ધન-ધાન્યાદિરૂપ બાહ્ય પરિશ્લેષ)થી હિત અને વિષયના
વિકારો જેના ગાન્ત થયા હોય, તથા જેને સતોપ-સમતા
પ્રગટ થવાથી પ્રગાન્તા ચિત્તવાળો થયેલો હોય, તેવો પ્રજ્ઞુ છવ
અતોપથી (વિષયોના વિનગદા) જે મુખ પામે છે, તે મુખ
(છ પ્રવૃત્તિ નાશ અને એક લાખ બાહ્યવત્તર ઓળોને શોભવ
નથી) ચકવર્તી પણ પામતો નથી (૪૫) ,

खेलामि पडिअमप्प, जह न तरइ माच्छिआ वि-
मोएउ ।

तह विसयखेलपडिअ, न तरइ अप्पवि कामधो ॥

અર્થ—જેમ રવેશ્મમા પટેલી માખી પોતાને તેમાંથી
બહાર કાઢવા મમર્થ નથી થતી, છૂતી શકતી નથી, તેમ લોગમા
અધ થયેલો છવ વિષયરૂપો રવેશ્મમા ફેસેના એવા પોતાનો
ઉદ્ધાર કરી શકતો નથી અર્થાત્ કામાધ પુન્ન વિષયમાંથી છૂટી
શકતો નથી (૪૬)

ज लहइ वीयरओ, सुम्ह त मुणइ सु चिय न
अन्नो ।

न हि गत्तासूअरओ, जाणइ सुरलोइअ सुक्ख ॥૪૭॥

(૧૭૨)

અર્થ — વિષયાદિનો રાગ જેનો નાશ પામ્યો છે, તે
 છવ જે સુખનો અનુભવ કરે છે, તને તે જ સમજી શકે છે,
 બીજો સમજી શકતો નથી, કારણ કે—ઉકરકાનો (વિદ્યાનો
 આકાર કરનારો) ભૂડ દેવલોકના દેવી સુખોને કદીપણ સમજી
 શકતો નથી (૪૭)

જ અજ્ઞપિ જીવાણ, ત્રિસપ્સુ દુહાસવેસુ પઢિચ્છો ।
 ત નજ્ઞઈ ગુરુઆણ વિ, અલઘણિજો મહામોહો ॥૪૮॥

અર્થ — દુ ખોને આવવાના આશ્રય (હાર) ભૂત એવા
 વિષયોમા છવોને આજ સુધી (સમજવા છતાં) પણ પ્રતિબદ્ધ
 (રાગ) છે તેથી સમજાય છે કે મોના (મનાન) આત્માઓને
 પણ મહા મોહ(ની આગ) અનુ નધનીય છે (મોહને છતવો
 હ શક્ય છે) (૪૮)

જે કામધા જીવા, રમતિ ત્રિસપ્સુ તે વિગયસકા ।
 જે પુણ જિણવયણરયા, તે ભીરૂ તેસુ વિરમતિ ॥૪૯॥

અર્થ — કામલોગમા અધ જે છવો વિષયોમા રમે
 છે, અર્થાત્ વિષયોને સેવે છે, તેઓ ભવિષ્યમા ૮ ખ લોગવવા
 પડશે એવી શકા (ભય) વિનાના છે અને જે પુરુષો ત્રિનેશ્વરના
 વચનના ગગી છે, તેઓ સમારથા ભય પામેલા હોવાથી
 વિષયોથી વિરામ પામે છે અર્થાત્ વિષયોનો ત્યાગ કરે છે (૪૯)

અસુદ્ધમુત્તમલપવાહરૂવય, વતપિત્તપસમજ્જફોફસ ।
 મેયમસવહુહહુકરહય, ચમ્મમિત્તપચ્છાદયજુવ્વઈ

અગયં ॥૫૦॥

અર્થ — અશુચિ, મૂત્ર, પમીનો અને દુર્ગંધ-વિષા
વગેરેના પ્રવાહ રૂપ, વળી ઊલટી, પિત્ત, ચરબી, મજ્જા,
દેહસા, મેદ અને માસથી ભરેલા ઘણા હાડકાના કરડિયા રૂપ,
અને માત્ર આમડીથી ઢકાયેલું એવું સ્ત્રીનું અંગ છે અર્થાત્
આમડાથી મઢેલો અશુચિની કાચગી રૂપ છે, તેમા સાડું
કંઈ નથી (૫૦)

મસ ઇમ મુત્તપુરીસમીસં,

સિંધાણસેલાઈઅનિજ્જરત ।

एअ अणिच्च किमिआण वासं,

पास नराण मइवाहिराण ॥५१॥

અર્થ — સ્ત્રીનું શરીર માસ રૂપ છે, મૂત્ર અને વિદ્યાથી
મિશ્રિત છે, શ્લેષ્મ-કફ-પક્ષીનો વગેરેનું ગરણુ છે, અનેક
કરમિયા (વગેરે) છોડેનું ઘર છે, એવું અનિત્ય સ્ત્રીનું શરીર
મૂર્ખ પુરુષોને કબજે કરવા માટે પાશ (બંધન)રૂપ છે (૫૧)

पासेण पजरेण य, वज्झति चउप्पया य पम्खीइ(य)।

इय जुवइपजरेण य, वद्धा पुरिसा किलिस्सति ॥५२॥

અર્થ — જેમ દોરડા વગેરેના પાશથી (બંધનથી)
ચતુષ્પદ છોડે (ગાય-લેસ વગેરે ચાર પગવાળા પશુઓ)
બંધાય છે અને પાજરા વડે પક્ષીઓ બંધાય છે, તેમ આ
યુવની સ્ત્રીરૂપી પાજરાથી તે પુરુષો બંધાય છે, અને અનેક
પ્રકારે કલેશને પામે છે (૫૨)

અહો ! મોહો મહામહો, જેણ અમ્હારિસા વિ હુ ।
જાણતા વિ અણિચ્ચત્ત, વિરમતિ ન રણ પિ હુ ॥૫૩॥

અર્થ —અહો ! મોહ એક મહા જળખર મત છે, કે
અમારા જેવા જીવો બાહ્ય પદાર્થ માત્રનું અનિત્યપણું જાણવા
છતા તે મોહથી ક્ષણમાત્ર પણ રૂટી શકતા નથી, રાગને
તોડી શકતા નથી (૫૩)

જુવઈહિ સહ કુળતો, સસર્ગિ કુળહ સયલદુઃખવેર્હિ ।
નહિ મુસગાળ સગો, હોઈ સુહો સહ વિડાલીર્હિ ॥૫૪॥

અર્થ —યુવતીઓની સાથે સસર્ગ જન્મારો પુરુષ
વસ્તુતાઃ સધળા દુઃખોની સાથે સબધ બાધે છે, અર્થાત્ તેને
દરેક જાતના આકરા દુઃખો લોગવવા પડે છે કારણ કે—
ઠીકરોને બીવાડીઓની સાથે સગ કરવો તે સુખકારી થતો
નથી અર્થાત્ ઠીકરોને બીવાડીની સોખવ કરવા જેવી પુરુષને
શ્રીની સગતિ છે (૫૪)

હરિહરચંડરાણણચંદ સૂરવદાઈણોપિ જે દેના ।
નારીણ કિંકરત્ત, કુળતિ ધિદ્ધી વિસયતિન્હા ॥૫૫॥

અર્થ —વિષ્ણુ મહાદેવ, બ્રહ્મા, ચંદ્ર, સૂર્ય અને કાર્તિક
સ્વામી વગેરે જે દુનિયામા મોટા દેવરૂપે મનાય છે, તેઓ
પણ વિષયને વશ થઈને શ્રીઓનું દાસપણું કરે છે, અર્થાત્
જોવા દેમો પણ શ્રીની સગતિથી ફસાયા છે, જો દુષ્ટ વિષયોની
તૃષ્ણાને ધિખાર હો ! ધિખાર હો ! (૫૫)

સિંચ ચ ઉણ્ઠ સહતિ મૂઢા,
 ઇત્થીસુ સત્તા અવિવેઅવતા ।
 ઇલાઇપુત્તુ વ્વ ચયતિ જાઈ,
 જિઅ ચ નાસતિ અ રાવણુ વ્વ ॥૫૬॥

અર્થ — સીએને વિષે આસક્ત થયેલા અવિવેકી અને મૂઢ પુરુષો ગઢ અને તડો (વગેરે અનેક ક્ષોને) સહેન કરે છે, ઈલાયી નામનો શેઠપુત્ર નટ જ થો તેમ પોતાની ઉત્તમ ભતિ અને કુલાચારને પણ છોડે છે, અને સીતાનુ હરણ કરનાર રાવણનો પેઠે જીવિતનો પણ નાશ કરે છે (૫૬)

વુત્તૂણ વિ જીવાળ, સુદુકરાયતિ પાવચરિયાઈ ।
 ભયવ જાસા સાસા, પચ્ચાણ્સો હુ ઇણમો ને ॥૫૭॥

અર્થ — આ ભગવતના જીવો વિવચ-તૃપ્ત્યાથી એવા પાપો કષ્ટ છે કે તેઓને પોતાના પાપાચરણો અવશ્યે કહેવા-પ્રકાશવા પણ અતિ દુષ્કર થાય છે તેથી જ અત્યંત પાપાચરણ કરનાર એક બીલે ભગવતને પશ્ચ ક્યો કે હે ભગવત ! (યા) જેની આથે હું પાપાચરણ સેવુ છું, (સા) તે ભારી બહેન છે ? ભગવત કહ્યું, (સા) તે (સા) તારી બહેન જ છે એ તને પ્રત્યાદેશ (જવાબ) છે અર્થાત્ બીલે 'સાસા' પૂછ્યું અને વીર પ્રભુએ 'સાસા' શી જવાબ વાળ્યો (૫૭)

જલલતરલ જીઅ, અથિરા લચ્છી વિ મણુરો દેહો
 તુચ્છા ય કામમોગા, નિવધણ દુક્કસલમ્મણ ॥૫૮

(૧૮૩)

અર્થ — હે આત્મા ! આ જીવતર દર્શના અમ્મ ભાગ પર રહેવા પાણીના બિંદુ સરખું ચપગ છે, તેમા લક્ષ્મી અસ્થિર છે, દેહ ક્ષયગ્રસ્ત છે, તથા શ્રીઆદિના જે વિષય લેગો તે તુચ્છ (સાગ વિનાના) છે, એમ એ ત્રણેય લાખો દુ ખોના મરણ છે (ભાટે એ લક્ષ્મી વગેરેનો રાગ ઝાડી ચ ચળ આયુધ્ય તુચ્છ નથી ત્યા સુધી સફળ કરી લે, એ ત્રણેનો ત્યાગ કરવામા જ જીવનની સફળતા છે (૫૮)

નાગો જહા પકજલાવસન્નો,

દદુ થલ નાભિસમેઝ તીર ।

एव जिआ कामगुणेषु गिद्धा,

सुधम्ममग्गे न रया हवति ॥૫૯॥

અર્થ — જેમ કાદવનાળા જળમા ખૂચી રહેલો હાથી કીનારાની ભૂમિને દેખે છે છતાં પણ ત્યા તીરે જાવી શકતો નથી, તેમ કામવિષયને વિષે આસક્ત થયેલા જીવો શુદ્ધ એવા ધર્મમાર્ગમા (સમજવા છતાં) રક્ત-નીન ધર્મ શકતા નથી, ધર્મમા રાગ કરી શકતા નથી (૫૯)

जह विट्ठपुजखुत्तो, किमी सुह मन्नण सयाकाल ।

तह विसयासुइरत्तो, जीवो वि मुणइ सुह मूढो ॥૬૦॥

અર્થ — જેમ વિઠ્ઠાના સમૂહમા ખૂચી રહેલો (આમકા બનેલો) કીડા સદાકાળ વિષામાજ સુખ માને છે, તેમ વિષયો ની અશુચિમા આસક્ત થયેલો મૂર્ખ જીવ પણ વિષયોમા જ સુખ માને છે (૬૦)

મયરહરો વ જલેહિં, તહ ત્રિ હુ દુપ્પૂરઓ હમો આયા ।
વિસયામિસમિ ગિઢો, મરે મરે વચ્ચહ ન તિતિં ॥૬૧॥

અર્થ — જેમ પાણીથી સમુદ્રને પૂરવો (તૃપ્ત કરવો) હુકર છે, તેમ વિષયરૂપ માત્રમાં આસક્ત થયેલા આ આત્માને પણ તૃપ્ત કરવો હુકર છે, કે જે ભવે ભવે અનંતી વાર વિષયો ભોગવવા છતાં તૃપ્તિને પામતા નથી (૬૧)

વિસયવસદ્દા જીવા, ઉઠમહરૂવાઈણસુ વિવિદેસુ ।
મરસયસહસદુલહ, ન મુણતિ ગયપિ નિઅજમ્મં ॥

અર્થ — વિષયરૂપી વિષયો પીડાતાં છવે વિવિધ પ્રકારના ઉદ્ભટ રૂપાદિકમાં એટલે શબ્દ, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ વગેરે વિષયો ભોગવવામાં પોતાનો લાભો ભવોમાં પણ મારો દુર્લભ એવો મનુષ્યજન્મ કયા વ્યતીત થાય છે, તે જાણતા પણ નથી, એટલે હજી તો ઘણું જીવવું છે, એમ જ માને છે (૬૨)

ચિઠ્ઠતિ વિસયવિવસા, મુત્તુ લજ્જપિ કે ત્રિ ગયસકા ।
ન ગણતિ કે ત્રિ મરણ, વિસયકુસસલ્હિયા જીવા ॥૬૩॥

અર્થ — વિષયમાં પરવશ થયેલા એવા કેટલાએક છવે તો મરવાની શક્તિ અને લજ્જાને પણ છેડીને વિષયને વશ થઈને છવે છે અને વિષયરૂપી અકુશ વડે શત્રુવાળા થયેલા એવે જેઓને વિષયરૂપી અકુશનો ઘા લાગેવો છે તેવા કેટલાકે છવે તો મરણને ગણતા પણ નથી (૬૩)

વિસયવિસેણ જીવા, જિણધમ્મ હારિકુળ હા નરયં ।
વચ્ચતિ જહા ચિત્તય-નિવારિઓ વમદત્તનિવો ॥૬૪॥

અર્થ — ઘણા ખેલની વાત છે કે જગતના જીવો વિષય
રૂપી વિષય પ્રભાવથી (ચિત્તામણિ સરખો) જીનધર્મ
હરી કરીને, જેમ ચિત્તકે મુનિએ નિષેધ કરવા છતાં વિષયોની
અસહિ નહિ છોડવાથી પ્રજ્ઞાદત્ત ચક્રવર્તી નરકે ગયો તેમ
નરકમાં જાય છે (૨૪)

ધિદ્ધી તાણ નરાણ, જે જિણવયણામયપિ મુત્તૂણં ।
ચડગઈવિડગણકર, પિયતિ વિસયાસવ ઘોર ॥૬૫॥

અર્થ — તે મનુષ્યોને ધિક્કાર થાઓ, ધિક્કાર થાઓ,
કે જે મનુષ્યો જિનેશ્વરના વચન રૂપી અમૃતનું પાન કરીને પણ
ચાગનિમા ભમવા રૂપી વિડ બના આપનારી એવી ભય કર વિષય
રૂપ મદિરાને પીએ છે (૬૫)

મરણે વિ દીણવયણ, માણધરા જે નરા ન જપતિ ।
તેવિ હુ કુણતિ લહિં, વાલાણ નેહગહગિહિલા ॥૬૬॥

અર્થ — માનને ધારણ કરનારા જે મહા અભિમાની
મનુષ્યો મનુષ્યોને પણ દીન વચન નથી બોલતા, માન નથા છોડતા,
તેઓ પણ સ્ત્રીઓના સ્નેહ (કામ) રૂપી ગ્રહથી ગાઢ થયેલા
તેઓની આગળ લાડ કરે છે, દીન બનીને તેઓને મનાવે છે (૬૬)

સકોવિ નેવ સકઈ, માહપ્પમહુપ્પરં જણ જેસિં ।
તેવિ નરા નારીહિં, કરાવિઆ નિઅયદાસત્ત ॥૬૭॥

મયરહરો વ જલેહિં, તહ વિ હુ દુપ્પૂરઓ ઇમો આયા ।
વિસયામિસમિ ગિદ્દો, ભવે ભવે વચ્ચહ ન તિત્તિ ॥૬૧॥

અર્થ — જેમ પાણીથી સમુદ્રને પૂર્યો (તૃપ્ત કર્યો)
હુકર છે, તેમ વિષયરૂપ માસમા આસક્ત થયેલા આ આત્માને
પણ તૃપ્ત કર્યો હુકર છે, કે જે બંને ભવે અને તી વાર વિષયો
ભોગવવા છતાં તૃપ્તિને પામતો નથી (૬૧)

વિસયવસદ્દા જીવા, ઉઠમડરૂત્રાદયસુ વિવિદેસુ ।
ભવસયસહસ્સદુલહ, ન મુણતિ ગયપિ નિઅજમ્મં ॥

અર્થ — વિષયરૂપી વિષયો પીડાતા છવો વિવિધ પ્રકારના
ઉદ્ભવ રૂપાદિકમા એટલે શબ્દ, વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ વગેરે
વિષયો ભોગવવામા પોતાનો લાજો ભવેમા પણ મળ્યો
દુર્લભ એવો મનુષ્યજન્મ કયા વ્યતીત થાય છે, તે જાણતા
પણ નથી, બિલકુલ હજી તો ઘણું જીવ્યું છે, એમ જ માને છે (૬૨)

ચિદ્વતિ વિસયવિવસા, મુત્તુ લજ્જપિ કે વિ ગયસંકા ।
ન ગણતિ કે વિ મરણ, વિસયકુસસહિયા જીવા ॥૬૩॥

અર્થ — વિષયમા પરવશ થયેલા એવા કેટલાએક છવો
તો મરવાની શક્તિ અને લજ્જાને પણ છેડીને વિષયને વશ
થઈને છવે છે અને વિષયરૂપી અકુશ વડે શય્યાવાળા થયેલા
એન્ને જોએને વિષયરૂપી અકુશનો ઘા લાગેવો છે તેવા કેટલાક
છવો તો મરણને ગણતા પણ નથી (૬૩)

વિસયવિસેણ જીવા, જિણધમ્મ હારિકુળ હા નરયં ।
 વચ્ચતિ જહા ચિત્તય-નિવારિઓ વમદત્તનિવો ॥૬૪॥

અર્થ — ધણા ખેટની વાત છે કે જગતના હવે વિવિધ રૂપી વિવિધ પ્રણાવધો (ચિંતામણિ સરખો) જીનધર્મ હરી જઈને, જેમ ત્રિતક મુનિએ નિવેધ કરવા છતાં વિવિધોની આસક્તિ નહિ છોડવાથી બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી નરકે ગયો તેમ નરકમાં ભાય છે (૬૪)

ધિદ્ધી તાણ નરાણ, જે જિણવયણામયપિ મુત્તૂણ ।
 ચડગદ્ગદિડવણકર, પિયતિ વિસયાસર ઘોર ॥૬૫॥

અર્થ — તે મનુષ્યોને ધિદ્ધાર થાઓ, ધિદ્ધાર થાઓ, કે જે મનુષ્યો જિનેશ્વરના વચન રૂપી અમૃતનું પાન કરીને પણ આરગ્નિમાં ભમવા રૂપી વિડબના આપનારી એવી ભય કર વિવિધ રૂપ મદિરાને પીએ છે (૬૫)

મરણે વિ દીણવયણ, માણધરા જે નરા ન જપંતિ ।
 તેવિ દુ કુણતિ લહિં, ઘાલાણ નેહગહગિહિલા ॥૬૬॥

અર્થ — માનને ધાન્ય કરનારા જે મહા અભિમાની પુરુષો મગ્ન્યુન્તે પણ દીન વચન નથી બોલતા, માન નવો છોડતા, તેઓ પણ સ્ત્રીઓના સ્નેહ (કામ) રૂપી શ્લેષથી ગાડા થયેલા, તેઓની આગળ લાક કરે છે, દીન બનીને તેઓને મનાવે છે (૬૬)

સક્કોવિ નેવ સક્કદ્, માહપ્પમહુપ્પરં જણ જેસિં ।
 તે વિ નરા નારીહિ, કરાવિઆ નિઅયદાસત્ત ॥૬૭॥

અર્થ — જગનના જેઓની સામે ઇન્દ્ર પણ પોતાની મોટાઈ નો ગર્વ ન કરી શકે, તેવા જગનના દેવ સરખાઓની પાસે પણ શ્રીઓએ પોતાનું દાસપણું કરાવ્યું છે—દાસ બનાવ્યા છે (૬૭)

જડનદળો મહાપ્પા, જિણભાયા વયધરો ચરમદેહો ।
રહનેમી રાયમઈ—રાયમઈ કાસિ હી વિસયા ॥૬૮॥

અર્થ — જાદવના પુત્ર, મહાત્મા, શીનેમિનાય જિનેશ્વર ના ભાઈ, મહાવ્રતોને ધારણ કરનાર, અને ચરમશરીરી એવા પણ રથનેમી મુનિએ (જેને હીથે) રાજમતી સાધ્વી ઉપર ગગનમતિ એટલે વિષયબુદ્ધિ કરી, એ વિષયોને ધિક્કાર હો । (૬૮)

મયણપવણેણ જઈ તા-રિસાવિ સુરસેલનિચલા
ચલિયા ।

તા પક્ષપત્તસત્તાણ, હ્યરસત્તાણ કા વત્તા ? ॥૬૯॥

અર્થ :—જો કામદેવરૂપી પવનના જોગથી મેરૂપર્વત સરખા નિશ્ચય રથનેમી જેવા મહાત્માઓ પણ ચલાયમાન થઈ ગયા, તો પાકા પાદડા જેવા સત્ત્વવાળા (નિર્બળ) બીજા પામર જીવોની તો વાત જ શી ? (૬૯)

જિપ્પતિ સુહેણ ચિય, હરિકરિસપ્પાઈણો મહાકૂરા ।
ઈવકુ ચિય દુજેઓ, કામો કયાસિવસુહરિરામો ॥૭૦॥

અર્થ — સિંહ, હાથી અને સર્પ વગેરે મહાકૂર પ્રાણી -
ઓને પણ મુખે કરીને જીતી શકાય છે, પરંતુ શિવ

સુખનો નાશ જેલે કર્યો છે એવો (મોક્ષસુખનો રોષ કરનાર)
એક કામદેવ જ મહા દુર્ઘ્ય છે (૭૦)

વિસમા વિસયપિવાસા, અણાઈમવભાવણાઈ જીવાણાં
અઈદુજેઆણિ ચ ઇદિ- આઈ તહ ચચલ ચિત્ત ॥૭૧॥

અર્થ —અનાદિ સ સાર (મળ)થી પોષવાને લીધે (વધી
ગયેલી) છયેની એક વિષય-તૃષ્ણા વિરમ છે, અર્તિ આકરી છે,
(તેના સાધનરૂપ) ઇન્દ્રિયો અર્તિ દુર્ઘ્ય છે અને (ઇન્દ્રિયોને
ઉશ્કેરનાર) મન અર્તિ ચચલ છે અર્થાત્ વિષયોને તજવાથી
ઇન્દ્રિયો વશ થાય છે અને ત્યારે જ મન ત્રિધા થાય છે (૭૧)

કલમલઅરઈઅમુમ્લા, વાહીદાહાઈ વિવિહદુક્લાઈં ।
સરણ પિ અ ત્રિરહાઈસુ, સપજાઈ કામતવિઆણ ॥૭૨॥

અર્થ —(ઉપર જણાવી તે વિષય તૃષ્ણાથી) ‘કામજ્વર’
નામના તાવથી તપી ગયેલા (જ્વરિત) મનુષ્યોને તેનાથી (અનુ-
કરે) ધરીગ્રમા દુર્ગધિ (મળાવરોધ,) તેનાથી અરતિ (પેટની
પીડા,) તેનાથી અભુખ (આહારની અરૂચિ,) તેનાથી અનેક
જાતિના વ્યાધિઓ (રોગો), અને તેથી દાહ વગેરે અનેક
જાતિના દુખો થાય છે, ઉપરાત વિષયના સાધનો (રૂપ સ્ત્રી
આદિ)ને વિયોગ-વિરહ વગેરે થતા મરણ પણ થાય છે (૭૨)

પર્વિદિઅવિસયપસગરેસિ,

મણવચણકાય નવિ સવરેસિ ।

ત વાહિસિ કત્તિઅ ગલપણસિ,

જ અટ્ટકમ્મ(મ્મ) નવિ નિજ્જરોસે ॥૭૩॥

અર્થ—હે છવ ! જો તું પાચેય ઇન્દ્રિયોના વિપયોનો
મસગ કરે છે, (સેવે છે), વળી મન, વચન અને કાયાને
સંવરતો (વિપયોમાથી અટકાવતો) નથી, તો હે છવ ! ખરેખર
તું તારા જ ગળા ઉપર કાતર (કટારી) ચલાવે છે, તું પોતે
તારો જ વિનાશ કરે છે કારણ કે—તેવી તું આઠ કર્મોની નિર્જરા
કરતો નથી, પણ ઉવટમા વધારે બાધે છે (૭૩)

કિ તુમધો સિ કિંના સિ ધત્તૂરિઓ,

અહવ કિં સન્નિવાણ આઠરિઓ ।

અમયસમધમ્મ જ વિસ વ અવમલ્લસે,

વિસયવિસ વિસમ આમિય ધ વહુ મલ્લસે ॥૭૪॥

અર્થ—હે આત્મા ! તું શું અધ થયો છે ? કે શું તે
ધનુરો પીધો છે ? અથવા શું તું સન્નિવૃત્ત રોગથી ગારો બની
ગયો છે ? કે જેથી એકાન્ત મુખી કરનારા અમૃત સરખા ધર્મને
તું વિપની પેઠે તિરસ્કારે છે ! અને ભવોભવ મારનારા (રખકા
વનારા) આકરા વિપયરૂપી વિપનું તું અમૃતની પેઠે સન્માન
કરે છે ! (૭૪)

સુજ્જ તહ નાણવિન્નાણગુણહંવરો,

જલણજાલાસુ નિવહતુ જિય નિબ્બરો ।

પયઙ્વામેસુ કામેસુ જ રજ્જસે,

જેહિ પુણપુણ વિ નરયાનલે પચ્ચસે ॥૭૫॥

અર્થ — તેવી હે છવ ! તારો તે મોટો જ્ઞાન, વિજ્ઞાન અને
શુદ્ધોનો સઘજોય આડંબર અગ્નિની જ્વાળામાં પડે ! એ
તારા આડંબર તને કામથી બચાવતો નથી, તેમ હોવા છતાં
પણ તું સ્વભાવે જ દુષ્ટ એવા કામોમાં (વિષયોમાં) રાગ કરે
છે, કે જેનાથી તું નરકમાં દુ ખો રૂપી અગ્નિથી ચોકાઈશ. (૭૫)

દહઈ ગોતીસસિરિખડ છારક્કણ,

છગલગહણટ્ટમેરાવણ વિવ્વકણ ।

કપ્પતરુ તોહિ ઇરહ સો વાવણ,

જુ જિ નિસણ્હિ મણુઅત્તણ હારણ ॥૭૬॥

અર્થ — આ જગતમાં જે છવ વિષયસુખોને લોગવ
વામાં મનુષ્યપણુ હારી જાય છે, તે ખરેખર રાખને માટે ઉત્તમ
ગોશીર્ષી થઈને બાળે છે, બકરી લેવાને માટે એતાવણુ હાથીને
વેચી દે છે અને કપ્પવૃક્ષને ઉખેડી એરડાનું ઝાડ વારે છે (૭૬)

અધુવ જીવિઅ નચ્ચા, સિદ્ધિમગ્ગ વિઆણિઆ ।

વિણિઅટ્ટિજ્જ મોગેસુ, આઠ પરિમિઅમપ્પણો ॥૭૭॥

અર્થ — આયુષ્ય અસ્થિર છે એમ જાણીને અને મોક્ષ
માર્ગને સમજીને, હવે વિષયલોગથો વિરામ પામ ! કારણ કે
(હે છવ !) આપણુ આયુષ્ય પરિમિત (અપ) ॥ (૭૭)

સિવમગ્ગસઠિઆણ વિ, જહ દુજ્જેઆ જિઆણ પળ
વિસયા ।

તહ અન્ન કિંપિ જણુ, દુજ્જેઅ નત્થિ સયલે વિ ॥૭૮॥

અર્થ — મોક્ષમાર્ગમા રહેવા (ધર્મી) જીવોને પણ પાશ
ધન્દિયોના વિષયો જોટલા દુર્જેય છે, તેવુ દુર્જેય સધળા જગતમા
ખીણુ કંઈ પણ નથી (૭૮)

સન્નિદ ઉઠમહરૂઆ, દિટ્ઠા મોહેઈ જા મળ ફત્થી ।
આયહિય ચિંતતા, દૂરચરેણ પરિહરતિ ॥૭૯॥

અર્થ — ઉદ્ધત રૂપવાળી અથવા અતિરૂપવાળી આ
લગ્નની હોય તેમ (એન આગા કરતી) નજર સામે આવી
જ્યાં મુખી મનને મોહ ન પમાડે, ચાલિ ન કરે, ત્યાં મુખીમા
આત્મહિતની ચિંતાવળા (આત્માર્થી) મનુષ્યો તેને દૂરથી જ
તજે છે તેનાથી દૂર-દૂર નાસે છે નજરે જોતા પણ નથી (૭૯)

સચ્ચં સુઅ પિ સીલ, વિન્નાણ તહ તવ પિ વેરગ્ગ ।
ઘચ્ચઈ ય્વળેણ સઠ્ઠ, વિસયવિસેણ જઈણ પિ ॥૮૦॥

અર્થ — વિષય રૂપી વિનાશ વિકારથી ત્યાગી એવા
મુનિનું પણ સત્ય, શ્રુતજ્ઞાન, સલાચાર, વિજ્ઞાન, તેમ જ તપ
અને વૈરાગ્ય, એ સધળુ એક કાણુમાત્રમા વિનાશ પામે છે (૮૦)

રેજીવ! મહાવિગપ્પિય-નિમેસસુહલાલસો કહ મૂઢ ! ।
સાસયસુહમસમતમ, હારિસિ સસિસોઅરં ચ જસ ॥

અર્થ:—રે મૂઢ છવ ! તારી બુદ્ધિથી તે માનેલા આપના એક પલકારા જેટલા અ-પકાળ માટેના વિષયમુખમા લોહુપી થઇને તું જેના સમાન જગતમા કોઈ પણ મુખ નથી એવ શાશ્વતા મોક્ષમુખને અને આજ મુખી મેળવેલા ચદ્ર સરખા ઉત્જવળ યશને શા માટે હારી બંધ છે ? (૮૧)

પજ્જલિઓ વિસયઅગ્ગી, ચરિત્તસાર હહિજ્જ

કસિણ પિ ।

સમ્મત્ત પિ વિરાહિઅ, અણતસસારિઅ કુજ્જા ॥૮૨॥

અર્થ — (અ પ માન પણ) મગગેલો એવો કામ રૂપો અગ્નિ સધળા ચારિત્રરૂપી ધનને બાળી નાખે છે, (અર્થાત્ ચન્દ્રિનો વિનાશ કરે છે) અને મમ્યક્ત્વની પાત્ર વિરાધના (નાશ) કરીને અનતકાળ સમારમા રખડતાં કરે છે (૮૨)

મીસણભવકતારે, વિસમા જીવાણ વિસયતિન્હા ડ ।

જીણ નહિયા ચડદસ-પુઠ્ઠીપિ રુલતિ હુ નિગોણ ॥

અર્થ — ભય ઠર ભવરૂપો અન્વોમા સર્વ છોડેને (હુ ખ આપનારી) એક માન વિષય-તૃષ્ણા જ વિષમા છે, કે જ વિષય તૃષ્ણાથી પીડાયેલા (પટેલા) ચોં પૂર્વધરો પાત્ર નિગોહમા રખડે છે (જુઓ પૃ ૧૪૨ મા ગાથા ૭૪ મી) (૮૩)

હા વિસમા હા વિસમા, વિસયા જીવાણ જેહિં

પહિવહ્ધા ।

હિંહંતિ ભવસમુદ્દે, અણતદુક્ખાઈ પાવતિ ॥૮૪॥

અર્થ — અહો ! હવેને પાચેય ઇન્દ્રિયોના વિષયો અતિ વિષમ-વિષમતર છે, કે જેને વશ પડેલા હવે અનંત દુઃખોને ભોગવના સસાર સમુદ્રમાં રખડે છે (૮૪)

માઝદજાલચવલા, વિસયા જીવાળ વિજ્જુતેઅસમા
સ્વણદિદ્દા સ્વણનદ્દા, તા તેસિ કો હુ પડિવધો ॥૮૫॥

અર્થ — હે હવ ! માયાવી ઇન્દ્રિયોને જેવા અપણ અને વીજળીના ઝગકારા સમાન નાશવત એવા વિષયો હવેને ક્ષણમાત્ર દેખાવ આપી બીજી ક્ષણમાં જ નાશ પામે છે, તે તો તેવા વિષયોમાં પ્રતિબંધ (રાગ) શા માટે કરવો ? (૮૫)

સત્તુ વિસ પિસાઓ, વેઆલો હુઅવહો વિ પજાલિઓ ।
ત ન કુળાઈ જ કુવિઆ, કુળાતિ રાગાઈણો દેહે ॥૮૬॥

અર્થ — હે હવ ! મનુ, વિષ, પિશાચ (ભૂત-કાકળુ-શાકળુ વગેરે,) વેતાલ, અને ધગધગતો અગ્નિ, એ બધાય એક સાથે કોપાયમાન થવા છતાં પણ શરીરમાં તેવો અપકાર (અવગુણ) નથી કરતા કે જેવો અપકાર કોપ પામેલા રાગ દેવાદિ અતરંગ શત્રુઓ કરે છે (૮૬)

જો રાગાઈળ વસે, વસમિ સો સયલદુવસલસ્વાળં ।
જસ્સ વસે રાગાઈ, તસ્સ વસે સયલસુસ્વાઈ ॥૮૭॥

અર્થ — જે હવ રાગ દેવાદિના વશ થયેલો છે, તે વસ્તુતઃ જોયો દુઃખોના વશમાં પડેલો ■ અને જેલું રાગ-

દિકને વશ કર્યા છે, તેણે વસ્તુતઃ સર્વ સુખોને વશ કર્યા છે, એમ
જાણવું (૮૭)

કેવલદુહનિમ્મવિષ, પડિઓ સંસારસાયરે જીવો ।
જ અણુહવડ કિલેસ, ત આસ્સવહેઝઅ સઠ્ઠં ॥૮૮॥

અર્થ — કેવળ દુઃખથી જ નિર્મોહ થયેલા-મરેલા, એવા
સંસાર-સમુદ્રમાં પડેલા, જીવને દુઃખોને અનુભવે છે, તે સર્વ
દુઃખનું કારણ આશ્વ (કર્મ-બંધન) છે (૮૮)

હી સસારે વિહિણા, મહિલારૂવેણ મહિઅ જાલં ।
વજ્ઞાતિ જત્ય મૂઢા, મણુઆ તિરિઆ સુરા અસુરા ॥

અર્થ — અહો ! આ સંસારમાં વિધાતાએ સીના બંધાને
એક એવી જાળ ગોઠવી છે, કે જે બળમાં વિવેકશૂન્ય થયેલા મૂઢ
અનુષ્ઠે, તિર્યંચો, કેવો અને દાનવો બધા પણ દસાય છે (૮૯)

વિસમા વિસયભુયગા, જેહિંહ સિયા જિઆ

ભવવણંમિ ।

કીસતિ દુહગ્ગીહિં, ચુલસોઈ જોળિલક્ખેસુ ॥૯૦॥

અર્થ — અતિ આકરા વિષવાળા વિષયરૂપી સર્પોને જોને
કરડે છે, તે જીવો ભવરૂપી અટવીમાં ૮૪ લાખ જીવોનાને
વિષે ભટકતા દુઃખરૂપ અગ્નિથી (સંતાપથી) કલેશ પામે છે (૯૦)

સંસારચારગિમ્હે, વિસયકુવાણ લુક્કિયા જીવા ।
હિયમહિઅં અમુણતા, અણુહવતિ ણતદુક્ખાઈ ॥૯૧॥

અર્થ — આ સંસારકેદ-જેલરૂપી ઉષ્ણ ઋતુમા વિષયરૂપી દુષ્ટપતન વડે સ્પર્શાયેલા-લુપ્તલાગેલા, અને તેથી હિત-અહિતને નહિ સમજતા ખીચારા હોયો અને ત દુ ખોને ભોગવે છે (૯૧)

હા-હા દુરંતદુટ્ટા, વિસયતુરંગા કુસિવિલ્લઆ લોષ ।
ભીસણભવાડવીષ, પાડતિ જિઆણ મુદ્ધાણ ॥૧૨॥

અર્થ — હાંય, 'હાંય, જેઠની વાત છે કે જગતમા અત્યંત દુષ્ટ અને કુશિક્ષિત (બલ્લી શિક્ષા પામેલા) એવા વિષયરૂપી ઘોડાઓ તેના વિશ્વાસ કરનારા લોભા, હોયોને સંસારરૂપી ભય કર, અટવીમા ખેચી બાંધ છે, (રખડારે છે) - અર્થાત્ વિષયો સંસારમા રચનાવે છે (૯૨)

વિસયપિવાસાતત્તા, રત્તા નારીસુપકિલસરમિ ।
દુહિયાદીના સ્ત્રીના, રુલતિ જીવા ભવવળમિ ॥૧૩॥

અર્થ — વિષયોની તૃષ્ણાથી વ્યાકુળ થયેલા, અને તેથી ઘણા કોંઈવવાળા સ્ત્રીરૂપી સરોવરમા આમઠ્ઠન થએલા હોયો, (તે સ્ત્રીઓના લોભ લોભવવાથી ભયોભવ) દુ ખિયાદીને (ગરીબ) અને શીલુ (અશક્ત-દુર્બળ) સર્થ ને આ સંસાર રૂપ અટવીમા રચ્યો છે (૯૩)

ગુણકારિઆઈ ધણિય, ધિરજ્જુનિયતિઆઈ
તુહે જીવ ।
નિયયાઈ રૂદિયાઈ, વલ્લિનિઅત્તા તુરંગુ વ્વ ॥૧૪॥

અર્થ — હે જીવ ! જળવાન પશુ વથ કરેલા ઘોડાની
પેઠે (વથ કરેલો બહીષ્ ઘોડો જેમ ઘણુ કામ આપે તેમ)
ધૈર્યરૂપી લગામ-દોર વેઠે વથ કરેલી તારી પોતાની ઇન્દ્રિયો
તને ઘણો જ શુભ કરનારી થશે માટે ઇન્દ્રિયોને વથ કર (૬૪)

મળત્રયણકાયજોગા, સુનિઅત્તા વિ ગુણકરા હુતિ ।
અનિઅત્તા પુણ મંજતિ, મત્તકરિણુ વ્ય સીલવણં ॥

અર્થ — સારી રીતે વથ કરેલા મન, વચન અને
કાયારૂપી યોગો ઘણો જ શુભ કરે છે, અને વથ નહિ કરવાથી
તે મહોન્મત્ત હાથીની પેઠે શીલરૂપી વનનો (ચારિત્રનો)
વિનાશ કરે છે (૬૫)

જહ જહ દોસાં વિરમંદ, જહ જહ વિસર્પહિં હોઈ
વેરગ્ગ ।

તહ તહ વિનાયવં, આસન્ન સે અ પરમપર્યં ॥૧૬॥

અર્થ — જેમ જેમ જીવ દોષોથી વિરામ પામે, દૂર
રહે અને જેમ જેમ વિવયો તરફ વૈરાગ્યબાવ પ્રગટે, તેમ
તેમ તે જીવને મોક્ષપદ નજીકમાં છે એમ બાણુ (૬૬)

દુક્કરમેપહિં કયં, જેહિં સમત્થેહિં જુવ્વણત્થેહિં ।
મગ્ગ ઇદિઅસિન્ન, ધિદ્ધપાયાર વિલગ્ગેહિં ॥૧૭॥

અર્થ — પ્રેરણર દુક્કર કાર્ય તો, તેઓએ જ કર્યું
કહેવાય કે જે પુરુષોએ પોતે શરીરે સમર્થ અને બરચુવાનીમા

હોવા છતાં પિયં વા સતોપડથી કિણને વગડીને (આશય કરીને) ઇન્દ્રિયોરૂપ સૈન્યને નાગ પમાડ્યું. અર્થાત્ જેઓએ છતાં એઓએ પણ જીવવાનીમા ઇન્દ્રિયોને છતી છે, તે ધન્ય છે (૬૭)

તે ધક્કા તાળ નમો, દાસો ડહ તાળ સજ ધમરાણં ।
અદ્ધચ્છિપિચ્છરિમો, જાણ ન હિઅપ સદ્ધુક્કતિ ।

અર્થ — આ જગતમાં તે પુરુષે ધન્ય છે, તે પુરુષને મારો નમસ્કાર થાઓ, અને તે સયમધર મુનિઓનો દુઃશ્વ ધ્રુ કે જેઓના દુઃશ્વમા વાગ નેત્રથી (કટાક્ષથી) નેત્રની ઓંઝો લેશમાત્ર પણ ખટકતી નથી. (૬૮)

કિં ઘટ્ટુણા જહ્ વછસિ, જીય તુમ સાસય સુંહ

અરુઅ ।

તા પિઅસુ, વિસયવિમુદ્ધો, સવેગરસાયણ નિચ્ચ ॥

અર્થ — હે છવ ઘણું શું કહીએ ? નો તું રોગરહિત બેટલે નિગળામ એવા શાશ્વતસુખની (મોક્ષની) ઈચ્છા રાખતો હોય તો વિચ્ચેથી વિમુખ થઈને (વિચ્ચેનો ત્યાગ કરીને) હ મેચા સવેગ (વૈરાગ્ય) રૂપી રસાયણનું પાન કર. (૬૯)

